

Etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä
oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista koulunkäynnistä
kiinnostumattomiin nuoriin

Essi Isomursu
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Kasvatustiede
Lapin yliopisto
Syksy 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista koulunkäynnistä kiinnostumattomiin nuoriin

Tekijä: Essi Isomursu

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 80 + 4 liitettä

Vuosi 2024

Tiivistelmä:

Tutkielmassani kuvaan etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Lisäksi kuvaan heidän ajatuksiaan siitä, miten asioita pitäisi muuttaa, jotta nuori kiinnostuisi koulunkäynnistä. Tutkielman tavoitteena on saada lisää näkökulmia suhteellisen tuoreesta koulutusjärjestelmän merkittävästä uudistuksesta, oppivelvollisuuden laajentumisesta ottaen huomioon nuoret, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Tutkielman aikana muodostui myös etsivien nuorisotyöntekijöiden kehitysehdotuksia siitä, miten nuori saataisiin kiinnostumaan koulunkäynnistä erityisesti toisella asteella.

Tutkielman teoriaosassa käsitellen nuorisotyötä Suomessa, joka pitää sisällään esimerkiksi nuorisotyöllisen työskentelyotteen. Teoriaosassa käsitellään myös oppivelvollisuuden laajentumista sekä kouluakäymättömyyttä tuoden esiin esimerkiksi sen taustaa, määritelmää ja aikaisempia tutkimuksia. Tutkimus on fenomenografinen. Aineisto on hankittu hyödyntäen puolistrukturoitua haastattelua neljälle keskisuuren kaupungin etsivälle nuorisotyöntekijälle. Aineisto on analysoitu fenomenografisella analyysillä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta sekä sisäisellä tavalla, vaikuttaen esimerkiksi tunteisiin, että ulkoisella tavalla vaikuttaen esimerkiksi negatiivisesti useiden koulujen keskeytymiseen tai positiivisesti nuoren seurantaan ja kontrollointiin. Vaikutukset koettiin siis sekä positiivisinä että negatiivisinä. Nuoren motivoinnista koulunkäyntiin muodostin aineistosta neljä kategoriaa, joihin etsivät nuorisotyöntekijät lähtivät vaikuttamaan: yksilö, vanhemmat, koulu ja yhteiskunta. Tulosten perusteella muun muassa vaihtoehdotiset oppivelvollisuuden suoritustavat eivät tue riittävästi erilaisia oppijoita, eivätkä myöskään siten motivoi koulunkäyntiin.

Avainsanat: Kouluakäymättömyys, oppivelvollisuuden laajentuminen, nuorisotyö, fenomenografinen tutkimus, fenomenografinen analyysi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 NUORISOTYÖ SUOMESSA.....	7
3 OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTUMINEN.....	10
4 KOULUAKÄYMÄTTÖMYYS.....	14
4.1 Kouluakäymättömyyden määritelmä	14
4.2 Kouluakäymättömyyden tausta	17
4.3 Kouluakäymättömyys Suomessa.....	21
5 TUTKIELMAN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
6 FENOMENOGRAFISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
6.1 Fenomenografinen tutkimusote.....	27
6.2 Aineiston tuottaminen	29
6.3 Aineiston analyysi	32
6.4 Tutkimushenkilöt ja aineiston tuottamisen taustaa	37
7 OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTUMISEN VAIKUTUKSET KOULUNKÄYNNISTÄ KIINNOSTUMATTOMIIN NUORIIN.....	39
7.1 Ulkoiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta	39
7.2 Sisäiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta	46
8 KEINOJA NUOREN KOULUNKÄYNNIN KIINNOSTUKSEN LISÄÄMISEEN	50
8.1 Yksilön motivointi.....	50
8.2 Vanhemmuuden merkitys ja tukeminen.....	51
8.3 Koulun keinot edistää kiinnostusta koulunkäyntiin	52
8.4 Yhteiskunta tukemassa koulukiinnostusta	55
9 LOPPULUVUT.....	58
9.1 Tulosten yhteenveto ja pohdinta	58
9.2 Tutkimuksen arviointi	66
9.3 Jatkotutkimusaiheet.....	70
LÄHTEET	72
LIITTEET.....	78

1 JOHDANTO

Tutkielman aiheena toimii etsivien nuorisotyöntekijöiden käsitykset oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Lisäksi tutkielmassa käsitellään ajatuksia siitä, miten etsivät nuorisotyöntekijät muuttaisivat asioita, jotta nuori kiinnostuisi koulunkäynnistä. Aihe on monellakin tapaa ajankohtainen, koska tutkielmassa käsitellään Suomessa suhteellisen tuoretta, 1.8.2021 voimaan tullutta oppivelvollisuuden laajentumista, joka vaikuttaa kokonaisvaltaisesti koulutusjärjestelmäämme (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 25). Tutkielman ilmiönä toimii kouluakäymättömyys, koska aiheen keskiössä ovat koulunkäynnistä kiinnostumattomat nuoret. Kouluakäymättömyys liittyy oleellisesti myös oppivelvollisuuden laajentumiseen, koska oppivelvollisuudella pyritään muun muassa siihen, että jokainen nuori suorittaa heille laissa määritellyn oppivelvollisuuden loppuun (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Kouluakäymättömyys on uhka oppivelvollisuuden suorittamiselle ja haaste niin nuorelle itselle, hänen lähipiirilleen, koulutuksen järjestäjälle kuin laajemmin myös yhteiskunnalle. Laajasti yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna kouluakäymättömyys heikentää nuorten mahdollisuuksia olla tulevaisuudessa tuottavia kansalaisia, jotka edistävät yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kehitystä (Kim & Gentle-Genitty 2020).

Tässä tutkielmassa tarkastelen aihetta nuorisolähtöisesti, vaikka onkin tärkeää muistaa kouluakäymättömyyden vaikuttavan nuoren ympärillä monella eri tasolla. Kouluakäymättömyys ei koskaan ole yksiselitteistä, vaan siihen vaikuttavat monet eri tekijät ja se vaikuttaa monella eri tasolla. Nuoruus on haavoittuvaista aikaa ihmisen elämässä, osan voidaan kutsua kokevan nuoruudessa jopa jonkinlaista myllerrystä nopean kehityksen keskellä. Nuoruudessa aletaan valmistautumaan kohti aikuisuutta niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Nuoruudessa tärkeinä fyysisen puberteettikehityksen lisäksi voidaan pitää psyykkisiä kehitystehtäviä, kuten oman identiteetin kehittymistä, sosiaalisten vertaissuhteiden merkityksen voimistumista ja itsenäistymistä omista vanhemmista (Kiuru 2023). Koulu parhaimmillaan on myös tukemassa nuorta edellä mainituissa kehitystehtävissä.

Osaamisvaatimusten noustessa on koulutuksen merkitys yhteiskunnassa merkittävä. Työpaikkojen määrät, joihin riittää perusasteen koulutusta vastaava oppimäärä tai matalasti koulutettu työvoima ovat vähentyneet jatkuvasti (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 40). Nuorten tulee tänä päivänä tietää jo varhaisessa vaiheessa, mitä he tulevaisuudelta haluavat esimerkiksi kou-

lutus- ja uravalinnoissa. Vuosina 2018–2020 on toteutettu opiskelijavalintauudistus, jonka seurauksena suurin osa opiskelijoista valitaan korkeakouluun todistusvalinnalla ylioppilastodistuksen tai ammatillisen koulutuksen arvosanojen perusteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Korkeakoulujen ensikertalaisuuskiintiöt ja todistusvalinnat voivat aiheuttaa nuorille paineita toisen asteen opintojen suorittamisessa ja ylipäänsä koulutuksellisia valintoja tehdessä. Marttisen (2017, 46) mukaan nuorten kokemat paineet ja stressi liittyen uravalintoihin ovat viime vuosina lisääntyneet. Myös esimerkiksi Kiuru (2023) on tuonut esiin nuorten kokeman epävarmuuden ja stressin saaduista arvosanoista ja tehdyistä ainevalinnoista heidän tulevaisuutensa ja jatkokoulutukseen suuntautumisen kannalta. Vaikka yhteiskuntamme on hyvin koulutusorientoitunut, huomiota ei saa kuitenkaan kääntää pois nuorista, joilla koulu ja sitä myötä myös tulevat uravalinnat eivät kiinnosta. Nuorten mielenterveyden ja jaksamisen haasteet ovat lisääntyneet (ks. esim. OECD 2022). Koulutuksellisen kiinnostuksen menettämiseen ja kouluun kiinnittymättömyyteen voivat olla vaikuttamassa monet asiat. Kouluakäymätön nuori on kuitenkin yhteiskunnallisesta näkökulmasta syrjäytymisvaarassa. Suomessa on noin 64 000 syrjäytynyttä nuorta ja tavanomaista suurempi riski syrjäytyä on noin 350 000 lapsella ja nuorella (Pyykkönen 2023, 6). Nuorten syrjäytyminen on todella huolestuttavaa ja se onkin ollut yhtenä osatekijänä tutkielman aiheen valinnassa.

Oppivelvollisuuden laajentuminen toimii hyvänä esimerkkinä siitä, miten koulutukseen pyritään panostamaan ja kannustamaan nuoria kouluttautumiseen yhteiskunnallisella päätöksenteolla. Uudistus tuo mukanaan aina muutoksia, jotka pitkällä mittakaavalla kertovat niiden toimivuudesta ja tavoitteiden onnistumisesta. Oppivelvollisuuden laajentuminen on vielä hyvin tuore, joten siihen liittyvää tutkimustietoa ei ole vielä paljoakaan saatavilla. Kouluakäymättömyyttä on taas tutkittu pidempään ja sillä onkin sekä pitkän, että lyhyen aikavälin seurauksia paitsi oppilaalle itselleen, myös hänen perheelleen, kouluille sekä yhteiskunnalle (ks. esim. Kearney ja Silverman, 1996).

Tutkielmassa kohderyhmänä toimivat etsivät nuorisotyöntekijät. Nuorisotyöntekijät työskentelevät matalalla kynnyksellä nuorten kanssa nuorisotyöllisellä otteella, joka edesauttaa saamaan nuorisolähtöistä ajattelua tutkimukseen. Ord ja kumppanit (2022) tuovat esille, että nuoret kokevat itse nuorisotyön yhdistävän uudelleen syrjäytyneitä nuoria yhteiskuntaan, jonka vuoksi nuorisotyö on keskeinen toimija syrjäytymisen ehkäisyssä. On tärkeää, että nuorten kanssa työskentelee ihmisiä, jotka aidosti ovat heidän puolellaan ja pyrkivät edesauttamaan työssään nuorten asemaa yhteiskunnassa. Etsivät nuorisotyöntekijät työskentelevät etenkin juuri

syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa, joten on perusteltua valita heidät tutkimushenkilöiksi. Myös Opetushallitus (2024) tuo esiin, että esimerkiksi juuri oppilaitokset ja nuorisotyö voivat olla edistämässä nuorten hyvinvointia.

Tutkielman ensimmäisissä luvuissa käsittelen aihetta teoreettisen pohjan kautta tutustumalla tarkemmin oppivelvollisuuden laajentumiseen, nuorisotyöhön Suomessa ja kouluakäymättömyyteen. Kouluakäymättömyyttä avaan sen määritelmän, taustan ja kouluakäymättömyys Suomessa lähtökohtien kautta. Aikaisemmat tutkimukset kulkevat teoriaosuudessa mukana. Viidennessä luvussa tarkastelen tutkielman tavoitetta ja tutkimuskysymystä, jonka jälkeen siirryn tutkimuksen toteuttamisluvuista tuloslukuihin. Tutkielman lopussa tarkastelen ja pohdin tuloksia ja tutkimuksen luotettavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 NUORISOTYÖ SUOMESSA

Nuorisolaissa (1285/2016) määritellään nuoreksi alle 29-vuotiaat henkilöt. Nuoruutta ikävuosina kuitenkin määritellään eri tavoin, esimerkiksi Kiuru (2023) on määritellyt nuoruuden ikävuosiksi noin 13–25-vuotta, kun taas Siegel (2019) on määritellyt nuoren ikävuosiksi 12–24-vuotta. Tässä tutkielmassa keskitytään nuoriin, jotka siirtyvät perusopetuksesta toiselle asteelle ja opiskelevat laajennetun oppivelvollisuuden piirissä. Ikävuosia heillä on tällöin keskimäärin 15–20-vuotta. Nuoruus voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen (Kiuru 2023; Sawyer ym. 2018). Tutkielman nuorten voidaan ajatella olevan keski- ja myöhäisnuoruuden aikakaudella. Nuoruudessa omien valintojen merkitys korostuu itsenäistymisen ja ajattelun kehittymisen myötä, jolloin aletaan luomaan pohjaa omalle tulevaisuudelle esimerkiksi koulutusvalintoja tehdessä.

Nuorisotyöntekijöillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa henkilöitä, jotka työskentelevät nuorisotyön parissa. Nuorisolain (1285/2016) mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten itsenäistymisen, kasvun ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisolain tavoitteena on 1) edistää nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, 2) tukea nuorten yhteisöllisyyttä, kasvua sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista, 3) tukea nuorten toimintaa ja harrastamista kansalaisyhteiskunnassa, 4) edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista ja 5) parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina tavoitteen toteuttamiselle toimivat 1) yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys, 2) kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä elämän ja ympäristön kunnioittaminen, 3) monialainen yhteistyö. Laissa myös määritellään, että nuorisotyö kuuluu kunnan tehtäviin, jota opetus- ja kulttuuriministeriö on avustamassa heidän määrärahoistaan. (Nuorisolaki 1285/2016.) Nuorisotyötä määritellään ja ymmärretään eri maissa myös Euroopan tasolla eri tavoin, vaikka Euroopan neuvoston päätöslauselmassa (2020c) vahvistetaan, että nuorisotyö on monimuotoinen käsite, joka kattaa laajan sosiaalisen, kulttuurillisen, kasvatuksellisen tai poliittisen luonteen sekä nuorten, nuorten kanssa että heidän puolestaan (Ord ym. 2022).

Nuoren kasvua ja toimijuutta omaehtoisen ja ohjatun toiminnan kautta nuorisotyö on tukemassa toimintaympäristöstä riippumatta, yhteistyössä eri toimijoiden, kuten seurakuntien ja eri yhdistysten kanssa. Viime vuosina myös nuorisotyön yhteistyö koulujen ja oppilaitosten kanssa on

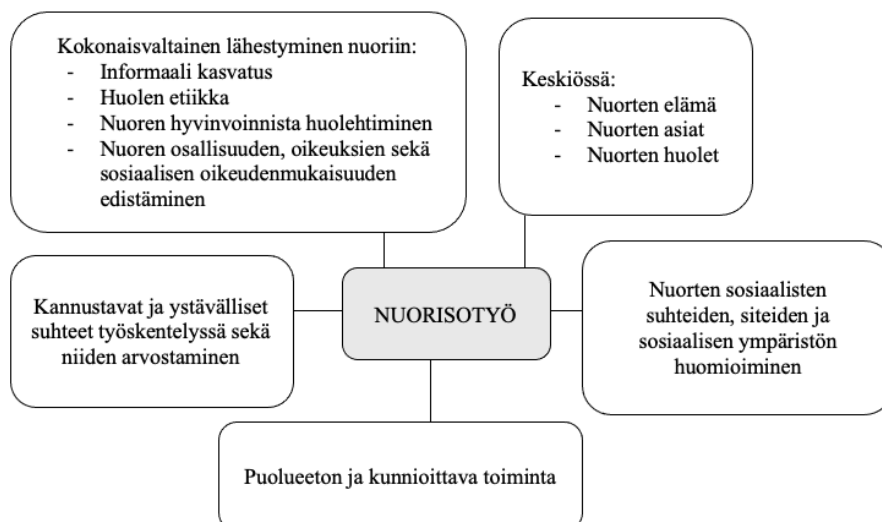
kasvanut merkittävästi (Jurvanen ym. 2021). Erityisen tärkeänä teemana nuorisotyössä pidetään osallisuuden edistämistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 34–35). Nuorisotyötä tehdään laajasti, esimerkiksi erilaisissa järjestöissä ja hankkeissa sekä kuntien tuottaman nuorisotyön parissa, joita toteutetaan esimerkiksi kouluissa, erilaisissa työpajapalveluissa tai etsivässä nuorisotyössä.

Tässä tutkimuksessa nuorisotyöntekijät on rajattu tarkemmin kuntien järjestämään nuorisolaisakin määritelyyn etsivään nuorisotyöhön, joka on suunnattu 15–28-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat tukea arjessaan ja tulevaisuudennäkymien suunnittelussa (ks. esim. Into ry, Nuorisolaki 1285/2016; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022, 7). Etsivän nuorisotyön kohderyhmänä ovat ensisijaisesti koulutuksen, palveluiden ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret tai nuoret, jotka ovat vaarassa ajautua palvelujen ulkopuolelle. Nuorisotyön palvelut ovat nuorelle aina vapaaehtoisia. Käytännössä etsivä nuorisotyö auttaa esimerkiksi oikeiden palvelujen löytämisessä tai viranomaisasioinnissa, arjen asioiden hoitamisessa, harrastusten etsimisessä sekä sosiaalisten suhteiden tukemisessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022, 17.)

Nuorisotyöntekijöistä etsivä nuorisotyö valikoitui kohderyhmäksi sen takia, koska he tekevät töitä juuri haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kanssa, heidän, jotka eivät ole palvelujen piirissä tai heidän, jotka ovat vaarassa niistä pudota. Myös tämän tutkielman keskiössä ovat nuoret, jotka ovat haavoittuvassa asemassa opintojen nivelvaiheessa siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle silloin kun heitä ei koulunkäynti kiinnosta. Nuorisotyö ja tarkemmin määriteltynä etsivä nuorisotyö kiteytyy siis hyvin tutkimuksen ilmiöön, joka käsittelee koulukäymättömyyttä. Nuorisotyö pyrkii integroimaan nuoret osaksi yhteiskuntaa, tehden samalla ennaltaehkäisevää työtä esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa. Nuorisotyössä tehdään työtä nuorten parissa matalalla kynnyksellä ollen nuorten elämässä apuna ja tukena silloin, kun nuori on valmis ottamaan tukea ja apua vastaan. Vaikka nuorisotyöntekijöiltä ei yleensä vaadita pedagogista koulutusta ja tutkielman aihe kiteytyy koulumaailmaan puhuttaessa oppivelvollisuuden laajentumisesta toiselle asteelle, näen kuitenkin etsivien nuorisotyöntekijöiden matalan kynnyksen työn nuorten parissa antavan työntekijöille konkreettista kokemusta nuorten tosiasiallisista tilanteista juuri koulunkäynnin haasteissa. Nuoret voivat paremmin jopa avautua jollekin koulun ulkopuoliselle ihmiselle. On siis perusteltua ottaa tarkastelukohteeksi etsivän nuorisotyön ammattilaisia.

Nuorisotyötä hyödynnetään myös koulumaailmassa. Sen potentiaali on myös huomattu erityisesti koronapandemian jälkeen valtionvallan taholta heidän myöntäessä erityisavustuksia kuntien nuorisotyöhön kouluissa ja oppilaitoksissa, jotta lähiopetuksen aiheuttamia oppimisen ja hyvinvoinnin vajeita voitaisiin paikata. Nuorisotyö on kuitenkin panostuksista huolimatta kehittynyt eri kunnissa paikallistasolla, joten vaihtelu koulun ja oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä voi vaihdella asuinpaikan mukaan. (Jurvanen ym. 2021.)

Paikallistason vaihtelun takia kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävästä nuorisotyöstä tiedetään varsin vähän, eikä tutkimusta aiheesta ole juurikaan saatavilla etenäkään toiselta asteelta. Siitä kertoo esimerkiksi käsitteistön vakiintumattomuus, puhutaan sekä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävästä nuorisotyöstä, koulunuorisotyöstä, nuorisotyöstä koululla ja koulun ja nuorisotyön yhteistyöstä. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävästä nuorisotyöstä puhuttaessa viitataan ammatiryhmien kasvatuskumppanuuteen, joka laajentuu myös koulun ulkopuolelle, koulunuorisotyö taas tarkoittaa koulussa ja koulun ehdoilla tehtävää työtä, nuorisotyö koululla -termillä viitataan nuorisotyöntekijöiden säännöllisiin vierailuihin kouluilla, johon voi liittyä muun muassa päihdekasvatusta. Viimeisempänä terminä koulun ja nuorisotyön yhteistyöllä viitataan satunnaiseen ja vähemmän suunnitelmalliseen toimintaan koulun ja nuorisotyön välillä. (Emt.) Nuorisotyön ajatellaan tuovan kouluun sekä nuorten kohtaamiseen uudenlaisen näkökulman, joka perustuu viiteen nuorisotyössä keskiössä olevaan piirteeseen, jotka on esitetty alla olevassa kuviossa 1 (Cooper 2018, 11–14; Jurvanen ym. 2021). Näiden piirteiden voidaan ajatella rakentavan myös nuorisotyöllisen otteen, josta tässä tutkielmassa puhutaan.

KUVIO 1. Viisi nuorisotyön keskiössä olevaa piirrettä (Cooper 2018, 11–14; Jurvanen ym. 2021 mukaillen).

3 OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTUMINEN

Suomen koulutusjärjestelmä on maailmanlaajuisesti ollut hyvin arvostettu ja menestynyt. Alun alkaen arvostus on syntynyt hyvien kansainvälisten PISA-tulosten kautta, jonka jälkeen Suomi on päässyt ihailun kohteeksi maailmalla. (Schatz, Popovic & Dervin 2017, 172.) Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteen mukaan (2023) vuoden 2022 PISA-tuloksista ilmenee osaamisen heikentyminen niin Suomessa kuin muissakin OECD-maissa. Tulokset kuitenkin kertovat, että Suomessa ollaan silti edelleenkin OECD-maiden keskiarvon yläpuolella, vaikka aikaisemmat huippusijat ovatkin laskeneet Suomen osalta. Tämän seurauksena on syntynyt vakavia puheita siitä, onko Suomi menettämässä sijaa maineikkaasta ja arvostetusta koulutusjärjestelmästä. Syitä PISA-tulosten laskuille on yritetty pohtia. Saarisen (2020, 96) väitöskirjatutkimuksen tulokset osoittavat, että itseohjautuvien oppimiskäytäntöjen ja digitaalisten oppimateriaalien toistuva käyttö voi lisätä oppimistuloksissa eroja eri taustoista tulevien opiskelijoiden välillä Suomessa. Eri taustaisilla oppilailla tarkoitetaan tutkimuksessa lapsia ja nuoria, joilla on oppimiseen liittyviä riskitekijöitä, kuten maahanmuuttajat, yksinhuoltajaperheet, perheen alhainen sosioekonominen asema kuin myös kouluakäymättömyys.

Suomessa on haluttu kehittää ja uudistaa koulutusjärjestelmää. Uusimpana merkittävänä muutoksena Suomen koulutusjärjestelmässä voidaan pitää oppivelvollisuuden laajentumista, joka astui voimaan oppivelvollisuuslaissa 1.8.2021. Opintoihin liittyvä hakeutumisvelvoitetta koskevat säännökset tulivat voimaan jo 1.1.2021. (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 25§.) Oppivelvollisuuden laajentumisessa on ollut kyse oppivelvollisuusiän nostosta 18 ikävuoteen aikaisemmin käytössä olleen 16 ikävuoden sijaan. Selkeänä erona aikaisempaan on ollut myös toisen asteen opintojen muuttuminen kokonaan, oppimateriaaleista lähtien maksuttomaksi. Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 2§) mukaan oppivelvollisuus päättyy silloin, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun hän on aikaisemmin suorittanut hyväksytysti ylioppilastutkinnon, ammatillisen tutkinnon tai niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomailla suoritettun tutkinnon. Yleisimmin oppivelvollisuutta voi suorittaa perusopetuksen jälkeen joko lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen opinnoissa, joista käytetään nimitystä tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA). Oppivelvollisuutta voi myös suorittaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA) tai kansanopistojen järjestämässä oppivelvolliselle suunnatussa koulutuksessa. (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 4§.)

Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä opiskelijalle on tullut hakeutumisvelvoite perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentumisen tavoitteena on ollut se, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa myös toisen asteen koulutuksen. Lisäksi uudistuksen tavoitteena on nostaa osaamis- ja koulutustasoa kaikilla koulutusasteilla, pienentää oppimiseroja ja parantaa koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä lasten ja nuorten hyvinvointia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Vaikka oppivelvollisuuden laajentamisesta toiselle asteelle oli puhuttu jo pitkään, toisen asteen oppivelvollisuus vietiin läpi vuoden 2019 hallitusneuvotteluissa, tuoden se eduskunnan pöydälle vuonna 2020. Hallitusneuvottelujen johtajana toimi SDP:n Antti Rinne, joka arvioi oppivelvollisuuden läpiviennin mahdollistajiksi muun muassa nopeutuneen ja jatkuvan työelämän murroksen, jonka myötä toinen aste oli jo muodostunut peruskoulutukseksi, joka tulisi oikeudenmukaisuuden nimissä turvata kaikille nuorille. Kaikki puolueet ja sidosryhmät olivat myös hyväksyneet tavoitteen työllisyysasteen nostamisen välttämättömyydestä. Tilastotietojen mukaan vuonna 2019 toisen asteen suorittaneiden työllisyysaste oli kymmeniä prosenttiyksikköjä korkeampi kuin pelkän peruskoulun varassa olevien. (Torsti 2021, 166.)

Oppivelvollisuuden laajentuminen on lisännyt oppilaiden tasa-arvoista mahdollisuutta hakeutua toisen asteen opintoihin, koska varallisuus ei voi enää olla este toisen asteen koulutukselle. Vaikka aikaisemminkin toisen asteen koulutus itsessään on ollut maksutonta, on siihen liittyviä muita kuluja kasaantunut perheelle, muun muassa oppimateriaalien ja nykypäivänä opiskeluissa pakollisen tietokoneen hankkimisesta. Vaikka esimerkiksi kirjoja on voinut ostaa pääsääntöisesti käytettynä, ovat siltikin kustannukset voineet nousta korkeaksi. Oppivelvollisuuden laajentumisen yhteydessä ja koulutuksen muuttuessa täysin maksuttomaksi, ei perhe enää joudu vastaamaan edellä mainituista kustannuksista. Sosioekonomisen aseman rinnalla myös esimerkiksi kulttuuri ja vanhempien koulutustaso ovat voineet olla vaikuttamassa toiselle asteelle siirryttäessä. Tilastojen mukaan kouluakäymättömyys, työttömyys ja toimeentulotuki-asiakkuus eli niin sanotut huono-osaisuuden piirteet periytyvät vanhemmilta lapsille (Vauhkonen, Kallio, Kauppinen & Erola 2017, 49–51). Onkin osoitettu, että mitä köyhempi perhe on, sitä suurempi todennäköisyys on, että lapsi tai nuori keskeyttää koulun (Emt, 43).

Perheen sosioekonomisella taustalla voi siis olla merkitystä nuoren elämänpolun rakentumisessa. On tärkeää tiedostaa ja hyväksyä se, että nivelvaiheessa yläkoulusta toiselle asteelle siirryttäessä nuoren omaan koulutusvalintaan on vaikuttamassa myös perhetausta (Salovaara 2023, 119). Vaikka perhetaustan vaikutukset ovat edelleen selkeästi nähtävissä, ei kytköksiä

perhetaustan ja koulutus- sekä ammatinvalinnan välillä voida enää ajatella suoraan kapeakatseisesti, vaan vaikutus on enemmänkin epäsuoraa, koska nuorten koulutuspolut ovat muuttuneet yksilöllisemmiksi nuorten oman toimijuuden ja osallisuuden kasvaessa yhteiskunnassa (Emt, 122–123).

Aikaisemmin oppivelvollisuuden koskettaessa vain yhdeksän vuotista peruskoulua, jokainen perhe on joutunut pohtimaan omat mahdollisuudet toisen asteen opintoihin, eikä toisen asteen opintojen vapaaehtoisuus ole varmastikaan kaikkien kohdalla edesauttanut opintoihin hakeutumista. Nuorten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääminen on siis kiistatta uudistuksen parhaita puolia perheen ja nuoren näkökulmasta. Yhteiskunnallisesti ajateltuna kouluttautuneista nuorista tulee tuotteliaampia yhteiskunnan jäseniä ja näin tulevia veronmaksajia. Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen onkin yksi syrjäytymisen riskitekijä ja näin myös ennustaa heikkoa kiinnittymistä työmarkkinoille, etenkin nuorten kohdalla, joiden vanhemmilla on alhainen koulutustaso (Aaltonen & Lappalainen 2013, 110). Oppivelvollisuuden laajentuminen on kuitenkin suhteellisen tuore, eikä tietoa sen pitkittäisajan vaikutuksista ole vielä saatavilla.

Koulutussiirtymät eli niin kutsutut nivelvaiheet ovat aina jo itsessään suuria ja joillekin jopa hyvin haasteellisia vaiheita elämässä. Nuoret ovat yksilöitä, toiset kokevat siirtymät haasteellisina, kun taas toisilla niiden kanssa ei esiinny ongelmia. Perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyminen on yksi koulutussiirtymä kahden muun kaikille pakollisen siirtymän lisäksi, joita ovat esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle siirtyminen ja alakoulusta yläkouluun siirtyminen, jossa tulee mahdollisen fyysisen koulun lisäksi muutos myös aineenopettajajärjestelmään siirryttäessä. Tässä tutkielmassa tarkastelussa on juuri nivelvaihe ja sen jälkeinen opiskelu perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä. Oppivelvollisuuden laajentumisen ollessa suhteellisen tuore, jakautuvat nuoret niihin, joille toisen asteen opinnot ovat pakollisia ja täysin maksuttomia sekä niihin, joille ne eivät ole olleet pakollisia. On koulun tehtävä rakentaa oppilaan kiinnittymistä tukevaa pedagogiikkaa ja tiedonsiirtoa tunnistaen samalla haasteet, jotka liittyvät nivelvaiheeseen. Epäonnistuessaan nivelvaiheen siirtymä voi luoda koulupolulle katkon, jolloin tuen tarpeiden havaitseminen voi hankaloitua esimerkiksi riittämättömän tiedonsaannin ja yhteistyön sekä epäjohtamukaisuuden vuoksi. (Palmu & Virtanen 2020, 130.)

Tukea tarvitaan erityisesti peruskoulun päättämisen loppuvaiheessa, jotta opintopolku saataisiin jatkumaan katkeamattomana myös toiselle asteelle. Toiselle asteelle opintopolku ei ole enää yhtä selkeä kuin aikaisemmin, jolloin lähikouluperiaate on määritellyt suurimman osan

oppilaiden koulupolusta. Toiselle asteelle siirtyessä oma autonomisuus kasvaa, koska valinta haettavista koulupaikoista tulee tehdä itsellä, vaikka aikaisemmin tutkielmassa onkin todettu esimerkiksi perhetaustan vaikuttavan valintaan. Toki tuen tarpeen merkitystä ja matalan kynnnyksen siirtymistä toisen asteen opintoihin ei tule unohtaa. Toisen asteen kuntouttavaan, valmentavaan tai ammatilliseen perusopetukseen hakeutuvan erityisen tuen piirissä olevan oppilaan on mahdollisuus päästä koulutuskokeiluun, jossa tutustutaan parista päivästä pariin viikkoon oppilaitoksen koulutustarjontaan, samalla saaden yksilöohjausta ja selvyyttä omien opiskeluvalmiuksien ja oppilaitoksen vaatimusten väliseen suhteeseen. Koulua käymättömien oppilaiden tukena koulutussiirtymissä on hyödynnetty myös neuropsykiatrista valmennusta (esim. Monni ja Tuuve), joista oppilaat ovat kokeneet saaneensa hyötyä opintojen nivelvaiheessa. (Palmu & Virtanen 2020, 133.) Tutkielmassa kiinnostuksen kohteena ovat juuri nuoret, joilla koulunkäynti ei kiinnosta, jolloin he ovat myös erityisessä vaarassa pudota näillä nivelvaiheilla koulutuspolulta. Nivelvaihetta ja erityisesti tuen merkitystä ei saa unohtaa myöskään sellaisilta oppilailta, joilla koulu ei kiinnosta, sillä erityisesti he sitä tukea juuri tarvitsevat kiinnittyäkseen kouluun.

4 KOULUAKÄYMÄTTÖMYYS

4.1 Kouluakäymättömyyden määritelmä

Perinteisesti lasten ja nuorten arjen ajatellaan koostuvan läsnäolosta koulussa, puhutaan heidän koulunkäynnistä. Koulunkäynnillä on myös lapsen ja nuoren kehityksen kannalta tärkeä rooli paitsi oppimisen kannalta myös sosiaalisten suhteiden luomisen osalta. Lasten ja nuorten koulunkäyntiä pidetään automaationa, kuten maksuttoman koulutuksen yhteiskunnassa kuuluukin, onhan koulu kaikille avoin ja laissa on säädelty oppivelvollisuudesta. Vaivattomana keskustelunavauksena lasten ja nuorten kanssa voidaan pitää esimerkiksi kysymystä siitä, monennellako luokalla olet tällä hetkellä tai miten koulunkäynti sujuu, mikä on sinun lempiaineesi koulussa ja niin edelleen. Perinteistä mutkatonta koulunkäyntiä voi kuitenkin haastaa oppilaiden poissaolot koulusta, joilla on vaikutusta oppimiseen ja koulumenestykseen ja lopulta poissaolojen pitkittyessä myös siihen, kuinka pitkälle kouluttaudutaan (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020, 11). Ongelmalliset koulupoissaolot ovat huolestuttava ilmiö. Kouluakäymättömyydellä ei viitata siihen, että oppilas olisi kokonaan lakannut käymästä koulua, vaan sillä tarkoitetaan sitä, että poissaolot ja koulunkäynnin epäsäännöllisyys aiheuttavat ongelmia. (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020, 6).

Runsaat koulupoissaolot voivat hankaloittaa nuoren koulusta selviytymistä, samalla vaatiessa myös koululta erilaisten tukitoimien järjestämistä. Jo lyhytaikainen kouluakäymättömyys voi kasvattaa nuoren ahdistuneisuutta, somaattisia oireita, haasteita ikätovereiden kanssa, kuormitusta perhesuhteissa sekä riskiä harrastuksista pois jättäytymiselle. Kaikki nämä tekijät voivat vaikeuttaa sosioemotionaalista kehitystä. Mielenterveyden haasteet ovat myös yleisiä kouluakäymättömillä oppilailla. Pitkäkestoisella pinnaamisella ja koulukieltäytymisellä onkin havaittu yhteyttä nuorten ahdistuneisuuden, masentuneisuuden, syrjäytyneisyyden, yksinäisyyden sekä päihteiden käytön kanssa. Onkin tuotu esiin kouluakäymättömyyden haasteellinen toisiaan vahvistava negatiivinen kierre, jossa esimerkiksi koulupoissaoloja lisää masennus, kun samalla taas sosiaalisista suhteista vetäytyminen pahentaa masennusta. (Palmu, Sergejeff, Puustjärvi 2020, 11.)

Koulupoissaolot voidaan jakaa luvallisiin ja luvattomiin poissaoloihin (Kearney 2016, 2). Luvalliset poissaolot ovat usein laillisesti perusteltuja ja niiden syynä voivat olla esimerkiksi

sairaus tai muu terveydellinen syy, jokin hätätilanne tai esimerkiksi luvallinen poissaolo harrastuksen tai matkan takia. Luvattomat eli ongelmalliset poissaolot ovat sellaisia, jotka eivät ole laillisesti perusteltuja. Satunnaiset luvalliset tai luvattomat poissaolot sekä toistuvat myöhästymiset viittaavat epäsäännölliseen koulunkäyntiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut kesäkuussa 2023 suosituksen poissaolojen yhdenmukaiseen luokitteluun laajentaen näkemystä luvallisista ja luvattomista poissaoloista. Poissaolot on jaettu suosituksessa viiteen eri luokkaan: terveydellisiin syihin liittyvään poissaoloon, ennalta anottuun vapaaseen, muuhun selvitettyyn poissaoloon, luvattomaan poissaoloon ja selvittämättömään poissaoloon. Terveydellisiin syihin liittyvä poissaolo voi johtua esimerkiksi fyysisestä tai psyykkisestä sairaudesta tai esimerkiksi jostain vastaanottokäynnistä terveydenhuoltoon liittyen. Ennalta anottu vapaa voi taas liittyä esimerkiksi lomamatkaan tai harrastukseen. Muu selvitetty poissaolo ei taas kuulu mihinkään muuhun kategoriaan, mutta on kuitenkin luvallinen poissaolo. Luvaton poissaolo tarkoittaa selvitettyä poissaoloa, joka on kuitenkin nimensä mukaisesti ollut luvaton ja oppilas on esimerkiksi pinnannut tunnilta. Poissaoloa, jolloin sen syytä ei tiedetä, eikä sitä ole selvitetty luokitellaan selvittämättömäksi poissaoloksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023, 93.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään ongelmallisiin poissaoloihin, joissa luvalliset tai luvattomat poissaolot ovat toistuvia. Luvalliset ja luvattomat poissaolot pitävät yleiskäsitteenä sisällään myös yllä mainitut luokittelut poissaoloille. Poissaolojen toistuvuudesta, jotka aiheuttavat ongelmia puhutaan tässä tutkielmassa kouluikäymättömyys termillä. Myös runsaat luvalliset poissaolot voivat olla haitallisia esimerkiksi oppimistulosten ja koulumenestyksen kannalta.

Kouluikäymättömyyttä määritellään tutkimuskirjallisuudessa yleensä kahden eri näkökulman kautta. Ensimmäiseksi kouluikäymättömyyttä on määritelty neljän eri poissaolotyyppin mukaisesti, joista ovat kirjoittaneet Heyne, Gren-Landell, Melvin ja Gentle-Genitty (2019). Neljä eri poissaolotyyppiä ovat 1) koulukieltäytyminen, 2) pinnaaminen, 3) koulusta vetäytyminen tai vieraantuminen ja 4) kouluympäristöstä poissulkeminen (Heyne ym. 2019, 3; Määttä ym. 2020, 7). Koulukieltäytymisellä tarkoitetaan sitä, että nuori on vastahakoinen ja kieltäytyy koulunkäynnistä. Siihen liittyy usein emotionaalisia haasteita, kuten esimerkiksi ahdistusta tai masennusta, jotka voivat ilmetä myös fyysisinä oireina. Tästä poissaolotyyppistä ovat yleensä myös nuoren vanhemmat tietoisia ja sen taustalla voi olla esimerkiksi negatiivisia koulukokemuksia sekä oppimisvaikeuksia. Vanhemmat pyrkivät myös yleensä saamaan lasta kouluun.

Pinnaamisella taas tarkoitetaan poissaoloja, jotka voivat olla esimerkiksi koko päivän tai vain yhden tunnin mittaisia. Yleisenä pidetään myös pinnaamisessa sitä, ettei vanhemmat ole tietoisia poissaoloista. Pinnaamiseen liittyy usein myös uhmakkuutta ja käytösoireita. Vanhemmista tai huoltajista johtuvaa poissaoloa on taas koulusta vetäytyminen. Vanhemmat voivat esimerkiksi kehottaa nuorta jäämään kotiin tekemään kotitöitä tai hoitamaan sisaruksiaan tai sitten kyseessä voi olla myös esimerkiksi kaltoinkohtelua tai nuoren rankaisua. Vanhemmat voivat rohkaista nuorta tahallaan tai tahattomasti jäämään pois koulusta. Poissaolo voi johtua myös siitä, ettei oppilas uskalla jättää vanhempaa koulupäivän ajaksi yksin, koska pelkää hänelle satuvan jotain. Taustalla voi olla esimerkiksi vanhemman tai huoltajan mielenterveys- ja päihdeongelmat. Poissaolot, jotka johtuvat kouluympäristöstä ja kouluympäristön päätöksenteosta ovat taas kouluympäristöstä poissulkemista. Koulun toimet voivat olla esimerkiksi kurinpidollisia toimia ja sen vuoksi esimerkiksi tunneilta poistamista tai sitten poissaolot voivat johtua koulun haluttomuudesta tai kyvyttömyydestä ottaa huomioon oppilaan erityistarpeet. Oppilas opiskelee usein tällöin kotona koulun aloitteesta, koska he pyrkivät turvaamaan kaikkien osapuolten turvallisen koulunkäynnin. Oppilas voi käyttäytyä koulussa esimerkiksi hyvin aggressiivisesti ja vaarantaa näin turvallista koulunkäyntiä itseltä ja muilta. (Heyne ym. 2019, 4–9: Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020, 9.)

Toinen kouluakäymättömyyttä määrittelevä näkökulma on lähestyä sitä neljän eri toiminnallisen alueen kautta, jotka ilmenevät sekä koulukieltäytymisenä että pinnaamisena. (Määttä ym. 2020, 7). Määttä, Pelkonen, Lehtisare ja Määttä (2020, 7–8) ovat raportissaan avanneet alun perin Kearney ja Silvermanin (1996) määritelmää kouluakäymättömyyden neljästä eri toiminnallisesta luokasta, jotka ovat 1) kouluun liittyvien negatiivisten tunnetilojen välttäminen, 2) kouluun liittyvien sosiaalisten ja/tai arviointitilanteiden välttäminen, 3) läheisten huomion hakeminen sekä 4) koulun ulkopuolisen huomion hakeminen. Kahdelle ensimmäiselle toimintamallille on tyypillistä niiden ylläpito negatiivisen vahvistamisen avulla ja kahdelle jälkimmäiselle tyypillistä on positiivinen vahvistaminen (Määttä ym. 2020, 8). Neljän eri toimintamallin näkökulmaa on kritisoitu esimerkiksi siitä, ettei se millään kata kaikkia kouluakäymättömiä lapsia ja nuoria, koska se ei ota huomioon eri muuttujia, jotka ovat usein ongelmallisten poissaolojen taustalla. Malli ei myöskään sisällä selkeitä poissaolon määritelmiä, eikä se huomioi lapsia ja nuoria, joilla on vaihtelevaa poissaoloa. (Kearney 2016, 13–14.)

Kouluakäymättömyys koskettaa aiheena monia yhteiskunnassa ja maailmassa yleisesti, joten myös tutkimusta koulupoissaolojen aiheesta on tehty jo pitkään maailmanlaajuisesti eri alojen

ammattilaisten toimesta, kuten lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, koulutuksen kuin esimerkiksi myös rikosoikeuden osalta. Aikaisempia tutkimuksia haastaa se, että jokainen ala tutkii tietenkin nuoria omasta näkökulmastaan ja tekevät määritelmiä sen pohjalta. (Kearney 2016, 2.) Lisäksi haasteena on myös käsitteistön moninaisuus, aiheesta käytetään monenlaisia erilaisia termejä, joista suomenkielisinä esimerkkeinä voisin nostaa pinnaamisen, koulusta kieltäytymisen, koulupudokkuuden ja kouluun kiinnittymättömyyden. Suomessa ei ole vakiintunut mitään tiettyä termiä tai käsitteistöä koulupoissaoloihin liittyvään ilmiöön. Englanninkielisessä kirjallisuudessa vastaava usein käytetty termi on School Attendance Problems (SAP). Tällöin oppilaan koulunkäynnin epäsäännöllisyys sekä pitkittyneet ja toistuvat poissaolot herättävät huolta. Käytän tässä tutkielmassa kouluakäymättömyyttä terminä viittamaan samanlaiseen huoleen ongelmallisista poissaoloista. En suinkaan viittaa termillä siihen, että oppilas on jo kokonaan pudonnut kouluyhteisön ulkopuolelle, vaikka sen voisi kirjaimellisesti niin käsittää.

4.2 Kouluakäymättömyyden tausta

Ongelmalliset poissaolot tai koulunkäynnin keskeytyminen eivät synny hetkessä, vaan yleensä siitä on ollut havaittavissa merkkejä jo pitkään ja erilaisia tukitoimiakin on usein kokeiltu (Virtanen & Pelkonen 2023, 94). Lapsi tai nuori harvoin yhtäkkiä päättää lakata menemästä kouluun, vaan kouluakäymättömyys syntyy pidemmällä aikavälillä. Merkit voivat olla hyvin yksilöllisiä ja niitä olisi hyvä koulun henkilökunnalla pystyä havainnoimaan, jotta mahdollisiin koulunkäynnin haasteisiin voitaisiin puuttua. Varhaisina merkkeinä voi toimia esimerkiksi kouluun lähtemisen vaikeus, jatkuva myöhästely, arvosanojen heikkeneminen, haasteet siirtyä oppitunneilta toiselle, ahdistuksen tunne koulussa, lisääntyneet psykosomaattiset oireet, lisääntynyt vierailu esimerkiksi kouluterveydenhoitajan luona tai haaste saada palattua kouluun loma-aikojen tai sairastelun jälkeen (Virtanen & Pelkonen 2023, 94). Vakavampina merkkeinä voidaan pitää jo itse luvattomia poissaoloja koulusta.

Kouluakäymättömyyden taustaa pohdittaessa on tärkeää lähteä miettimään, miksi oppilaalla on ongelmallisia koulupoissaoloja, minkä takia oppilas jättää tunteja tai koulupäiviä väliin. Kouluakäymättömyys ilmiönä on moniselitteinen, jokaisella ihmisellä on oma tarinansa. Aikaisemmin esitetyistä poissaolotyypeistä ja toiminnallisista luokista löytyy jo selittäviä tekijöitä koulupoissaolojen taustalle (ks. Heyne ym. 2019; Kearney & Silvermanin 1996). Koulupoissaolojen taustalla on usein monia eri tekijöitä, jotka jaotellaan usein yksilö- ja ympäristötekijöihin,

jolloin ne voivat vaikuttaa toinen toisiinsa näyttäytymällä yhtäaikaaisesti ja kerääntymällä kaasaan. Yleisimpinä yksilötekijöinä voidaan pitää esimerkiksi erilaisia psyykkisiä syitä (esim. ahdistuneisuus ja masennus), käytöshäiriöitä/käytösoireita tai oppimisvaikeuksia. Ympäristötekijöinä voidaan pitää muun muassa koulua, yhteisöä, yhteiskuntaa, perhettä, vanhempia ja vertaisia. (ks. esim. Heyne ym. 2019, 28; Kearney 2016, 8–12; Markkanen & Pusa 2023, 20.)

Vanhemmista johtuvat poissaolot voivat johtua siitä, että vanhempi kieltää lapsen koulussa käynnin, esimerkiksi siksi, että kotona on erinäisiä haasteita, kuten mielenterveys tai väkivallan uhka. Lapsi tai nuori voi jäädä kotiin myös auttamaan vanhempia kotitöissä tai esimerkiksi sisarusten hoitamisessa. (Kearney 2008, 5.) On myös mahdollista, ettei vanhemmat välitä lapsen poissaoloista, jolloin he hiljaisesti hyväksyvät kouluakäymättömyyttä. Ympäristö voi itsessään altistaa haluttomuuteen käydä koulussa. Esimerkkinä voidaan ajatella esimerkiksi koulukiusaamista, joka voi olla vaikuttamassa koulunkäynnin haluttomuuteen. Kouluterveyskyselyn mukaan säännöllisesti koulukiusatuista oppilaista 16 %:lla oli luvattomia poissaoloja (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020, 10). Syy on itsessään lapsesta tai nuoresta riippumaton ympäristötekijä, joka altistaa haluttomuudelle käydä koulussa, koska se voi taas aiheuttaa oppilaalle esimerkiksi ahdistusta tai stressioireita.

Voimme ajatella asiaa myös aikuisten näkökulmasta, haluaisimmeko lähteä mielellään joka aamu töihin, jos tiedämme siellä olevan vastassa vähättelyä, naljailua, haukkumista tai pahimassa tapauksessa jopa fyysistä väkivaltaa henkisen väkivallan lisäksi. Kukaan ei varmasti mielellään sellaiseen ympäristöön itseä altistaisi. Toki ympäristössä esiintyviin epäkohtiin on erityisen tärkeää puuttua ilman viivettä, jotta tilanne ei pääsisi kärjistymään. Olemme valitettavasti kuitenkin tietoisia, ettei kiusaamista ole saatu kitkettyä kokonaan pois kouluista, eikä näin luultavasti koskaan edes tule tapahtumaan. Sosiaalinen media on tänä päivänä edesauttamassa piilossa tapahtuvaa kiusaamista, josta aikuiset eivät välttämättä ole lainkaan tietoisia. Kiusaamista ei siis aina pääse pakoon edes lopettamalla koulunkäynnin. Kiusaaminen toimii hyvänä esimerkkinä siitä, että ympäristössä on asioita, joihin yksilö ei itse välttämättä pysty vaikuttamaan, jotka sitten taas vaikuttavat kuitenkin yksilöön ja hänen koulunkäyntihalukkuuteensa. Näin sekä yksilö- että ympäristötekijät voivat olla yhdessä vaikuttamassa kouluakäymättömyyteen.

Palmu, Sergejeff ja Puustjärvi (2020) ovat jaotelleet Heynen ja kumppaneiden (2019) poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä mukailleen selkeän nelikenttäisen jaon poissaoloihin vaikuttavista

riskitekijöistä. Riskitekijöinä voidaan pitää yksilöön itseensä liittyviä riskitekijöitä, perheeseen liittyviä riskitekijöitä, kouluun liittyviä riskitekijöitä ja yhteiskuntaan liittyviä riskitekijöitä. Nelikenttäinen jako laajentaa ja selkeyttää ajattelua yksilö- ja ympäristövaikutuksista kouluakäymättömyyden taustalla. Yksilöön eli oppilaan liittyviä riskitekijöitä voidaan ajatella hänen persoonallisuutensa ja psyykkisen hyvinvointinsa kautta. Persoonallisuudesta esimerkiksi negatiivinen ajattelu saattaa johtaa virheellisiin päätelmiin omista kyvyistään ja pärjäämisestään, joka taas voi johtaa huonompaan suoriutumiseen koulussa. Tunne omasta huonommuudesta voi lisätä esimerkiksi ahdistuneisuutta, joka taas voi lisätä somaattisia oireita, kuten esimerkiksi vatsavaivoja ja päänsärkyä. Ahdistuneisuuteen koulussa voi liittyä myös esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden vaikeudet ja jopa pelot, vaikkapa esiintymistilanteiden jännittäminen. Myös masennus on selkeä riski kouluakäymättömyyteen, koska se lisää esimerkiksi jaksamattomuutta ja mielihyvän menetystä. (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020, 13–14.)

Ympäristöön liittyviä riskitekijöitä on käsitelty jo aikaisemmin tässä luvussa, joissa on samoja piirteitä myös Heynen ja kumppaneiden (2019) poissaoloihin vaikuttavien tekijöiden kanssa. Nostan muutamia lisähuomioita nelikenttäjaon ympäristötekijöistä, jotka eivät ole aikaisemmin vielä tässä tutkielmassa ilmenneet. Ympäristön aiheuttamana riskitekijänä ongelmallisille poissaoloille voidaan pitää myös koulun ja kodin välistä vähäistä yhteistyötä. On todettu, että koulun ja kodin välinen vahva kommunikaatio on vaikuttamassa positiivisesti oppilaan koulussa käymiseen (Graham, White, Edwards, Potter & Street 2019, 39). Vähäisessä yhteistyössä huoltajat voivat syyttää koulua poissaoloista, kun taas koulu voi syyttää kotiympäristöä oppilaan poissaoloista. Huoltajat voivat syyttää koulua esimerkiksi liian vähäisistä tukitoimenpiteistä esimerkiksi oppimisvaikeuksiin tai kiusaamiseen puututtaessa. Koulu taas voi ajatella, että vanhemmat hyväksyvät poissaolot liian kevein perustein ja vahvistavat näin oppilaan poissaolokäyttäytymistä. (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020, 15.) Myös Kearney ja Graczyk (2014, 2) nostavat esiin, että poissaoloihin voi liittyä perheen ja yhteisön sekä koulun eriävät tarpeet.

Vahva ja avoin kommunikaatio perheen ja koulun välillä on ensiarvoisen tärkeää, jotta poissaoloihin voitaisiin puuttua jo varhaisessa vaiheessa. Riittävä tuen saanti mahdollistaen oppilaan toimintakyvyn koulussa on ensiarvoisen tärkeää koulunkäynnin kannalta. Myös tapa, jolla oppilaisiin suhtaudutaan koulussa, on hyvin merkityksellinen koulunkäynnin kannalta. Oppilaista kiinnostunut, ratkaisuja etsivä ja ongelmissa tukeva aikuinen saa helpommin koulunkäynnin tuntumaan mielekkäältä vaikeuksista huolimatta, kun taas ongelmiin keskittyvä, tuomitseva tai rangaistuspainotteinen lähestymistapa lisää koulupoissaoloja (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi

2020, 15–16). Kouluun kiinnittymistä voidaan vahvistaa palkitsemalla positiivisesta käyttäytymisestä sen sijaan, että kiinnitetään huomio negatiivisiin asioihin koulunkäynnissä (Kearney & Graczyk 2014, 6). Lähestymistavan muuttaminen positiivisesti vahvistavaksi voi olla yksi helppo ja konkreettinen keino auttaa oppilaan kouluun kiinnittymistä. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tulisi olla iloisia siitä, että oppilas saapuu kouluun, olipa hän sitten ajoissa tai myöhässä. Pääasia, että saapuu kuitenkin. Emme voi tietää oppilaan taustaa ja sitä, kuinka paljon ponnisteluja kouluun saapuminen on vaatinut. Vastaanotto on silloin tärkeää olla myös positiivinen ja vahvistava. Toki se ei poissulje poissaolojen tai myöhästymisten syiden selvittämisen tärkeyttä, mutta se antaa oppilaalle tunteen siitä, että hänen läsnäolollaan on merkitystä.

Ympäristötekijä, joka voi vaikuttaa poissaoloihin on tässä tutkielmassa myös selkeästi ajankohdainen yläkoulun ja toisen asteen välinen nivelvaihe. Nuoret, jotka eivät ole oppineet riittävästi akateemisia taitoja edelliseltä lukuvuodelta ja siirtyvät uuteen kouluun, ovat erityisen alttiita niin poissaoloille kuin psykososiaalisille haasteille (Kearney & Graczyk 2014, 8). Koulutuksen nivelvaihe on siis tärkeä osa-alue keskustelussa oppivelvollisuuden laajentumisesta kouluakäymättömän nuoren näkökulmasta.

Palmu, Sergejeff ja Puustjärvi (2020) tuovat esille myös yhteiskunnan roolin poissaoloihin liittyvänä riskitekijänä. He nostavat esiin yhteiskunnan muutokset ja erityisesti sosiaalisen median vaikutteet ihannekuvineen yhteiskunnallisina vaikuttimina, jotka lisäävät nuorten paineita esimerkiksi suoriutua opinnoistaan esimerkiksi harrastaa säännöllisesti ja näyttää ulkoisesti mahdollisimman täydellisiltä. Nykyään nuoret ovat myös yhä tietoisempia maailmanpoliittisesta tilanteesta sekä ympäristöstä, joka voi lisätä ahdistusta nuorten keskuudessa, vaikuttaen esimerkiksi koulujaksamiseen. Kouluakäymättömyydelle on siis aina jokin syy, syy ei kuitenkaan ole välttämättä yksiselitteinen, kuten tutkielmassa on ilmennyt. Lapsella tai nuorella on aina kuitenkin joku motiivi, miksi hän ei koulussa halua käydä. Taulukossa 1 on koottu poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä hyödyntäen Heynen ja kumppaneiden (2019) poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä sekä Palmu, Sergejeff ja Puustjärvi 2020 laatimaa nelikenttäjakoa poissaoloihin vaikuttavista riskitekijöistä. Taulukon tarkoituksena on selkeyttää poissaoloihin vaikuttavien tekijöiden moninaisuutta.

TAULUKKO 1. Poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä (ks. esim. Heyne ym. 2019; Palmu, Sergejeff & Puustjärvi 2020)

POISSAOLOIHIN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ			
YKSILÖTEKIJÄT	YMPÄRISTÖTEKIJÄT		
• masennus • ahdistuneisuus • somaattiset oireet, kivut • pessimistinen ajattelu • tunnesäätelytaitojen puute • ongelmanratkaisutaitojen heikkous • taipumus ylileistää asioita • oppimisvaikeudet	PERHE • ylisuojelevat vanhemmat tai huoltajat • perhedynamiikan haasteet, sisäisen vuorovaikutuksen ongelmat • huoltajien päihde- ja/tai mielenterveyden ongelmat • sosioekonominen asema • puutteelliset vanhemmuustaidot	KOULU • kiusaaminen • yksinäisyys • huono kouluilmapiiri • puuttumattomat oppimisvaikeudet • vähäinen kodin ja koulun välinen yhteistyö • huonot suhteet oppilaan ja opettajien välillä • ennustamattomuus koulunkäynnissä	YHTEISKUNTA • epävarmuus tulevaisuudesta • yksilöön kohdistuvat paineet

4.3 Kouluakäymättömyys Suomessa

Koulukäymättömyys ilmiönä on tunnistettu niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin (Määttä ym. 2020 7–8). Koulukäymättömyyden yhteydessä voidaan puhua universaalista ilmiöstä ja joukosta lapsia ja nuoria, joita on vaikea tavoittaa. Monilla hyvinvointia heikentävillä sekä syrjäytymistä aiheuttavilla tekijöillä on usein yhteyttä koulupoissaoloihin. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa mielenterveysongelmat, päihteen käyttö, heikentyneet oppimistulokset, koulupudokkuus sekä aikuisiällä esimerkiksi työllistymis- ja päihdeongelmat. (Markkanen & Pusa 2023, 24.)

Koulupoissaoloihin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on erityisen tärkeää. Markkasen ja Pusan (2023) raportista ilmenee, että Suomessa ei ole kovinkaan paljoa tehty poissaolojen seurantaan ja ongelmallisten koulupoissaolojen esiintyvyyteen liittyvää tutkimusta. Sama havainto on tehty myös Opetus- ja kulttuuriministeriön (2023) julkaisussa. Tällä hetkellä laajinta tietoa oppilaiden poissaoloista Suomessa saadaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen TEAviisarista, johon kerätään kouluilta kahden vuoden välein tietoa oppilaiden koulupoissaoloista. Poissaoloissa on eriteltyä sairauspoissaolot, muut luvalliset poissaolot ja luvattomat poissaolot. Kerätyn keskiarvon perusteella ei voida kuitenkaan tunnistaa oppilaiden osuutta,

joilla on ongelmallisia koulupoissaoloja. TEAviisarin mukaan kasvua poissaolojen määriin on tullut vuodesta 2019 alkaen noin viidenneksen, mutta se voi ainakin osittain selittyä koronapandemian aiheuttamilla muutoksilla sairauspoissaoloon liittyviin ohjeistuksiin samalla lisäten oppilaiden yksinäisyyttä sekä uupumusta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023.) Markkasen ja Pusan (2023) raportissa nostetaan esiin myös muita mittareita ja selvityksiä poissaolojen lisääntymiseen. Esimerkkinä toimivat Aluehallintoviraston ja Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemät seurannat, joiden mukaan koronatilanne on lisännyt poissaoloja opetuksesta. (Aluehallintovirasto 2021). Selvityksiä koulupoissaoloista tehdään myös suoraan oppilailta esimerkiksi kouluterveyskyselyn avulla (THL 2024).

Kansainvälistä vertailuarvoa kouluakäymättömyydestä on saatu kuitenkin tuotettua Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilaamalla kartoituksella koskien yläkoululaisten kouluakäymättömyyttä. Kartoitus on antanut lisätietoa Suomen tilanteesta kouluakäymättömyyden osalta juuri ennen koronaikaa. (Määttä ym. 2020.) Kartoituksen arvion mukaan Suomessa on vähintään 4000 7.–9. -luokan oppilasta, joilla ongelmat koulunkäynnissä ovat niin suuria, että heitä voidaan kutsua kouluakäymättömiksi oppilaiksi. Luku vastaa noin 2–3 % koko Manner-Suomen yläkoululaisista oppilaista. Kouluakäymättömiä oppilaita löytyy jokaisesta maakunnasta ja tilannetta pidetään hankalana. Kartoituksessa ilmeni, että oppimisen vaikeudet, kuten ADHD sekä luku- ja kirjoitustaidon puutteet ovat selkeästi yleisempiä koulua käymättömillä oppilailla. Eroja ei ilmennyt tyttöjen ja poikien tulosten välillä. 45 % yläkoulun oppilaista, joilla ilmeni ongelmallista poissaoloa, koulupoissaolojen kesto oli yli kaksi vuotta. Keskimäärin ongelmallisten poissaolojen kesto oli kuitenkin noin vuoden. (Määttä ym. 2020, 32–33.)

Tuoretta tietoa ongelmallisten poissaolojen yleisyydestä on kerätty myös osana sitouttavan kouluhyhteistyön arviointia, jossa tiedonkeruuta on suoritettu luokanohjaajilta. Kyselyyn vastanneista luokanohjaajista 40 % oli vastannut, että heidän valvontaluokallaan on vähintään yksi oppilas, jolla poissaoloja on kertynyt syyslukukauden 2022 aikana vähintään 80 tuntia, joka tarkoittaa noin 15 % poissaoloa tarjolla olleesta opetuksesta. (Markkanen & Pusa 2023, 86.) Yläkoulu kestää itsessään kolme vuotta. Poissaolo koulusta tarkoittaa aina sitä, että oppilas jää paitsi poissaolojakson opetuksesta, ohjauksesta sekä vertaisryhmän vuorovaikutuksesta (Emt, 20). Poissaololla on siis aina vaikutusta oppimiseen, joka on tärkeää koulun edetessä. Toiselle asteelle siirryttäessä voi ilmetä haasteita, jos vielä yläkoulussa opetettavat asiat tai osa niistä ovat oppimatta. Oppimismatkan joutuu tällöin aloittaa muita vertaisia kauempaa. Kuten jo aikaisemmin on tuotu esille, on kouluakäymättömyyteen monia eri syitä, jotka vaikuttavat usein

toinen toisiinsa. Määttä ja kumppanit (2020) tuovat tilannekartoituksessaan esiin vastaajien eli koulun henkilökunnan näkemykset, joiden mukaan yläkoululaisten ongelmallisten poissaolojen syynä ovat ensisijaisesti psyykkiset oireet ja myös se, että kiinnostus kohdistui jonnekin muualle kuin kouluun, mutta myös epämääräiset fyysiset oireet nousivat vastauksissa esiin.

Oppivelvollisuuden laajentumisen ihanteenahan olisi saada jokainen nuori suorittamaan myös toisen asteen koulutuksen ja näin täyttämään määritellyn oppivelvollisuuden. Nuori pitäisi saada siis kiinnittymään kouluun niin hyvin, että opintojen suorittaminen olisi mahdollista. Kouluun kiinnittyminen olisi tärkeää saada jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ongelmalliset poissaolot riistäytyvät käsistä. Nuoruusiän yhtenä kehitystehtävänä on oman identiteetin luominen, joka määrittelee myös omaa käsitystään itsestä oppijana. Kouluun osallistumisen tulisi olla tärkeä osa nuoren identiteettiä jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska myöhemmin nuoren on vaikea muuttaa omaa identiteettiä siitä, millainen oppija hän on. (Määttä & Palmu 2020, 28–29.)

Varhaiset ja tehokkaat tukitoimet, joiden avulla pystytään vahvistamaan nuoren kouluun kiinnittymistä, on avainasemassa. Kouluun kiinnittymistä voidaan tarkastella kolmen eri ulottuvuuden kautta, joita ovat: emotionaalinen ulottuvuus, kognitiivinen ulottuvuus ja toiminnallinen ulottuvuus (Fredricks, Ye, Wang & Brauer 2019, 31–33). Aikaisemmin avattiinkin jo kognitiivista ulottuvuutta, jolla tarkoitetaan uskomuksia itsestä ja omasta suoriutumisesta. Lisäksi se käsittää oppilaan oman panostuksen koulussa käsiteltäviin asioihin. Kognitiivisen ulottuvuuden rinnalla suhteellisen helppoa on havaita myös oppilaan toiminnallista ulottuvuutta, joka pitää sisällään esimerkiksi osallistumista ja käyttäytymistä. Emotionaalinen ulottuvuus eli tunnetason kokemukset suhteutettuna kouluun ja sen eri toimijoihin on taas haasteellisempia havainnoida oppilaasta. Emotionaaliseen ulottuvuuteen sisältyy myös kokemukset sosiaalisista suhteista. Tunnetason kokemukset alkavat kuitenkin näkyä lopulta toiminnassa, jolloin myös mahdollisuudet kokea myönteisiä oppimiskokemuksia heikkenee. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023, 19.)

Jokaisen nuoren tilanne on yksilöllinen, joten kouluakäymättömyyteen puuttuminen tulee suunnitella myös yksilöllisesti huomioiden nuoren elämäntilanne ja koulunkäyntikyky sekä myös jo olemassa oleva tukiverkosto ja sen tarjoamat palvelut. Jotta tuen tarpeet ja voimavarat voitaisiin huomioida mahdollisimman laaja-alaisesti, tulee tuen tarpeen kartoittamisessa sekä myös

tukikeinojen pohdinnassa että tavoitteiden asettamisessa hyödyntää monialaista yhteistyötä ja osallistaa aktiivisesti paitsi oppilasta itseään, myös hänen huoltajiansa.

Yleensä puuttuminen ongelmallisiin poissaoloihin tapahtuu ensisijaisesti koulussa. Perusopetuslaissa (628/1998, 26§) on päivitetty lakia koskien poissaoloja opetuksesta, joka on tullut voimaan 1.8.2023. Lakimuutoksen myötä myös perusopetuksen opetussuunnitelmaa on päivitetty samasta ajankohdasta alkaen vastaamaan laissa määriteltyjä vaatimuksia. Muutos pyrkii yhdenmukaistamaan varhaisen puuttumisen keinoja, joiden avulla voidaan paremmin tunnistaa ja auttaa oppilaita, joilla on ongelmallisia poissaoloja. Uudistuksen myötä paikallisen opetussuunnitelman velvoitteena on pitää sisällään tieto toimintamallista, miten oppilaiden poissaoloja ehkäistään, seurataan ja miten niihin puututaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023, 37–38). Opettajalla tulee olla tiedossa käytänteet siitä, miten poissaoloihin puututaan ja pyrkiä systemaattisesti ja kärsivällisesti toimimaan niiden mukaan. Käytänteet myös esimerkiksi kiusaamistilanteisiin puuttumisesta on hyvä olla opettajalla hallussa, koska jo aikaisemminkin todetut ympäristötekijät vaikuttavat oppilaan kouluakäymättömyyteen. Opettajan on lisäksi hyvä tehdä jo varhaisessa vaiheessa yhteistyötä huoltajien kanssa.

Huoltajien ja opiskeluhoollon välistä yhteistyötä pidetään erityisen tärkeänä, jotta myös kotona kannustettaisiin kouluun, eikä kotiin jäämisestä saisi minkäänlaisia palkkioita. Oppivelvollisuuslaissa (2020/1214, 9 §) on säädetty huoltajien valvontavastuusta siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä käsitellään yksittäisen oppilaan asioita, tuen tarpeen selvittämistä sekä opiskeluhoollon järjestämistä, johon voi kuulua tilanteen mukaan esimerkiksi koulukuraattori tai -terveydenhoitaja, psykologi tai muu koulun ulkopuolinen toimija, kuten esimerkiksi lastensuojelun työntekijä. Yhteistyössä tärkeinä on kuitenkin se, että kokonaistilannetta kartoitetaan niin pedagogisen, psykososiaalisen kuin fyysisen terveyden näkökulmasta. Moniammatillisessa asiantuntijaryhmän koolle kutsuminen vaatii kuitenkin oppilaan tai tarvittaessa myös huoltajan kirjallisen suostumuksen. (Sergejeff, Pilbacka-Rönkä & Palmu 2020, 46–47.) Moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä voidaan todeta tarve yksilökohtaiselle opiskeluhoollolle, johon tulee ryhtyä viipymättä, jos poissaolot lisääntyvät tai pitkittyvät. On oppilaan etu saada moniammatillista tukea jo hyvissä ajoin, vaikka vapaaehtoisuus korostuukin palveluissa.

Tässä tutkielmassa on jo aikaisemmin tuotu esiin opettajan positiivisen pedagogiikan tärkeyttä, jotta nuori kokisi hänen koulunkäynnillään olevan merkitystä. Toimintakulttuuriin ja

ajattelutavan muutos painottamalla läsnäolon tukemista ongelmakeskeisen poissaoloja ehkäisevän ajattelutavan sijaan korostuu sitouttavan kouluyhteistyön kehittämistyössä mukana olevien opetuksen järjestäjien laatimissa ja päivittämässä toimintamalleissa (Markkanen & Pusa 2023, 52). Tämä tukee ajatusta kouluun kiinnittymisen tärkeydestä. Kouluun kiinnittymistä vahvistavia tekijöitä ovat myönteiset vertaissuhteet, hyvä oppilas-opettajasuhde, onnistumiset koulutehtävissä sekä kotoa saatava tuki koulunkäynnille (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023, 19). Markkanen ja Pusa (2023, 82) tuovat esiin, että sitouttavan kouluyhteistyön arviointiaineiston mukaan useampi kuin joka kymmenes oppilas on kiinnittynyt heikosti kouluun.

5 TUTKIELMAN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksella pyritään saamaan lisää tietoa ja näkökulmia oppivelvollisuuden laajentumisesta, jota voidaan pitää merkittävänä muutoksena Suomen koulutusjärjestelmässä. Aihe on uusi ja siten hyvin vähän tutkittu. Tutkielman tavoitteena on saada käsityksiä siitä, miten oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan koulunkäynnistä kiinnostumattomiin nuoriin, jotka ovat yhteiskunnallisesti tarkasteltuna syrjäytymisvaarassa. Lisäksi tutkielman tavoitteena on myös luoda kehitysehdotuksia siitä, miten nuori saataisiin kiinnostumaan koulunkäynnistä. Tutkimuksessa ääneen pääsevät keskisuuren kaupungin etsivät nuorisotyöntekijät, jotka työskentelevät matalalla kynnyksellä nuorten parissa ja ovat näin tunkenut nuorten arjessa. Etsivät nuorisotyöntekijät voivat työskennellä juuri nuorten kanssa, jotka eivät ole löytäneet paikkaansa koulusta ja osaavat näin antaa oman työkokemuksensa kautta heidän omiin käsityksiinsä perustuvia näkökulmia.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia käsityksiä etsivillä nuorisotyöntekijöillä on oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista nuoriin, joilla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Miten etsivät nuorisotyöntekijät muuttaisivat asioita, jotta nuori saataisiin kiinnostumaan koulunkäynnistä?

6 FENOMENOGRAFISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Fenomenografinen tutkimusote

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä toimii laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään selittämään ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja rakentamaan aineisto tutkittavien omien ajatusten ja näkemysten pohjalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 33). Tilastollisen yleistämisen sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä, kokemusta tai tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai antamaan mielekäs teoreettinen tulkinta tutkittavalle ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tutkimuksessa näkökulmana on etsivien nuorisotyöntekijöiden käsitykset tutkittavasta ilmiöstä, joten on tarkoituksenmukaista tarkentaa lähestymistapaa fenomenografiaan, joka on yksi laadullisen tutkimuksen suuntaus. Fenomenografian on kehittänyt 1970-luvulla ruotsalainen Ference Marton tutkimusryhmänsä kanssa Göteborgin yliopistossa tutkiessaan opiskelijoiden käsityksiä oppimisesta ymmärtääkseen, miksi jotkut opiskelijat tuntuivat oppivan jotain käsitettä helpommin ja syvemmin kuin jotkut toiset. Hän esitteli termin fenomenografia ensimmäisen kerran julkisesti vuonna 1981. (Svensson 2024, 2.)

Fenomenografiassa tarkastelukohteena ovat ihmisten erilaiset käsitykset. Fenomenografian tavoitteena on kuvailla, ymmärtää ja analysoida ilmiön erilaisia käsityksiä sekä käsitysten keskinäisiä suhteita. (Huusko & Paloniemi 2006, 163.) Martonin (1988, 145) mukaan on vain rajallinen määrä tapoja, joilla ihmiset käsittävät, kokevat, ja ymmärtävät tiettyä ilmiötä. Asioita pyritään fenomenografiassa kuvailemaan sellaisena kuin ihmiset ne kokevat ja näkevät (Yates, Partridge & Bruce 2012, 97). Ihmisten käsitykset maailmasta taas kumpuavat siitä, miten ihminen kokee maailman. Käsitykset ovat riippuvaisia niin sanotusta ihmisen elämismaailmasta ja aikaisemmista kokemuksista. (Kakkori & Huttunen 2014, 383.) Käsitykset siis rakennetaan ihmisen mielessä ja niihin vaikuttavat konteksti – maailma, jossa jokainen yksilö elää. Käsitykset voivat myös muuttua ajan kanssa kokemusten myötä, fenomenografiassa on tärkeää siis ymmärtää käsitysten dynaaminen luonne ja kontekstiherkkyys. (Hajar 2021, 1423.)

Fenomenografiassa tutkimuksen kohdetta eli tutkittavaa ilmiötä ja tutkimuskohteita eli ilmiön kokevia ihmisiä ei tarkastella tai käsitellä erikseen, vaan siinä pyritään nimenomaan keskittymään subjektien ja objektien eli ilmiön kokevien ihmisten ja itse tutkimuskohteen väliseen

suhteeseen. Subjektin ja objektin väliset suhteet edustavat fenomenografiassa kokemuksia, jotka yhdistettynä edustavat kokonaisuudessaan tutkittavaa ilmiötä. (Yates, Partridge & Bruce 2012, 98.) Kyky kokea jotain tietyllä tavalla heijastaa kykyä toimia tietyllä tavalla eli emme voi toimia suhteessa maailmaan eri tavoin kuin sen koemme, jonka vuoksi subjektiä ja objektia ei voi erottaa toisistaan (Niikko 2003, 10).

Fenomenografiassa epistemologisena oletuksena liittyen tiedon luonteeseen ja totuuteen pidetäänkin tarkoituksenmukaisuuden periaatetta, joka perustuu nondualistiseen käsitykseen, jossa ajatellaan ihmisen ja muun maailman välisen kaksijakoisuuden olevan illuusiota, koska tieto muodostuu ihmisten ja maailman välisistä sisäisistä suhteista. Fenomenografiassa ilmiön tiedon ajatellaan syntyvän siis näiden suhteiden antamien kokemusten ja merkitysten kautta sekä niiden yhtäläisyyksien ja erojen myötä. (Yates, Partridge & Bruce 2012, 98.) Rolls (2023, 129) tuo esiin fenomenografian epistemologisena oletuksena sen, että vaikka käsitykset olisivat yksilöillä erilaisia, liittyvät ne kuitenkin aina toisiinsa ja todennäköisesti myös muuttuvat ajan myötä. Hajar (2021, 1422) kirjoittaa fenomenografian nondualistisesta käsityksestä myös sen, että ihmiset voivat kommunikoida ainoastaan kokemastaan maailmasta, ja jos ilmiö on heidän tietoisuutensa tai kokemuksiensa ulkopuolella, he eivät tiedä sen olemassaolosta.

Fenomenografian ontologiset oletukset mukailevat nondualistista käsitystä, jossa maailmaa ja henkilöä tarkastellaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Maailman ajatellaan olevan yhtäaikaaisesti sekä objektiivista että subjektiivista, jonka ihmiset vain kokevat ja ymmärtävät eri tavoin. (Yates, Partridge & Bruce 2012, 98.) Tällöin myös fenomenografiassa pureudutaan maailmaan toisen asteen näkökulmaan sellaisena kuin se ymmärretään, eikä sellaisena kuin se on (ks. esim. Hajar 2021; Marton 1988; Rolls 2023). Fenomenografiassa ei ole siis tarkoituksaan luoda eroa tietoisuuden ja taustalla olevan todellisuuden välille, vaan painopiste pidetään kokemusten havainnoinnissa, jonka ajatellaan olevan osa todellisuutta (Koole 2023, 371).

Aikaisemmin on jo ilmennyt, että fenomenografiassa keskiössä on subjektien ja objektien välisen suhteiden tarkastelu. Subjektin ja objektin väliset suhteet ovat siis yksilöllisiä ja voivat poiketa hyvinkin paljon jonkun toisen ihmisen kokemuksista ja elämismaailmasta, jotka taas synnyttävät ihmisten välille erilaisia käsityksiä samoistakin asioista. Fenomenografia onkin saanut myös kritiikkiä siitä, että käsitykset määritellään kokemuksen tavoiksi rinnastaen tutkimushenkilöiden kokemukset heidän kertomuksiinsa näistä kokemuksista (Hajar 2021, 1430). Fenomenografisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää ja jäsentellä ajattelutapoja, jotka ovat sosiaalisesti merkittäviä ja jaettuja. Tavoitteena on kuvailla sisällöltään käsitteitä

järjestelmällisesti, löytäen ryhmässä käsitteiden välisiä eroja. Tarkoituksena ei ole siis tarkastella yksilötason kuvauksia, vaan vastauksia suhteessa toisiinsa (Huusko & Paloniemi 2006, 165.)

Fenomenografiassa on tärkeää sisäistää se, että ihmiset voivat ajatella samasta ilmiöstä hyvinkin eri tavalla, mutta silti jokainen ajatus on yhtä oikea ja tärkeä. Toisaalta on tärkeää myös tiedostaa ihmisten tietoisuuden asteiden eroavaisuudet eri asioista. Ihminen voi olla hyvinkin tietoinen jostain asiasta, mutta tietää hyvin vähän jostain toisesta asiasta. Tietoisuusaste vaikuttaa tietenkin myös käsityksiin. Fenomenografisessa tutkimuksessa kohderyhmän olisikin hyvä olla sellainen, jolla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Yates, Partridge & Bruce 2012, 103). Tässä tutkielmassa katson kohderyhmän omaavan työnsä puolesta asiantuntijuutta tutkittavasta ilmiöstä, jonka vuoksi tutkimushenkilöt ovat sen vuoksi tietoisuusasteelta hyvin tasapuolisessa asemassa. Toki työvuosien myötä kertyy aina enemmän kokemusta, joka taas vaikuttaa omiin käsityksiin ja sen puolesta myös tietoisuusasteeseen. Toisaalta tutkielman aiheena toimii Suomessa tuore oppivelvollisuuden laajentuminen, joten siitä näkökulmasta kokemusaste aiheesta on varmasti tutkimukseen osallistuvilla etsivillä nuorisotyöntekijöillä hyvin yhtenäinen, koska uudistus on tullut jokaiselle samaan aikaan.

Ihmisten käsityksiä tutkittaessa on tärkeää tiedostaa oma rooli tutkijana, koska myös tutkija on ihminen, jolla on omia käsityksiä tutkittavasta aiheesta, jotka voivat myös poiketa tutkittavien käsityksistä. Omien käsitysten tiedostaminen on tärkeää, jotta voi tunnistaa ja pitää omat käsitykset irrallisena tutkimuksesta informanttien ajatuksista. Koen tärkeäksi nostaa jo tässä vaiheessa tutkittavan omat käsitykset esiin, koska niiden olemassaolo on tärkeää pitää mielessä koko tutkimusprosessin ajan, eikä niitä voi sivuuttaa käsitellessä fenomenografiaa, jossa puhutaan ihmisten erilaisista käsityksistä ja niiden välisistä suhteista. Hyvä tutkija kuitenkin osaa pitää omat ajatukset taustalla ilman, että ne vaikuttavat tutkittavien käsityksiin. (Hajar 2021, 1426).

6.2 Aineiston tuottaminen

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä tutkittavasta aiheesta, joten aineistonkeruutavaksi valikoitui luonnollisesti fenomenografiassa paljon hyödynnetty haastattelu, jossa esitetään tutkimushenkilöille kysymyksiä tutkittavasta aiheesta ja selvitetään näin heidän käsityksiään. Lähtökohtana fenomenografisessa haastattelussa on sen

tarkoitus tutkia vaihtelua siinä, miten osallistujia ymmärtää ja kokee ilmiön. Tästä syystä painopiste haastatteluissa ei ole osallistujassa tai tutkimuskohteessa, vaan niiden välisessä suhteessa. Vaikka haastattelut toteutetaan yksilötasolla, fenomenografiassa keskitytään kokonaiskuvassa lopulta kuitenkin kollektiiviseen tietoisuuteen ja vaihteluun ilmiön kokemisessa. (Yates, Partridge & Bruce 2012, 102.) Tutkimuksessa hyödynnetään fenomenografialle tyypillistä puolistrukturoitua haastattelua, jossa haastattelukysymykset ovat luonteeltaan avoimia tarkoituksenaan suunnata osallistujia tutkittavaan ilmiöön. Vaikka kysymykset ovat kaikille osallistujille samat, ei vastausvaihtoehtoja ole valmiina, vaan tutkimushenkilö saa vastata kysymyksiin täysin omin sanoin. Se myös antaa mahdollisuuden osallistujan vastata niin kuin hän kysymyksen itse tulkitsee ja kokee. Vaikka kysymys olisi yksiselitteinen, voi eri ihminen lähteä vastaamaan kysymykseen eri tavoin kuin joku toinen. Joku toinen asia voi näyttäytyä toiselle merkityksellisemmältä kuin jollekin toiselle, mikä näyttäytyy myös vastausten pohdinnoissa.

Fenomenografian kehittäjänä pidetty Marton (ks. esim. 1986; 1988) onkin ehdottanut, että fenomenografiassa haastattelukysymysten tulisi olla mahdollisimman avoimia, jotta tutkimushenkilö voi valita kysymyksen ulottuvuudet, joihin hän haluaa vastata. Avoimien kysymysten avulla voidaan saada selville informanttien omia käsityksiä ilmiöstä. Fenomenografiassa pidetäänkin tärkeänä ihmisten erilaisia käsityksiä, jotka rakentuvat erilaisista objektin ja subjektin välisistä suhteista. Puolistrukturoitu haastattelu antaa osallistujalle mahdollisuuden tuoda näitä omia ajatuksia esille kuitenkin siten, että haastattelija tukee reflektointiprosessia valmiilla kysymyksillä. Haastatteluvaiheessa on taas tärkeää tiedostaa tutkijan omat käsitykset tutkittavasta aiheesta ja pitää huolta siitä, ettei haastattelutilanteessa tuo esiin mitään sellaista ajatusta, jota tutkimushenkilö ei ole itse tuonut jo ilmi. Lisäksi tutkijan neutraalius on tärkeää säilyttää läpi koko tutkimuksen, vaikka itse olisi eri mieltä jostain ajatuksesta. Tutkijana itseä on hyvä säännöllisesti muistuttaa siitä, että jokainen ajatus on arvokas ja oikea. Haastattelussa on tärkeää pyrkiä sulkemaan kokonaan omat ajatukset ja kokemukset pois tutkittavasta ilmiöstä, koska muuten tutkijan omat käsitykset voisivat vaikuttaa tutkimuksen suuntaan tai vääristää sitä (Hajar 2021, 1426).

Fenomenografisessa haastattelussa on yleistä se, että tutkija kehottaa osallistujaa usein tarkentamaan avoimia kysymyksiä, kuten kysymällä voisiko hän selittää asiaa tarkemmin tai pyytämällä perustelua jollekin ajatukselle (Koole 2023, 373). Tutkija siis toivoo tutkimushenkilöiden peilailevan kokemuksiaan ja käsityksiään tutkimuskohteesta niin aidosti kuin vain suinkin on

mahdollista (Niikko 2003, 31). Haastattelutilanteessa on tärkeää luoda turvallinen, avoin ja luottamuksellinen suhde asioiden jakamiseen.

Tutkimuksen aineistonkeruu oli haasteellinen prosessi sen vuoksi, ettei vapaaehtoisia etsiviä nuorisotyöntekijöitä meinannut löytyä. Etsivät nuorisotyöntekijät valikoituivat tutkimukseen tutkimushenkilöiksi sen perusteella, että heillä on kokemusta työn kautta kouluikäymättömyydestä ja nuorten kanssa työskentelystä. Alun perin tarkoitukseni oli löytää vapaaehtoisia tutkimushenkilöitä Facebookin Etsivä nuorisotyö -ryhmästä. Otin yhteyttä ryhmän ylläpitäjään, joka julkaisi haastattelukutsun sivustolla (Liite 1). Annoin kutsussa vapaaehtoisille osallistujille ilmoittautumisaikaa noin 2 viikkoa. Viikon jälkeen pyysin ylläpitäjää vielä kerran nostamaan julkaisua Facebookin seinällä, mutta toivottua tulosta ei kuitenkaan tullut. Ryhmän kautta ilmoittautui sähköpostin välityksellä vain yksi kiinnostunut osallistuja. Olin myös jakanut lähipiirilleni samaista kutsua (Liite 1), mikäli he tuntevat etsiviä nuorisotyöntekijöitä, jonka kautta sainkin sitten kaksi vapaaehtoista tutkimushenkilöä lisää. Kolme tutkimushenkilöä ei ole kuitenkaan riittävä määrä, jotta saataisiin toteutettua laadukas tutkimus, jonka vuoksi päädyin hakemaan tutkimuslupaa keskisuuresta kaupungista, jotta saisin suoraan lähestyä etsiviä nuorisotyöntekijöitä ja toteuttaa tutkimuksen vain yhteen kaupunkiin.

Kaupungissa työskentelee useita etsiviä nuorisotyöntekijöitä, mikä on tutkimuksen kannalta hyvä, koska todennäköisesti myös vapaaehtoisia tutkimushenkilöitä löytyy ja osallistujat pysyvät paremmin anonymeinä. Tutkimuksen toteuttaminen tiettyyn kaupunkiin tuntui lopulta jopa tarkoituksenmukaisemmalta, entä haasteltavat eri puolilla Suomea eri kokoisista kaupungeista, koska kuten nuorisotyön teoriaosuudesta ilmenee, nuorisotyötä voidaan toteuttaa eri paikkakunnilla eri tavoin johtuen sen paikkasidonnaisuudesta. Tutkimuslupan saatuaani lähestyin kaupungin etsiviä nuorisotyöntekijöitä sähköpostilla (Liite 2). Sain neljä vapaaehtoista osallistujaa. Olisin toivonut tutkimushenkilöitä vähintään viisi, mutta vapaaehtoisten osallistujien vaikean saatavuuden vuoksi on perusteltua toteuttaa tutkimus saaduilla neljällä tutkimushenkilöllä. Pohdin tutkimushenkilöiden määrää vielä luotettavuuden näkökulmasta myöhemmin tässä tutkielmassa.

Lähetin jokaiselle tutkimushenkilölle etukäteen haastattelukysymykset nähtäville sähköpostilla (Liite 3). Haastattelukysymysten etukäteen lähettäminen mahdollistaa informanttien valmistautumisen haastatteluun, jolloin uskon tutkijana saavani parempia vastauksia, kun niitä on keretty pohtia etukäteen. Haastattelut toteutettiin aikataulullisista syistä etäyhteydellä Teams-

sovellusta hyödyntäen. Jokaisen haastattelut kestivät noin tunnin ajan. Haastattelut äänitettiin ja aineiston litteroinnissa hyödynnettiin apuna Teamsin litterointityökalua. Litteroitua haastatteluaineistoa syntyi tutkimukseen yhteensä 101 sivua.

6.3 Aineiston analyysi

Fenomenografiassa tutkitaan ihmisten käsityksiä, joten aineiston analyysi on aineistolähtöinen, analyysissä ei siis hyödynnetä teoriaa esimerkiksi luokittelurungon pohjana. Tutkimuksessa on varmistettu, että haastattelut tallennetaan ja litteroidaan mahdollisimman tarkasti sana sanalta, jotta aineiston luotettava analysointiprosessi mahdollistuu. Litterointivaiheessa aineistosta poistettiin ainoastaan toistosanat, jotka eivät ole merkityksellisiä aineiston kannalta. Tähän tutkimukseen on valikoitunut analyysimenetelmäksi fenomenografinen analyysi. Fenomenografinen analyysi on perusteltu valinta tähän tutkimukseen, koska tutkimuksen lähestymistapana on fenomenografia, jolloin tulkinta käsityksistä muodostuu vuorovaikutuksessa aineiston kanssa ja aineisto itsessään toimii luokittelun pohjana. Luokittelussa on kuitenkin tarpeellista hyödyntää aikaisempaa keskustelua vastakkaisten ja tukevien teorioiden kanssa, jonka vuoksi teoriaan perehtyneisyys on tärkeä osa myös aineiston analyysissä, vaikkei siinä suoranaisesti teoriaa hyödynnetäkään. Teoreettinen perehtyneisyys mahdollistaa aineiston hankinnan ja toteutuksen oikean suunnan, vaikka varsinainen teorianmuodostus tapahtuukin tutkimuksen aikana. (Huusko & Paloniemi 2006, 166.)

Fenomenografiassa ilmiön osien luonne riippuu kokonaisuudesta, jonka vuoksi empiiristä aineistoa käsitellään kokonaisuutena (ks. esim. Huusko & Paloniemi 2006; Yates, Partridge & Bruce 2012). Fenomenografiassa aineiston analyysissä tutkijan tulee paitsi kirjata eri tapoja, joilla osallistujat puhuvat ilmiöstä, kuin myös pystyä kaivautumaan tutkimushenkilöiden sanomien taakse ja tulkita kuinka osallistujat ymmärtävät ilmiön (Yates, Partridge & Bruce 2012, 104). Siirrytään siis yksityiskohdista kohti kokonaisuutta eli osallistujien käsityksiä ilmiöstä. Fenomenografisessa analyysissä käytetään hyödyksi kategoriointijärjestelmää osana aineiston analysointia. Siinä analyysi aloitetaan merkitysyksiköiden etsimisestä, jonka jälkeen siirrytään merkitysyksiköiden ryhmittelyyn kategorioiksi sekä kategorioiden kuvaamiseen abstraktimalla tasolla tarkastelemalla ryhmittelyn suhteita edeten aina kuvauskategorioihin saakka (Huusko & Paloniemi 2006, 167).

Ensimmäisessä vaiheessa siis pyritään löytämään aineistosta merkityksellisiä ilmauksia, joiden avulla syntyy merkitysyksiköitä, jonka jälkeen yhdistetään merkitysyksiköitä ensimmäisen tason kategorioiksi vertailemalla erilaisia ja samanlaisia ilmauksia muodostaen erilaisia ryhmiä. Kategoriat nimetään myös tässä vaiheessa. Kolmannessa vaiheessa siirrytään abstraktimpaan kategoriaan, jolloin pyritään erottelemaan ja vertailemaan edellisessä vaiheessa rakennettuja ryhmiä koko aineiston merkityksen joukkoon huomioiden edelleen ryhmien väliset yhtäläisyydet sekä eroavaisuudet. Neljännessä vaiheessa kategorioita aletaan rakentaa lopullisiksi kuvauskategorioiksi, jotka ovat lopullisia yleisemmän tason kategorioita, joiden pohjalta voidaan muodostaa tutkimuksen tuloksia. Fenomenografiassa eri ymmärrystavat eli käsitykset esitetään tyyppillisesti kuvauskategorioiden muodossa, joita analysoidaan edelleen niiden loogisten suhteiden mukaan tarvittaessa tulosavaruuden muodostamisessa (Marton & Pong 2005, 335). Analyysiprosessin aikana tutkija etsii usein väitteitä, jotka ovat olennaisia tutkimuskysymyksen/kysymysten kannalta, samalla yrittäen havainnoida vaihteluita litteroitujen tekstien sisällä ja niiden välillä. Teksteistä myös pyritään havainnoimaan, kuinka ne voisivat liittyä toisiinsa kuvaamalla niitä tarvittaessa tulosavaruudessa. (Koole 2023, 373.) Fenomenografiassa analyysiprosessi ja sen tuottamat tulokset muodostuvat tutkijan ja tiedon välisestä suhteesta (Yates, Partridge & Bruce 2012, 104).

Tuon esiin fenomenografisen aineiston analyysin neljä eri vaihetta mukaillen Niikon (2003) teosta samalla hyödyntäen otteita tämän tutkimuksen analyysivaiheesta. Ensimmäisessä analyysivaiheessa luetaan aineisto monia kertoja huolellisesti läpi. Lukemisen avulla tekstistä on tarkoitus löytää tutkimuksen ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä ilmauksia ja hahmottaa kokonaiskäsitys tutkittavien suhteesta tutkimusongelmiin. Analyysiyksiköiksi voidaan valita esimerkiksi sana, lause, tekstin kappale, puheenvuoro tai jopa koko haastattelu. Näiden analyysiyksiköiden avulla nähdään, mikä on tavallista aineistosta syntyville merkityksellisille ilmauksille. Analyysiyksiköiden tuottovaiheessa hylätään jo rajat tutkittavien välillä, eikä enää ole tärkeää huomioida kenen käsityksiä ilmaukset ovat. Tässä tutkimuksessa merkitykselliset ilmaukset eli analyysiyksiköt olivat hyvinkin pitkiä virkkeitä, joskus jopa kokonaisia kappaleita, joita korostin litteroiduista aineistoista. Hyödynsin eri värejä esimerkiksi sen mukaan mihin tutkimuskysymykseen merkityksellinen ilmaus liittyy. Kopioin merkitykselliset ilmaukset seuraavassa vaiheessa omaan tiedostoon, jossa tiivistin ilmaukset mahdollisimman lyhyiksi merkitysyksiköiksi. Jo tässä analyysin vaiheessa tulee tutkijan omaa tulkintaa.

Analyysin toisessa vaiheessa lajitellaan merkitysyksiköitä ryhmiksi tai teemoiksi vertailemalla merkityksellisiä ilmauksia keskenään esimerkiksi samakaltaisuuksien, eroavaisuuksien ja harvinaisuuksien mukaan. Joistain ryhmistä voi tulla tärkeämpiä kuin toisista huomioon ottaen tutkimuskysymykset, jokaista ryhmää tulee kuitenkin tutkimusongelman valossa pohtia. Hyödynsin tässä tutkielmassa Huuskon ja Paloniemen (2006) ajattelua siitä, että merkitysyksiköiden jälkeen toisessa vaiheessa syntyvät ryhmät muodostavat jo ensimmäisen tason kategorioita. Merkitysyksiköiden kokoaminen ryhmiksi ryhmien samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan synnytti ensimmäisen tason kategorioita. Kategoriat syntyvät joko tutkijan omista päätelmistä tai ne pelkistetään tutkittavien ilmauksista ja kuvataan merkityksen ytimen mukaan (Niikko 2003). Alla taulukossa 2 esimerkki tutkimuksen ensimmäisen tason kategorioiden syntymisestä merkitysyksiköistä.

TAULUKKO 2. Esimerkki ensimmäisen tason kategorioiden muodostumisesta.

MERKITYSYKSIKKÖ	ENSIMMÄISEN TASON KATEGORIA
- Stressi koulun pakollisuudesta nuorelle, jos hän ei pysty sitä jostain syystä käymään - Stressi koulun pakollisuudesta - Stressi siitä, ettei itselle sopivaa koulua löydy ja johonkin on pakko hakea	Oppivelvollisuuden aiheuttama stressi
- Oppitunneilta lintaaminen, vaikka olisi fyysisesti läsnä koulussa - Tietämättömyys muista vaihtoehtoista, jonka vuoksi koulupaikka halutaan säilyttää etenemättömyydestä huolimatta - Koulun keskeytyksen pidentäminen lähelle oppivelvollisuuden päättymistä - Nimellisesti ollaan koulun kirjoilla ja ehkä jotain suorituksia tehdään - Nuorten pakko olla 18-vuotiaaksi asti jos-sain kirjoilla, vaikka koulu ei kiinnostaisi - Koulussa käyminen oppivelvollisuusikäisenä juuri sen verran, ettei katsota eronneeksi, vaikka ei ole aikomusta suorittaa opintoja loppuun - Koulupaikan pitäminen etenemättömyydestä huolimatta muiden etujen vuoksi, kuten kouluterveydenhuolto, psykologi tai kuraattori, johon on kontakti. Pelko joutumisesta perusterveydenhuollon piiriin.	Koulun kirjoilla oleminen kiinnostuksen puutteesta huolimatta

Analyysin kolmannessa vaiheessa Niikon (2003) mukaisesti analyysiyksiköistä saadut ryhmät tai teemat käännetään eli transformoidaan kategorioiksi. Kolmannessa vaiheessa tässä tutkimuksessa syntyi toisen tason kategorioita. Yksittäisten kategorioiden tulisi olla selkeässä suhteessa ilmiöön niin, että jokainen kategoria kertoo jotakin erilaista tietystä tavasta kokea ilmiö. Kategoriat eivät saa siis mennä päällekkäin toistensa kanssa. Kategoriat syntyvät analyysiprosessin edetessä, eikä niitä määritellä etukäteen. Taulukosta 3 on nähtävissä esimerkki aineiston ensimmäisen tason kategorioiden muodostumisesta toisen tason kategorioiksi. Muodostamisessa hyödynnettiin jälleen samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ryhmien välillä.

TAULUKKO 3. Esimerkki toisen tason kategorioiden muodostumisesta.

ENSIMMÄISEN TASON KATEGORIA	TOISEN TASON KATEGORIA
- Oppivelvollisuuden aiheuttama stressi - Oppivelvollisuuden aiheuttamat paineet ja pelot - Koulussa sinnitteleminen - Oikean opiskelu-/ammatinvalinnan aiheuttamat tunteet	Oppivelvollisuuden aiheuttamat tunteet nuorelle
- Koulun kirjoilla oleminen kiinnostuksen puutteesta huolimatta - Haetaan kouluihin, joihin ei pääse - Useiden opintojen keskeyttäminen	Oppivelvollisuuden laajentumisen negatiiviset vaikutukset nuoreen
- Vaihtoehtojen vähyys - Vaihtoehtojen saatavuus - Opiskelupaikkojen saatavuus - Oppivelvollisten eriarvoisuus opintoihin hakeutumisessa	Mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen

Joissain tapauksissa analyysi voi päättyä jo kategorioiden syntymiseen, mutta fenomenografiassa analyysissä olisi hyvä pyrkiä vielä etenemään analyysin neljänteen vaiheeseen, jossa kategorioita pyritään yhdistämään teoreettisista lähtökohdista käsin edelleen laajemmiksi ylemmän tason kategorioiksi, joita kutsutaan nimellä kuvauskategoria. Kuvauskategorioita voidaan ajatella kuvausten yhteenvetona, jotka ovat tutkimuksen päätuloksia, jotka ovat tutkijan tulkin-
toja tutkittavilta kootuista käsityksistä. Kuvauskategoriat ovat neutraaleja suhteessa ilmiön elä-
mismaailmaan, yksilöihin ja kontekstiin, edustaen kuitenkin kokemusten ja käsitysten keskeisiä

merkityksiä. Kuvauskategoriat siis kuvaavat yleisellä tasolla samanlaisuuksia ja erilaisuuksia ja ylipäänsä erilaisia tapoja, joilla tutkittavaa ilmiötä voidaan analysoida, ymmärtää ja kuvata. (Niikko 2003.) Viimeisenä aineiston analyysistä on kuvaus toisen tason kategorioiden muodostumisesta kuvauskategorioiksi molempien tutkimuskysymysten osalta (ks. taulukko 4 ja 5).

TAULUKKO 4. Kuvauskategorioiden muodostuminen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

TOISEN TASON KATEGORIA	KUVAUSKATEGORIA
- Nuoren yksilölliset tekijät - Oppivelvollisuuden aiheuttamat tunteet nuorelle	Sisäiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta
- Tuen saaminen - Oppivelvollisuuden laajentumisen positiiviset vaikutukset nuoreen - Oppivelvollisuuden laajentumisen negatiiviset vaikutukset nuoreen - Mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen	Ulkoiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta

TAULUKKO 5. Kuvaskategorioiden muodostuminen toiseen tutkimuskysymykseen.

TOISEN TASON KATEGORIA	KUVAUSKATEGORIA
- Nuoren omien valintojen merkitys ja niiden korostaminen - Tiedon lisääminen vaihtoehtoista - Kouluun ja työelämään tutustumisen tärkeyden korostaminen	Yksilö
- Vanhemmuuden roolin korostaminen - Vanhemmuuden tuen lisääminen	Vanhemmat
- Koulujen keinot koulunkäynnin motivointiin - Nuorisotyöllinen ote kouluihin	Koulu
- Terveys- ja kuntoutuspalveluiden parantaminen - Resurssien lisääminen - Vaihtoehtojen parantaminen/lisääminen	Yhteiskunta

6.4 Tutkimushenkilöt ja aineiston tuottamisen taustaa

Jokaisella neljällä tutkimushenkilöllä on useiden vuosien kokemus etsivässä nuorisotyössä työskentelystä, kaikki heistä ovat olleet työssään jo pidempään ennen oppivelvollisuuden laajentumista. En tuo tässä tutkielmassa tarkkoja työvuosia tai muitakaan tunnistettavia tietoja tutkimushenkilöistä esille, koska heidän anonymiteettinsä saattaisi vaarantua. On kuitenkin oleellista tietää, että jokainen on työskennellyt etsivässä nuorisotyössä sekä ennen ja jälkeen oppivelvollisuuden laajentumista. Kaikki tutkimushenkilöt toivat esille sen, että oppivelvollisuuden laajentumisen myötä heille ei tule enää juurikaan alle 18-vuotiaita asiakkaita, koska oppivelvollisuus on uudistuksen myötä pakollista täysi-ikäisyyteen asti ja nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen. Kaupungin nettisivuilla kuitenkin kerrotaan etsivän nuorisotyön palvelujen olevan suunnattu 16–29-vuotiaille nuorille.

Vastuu alaikäisistä kouluakäymättömistä oppivelvollisista on siirtynyt kuitenkin oppivelvollisuuden laajentumisen myötä oppivelvollisuudesta vastaavalle opinto-ohjaajalle, joka nousi haastatteluissa useamman kerran esiin. Tutkimushenkilöt käyttivät opinto-ohjaajasta nimitystä Valpas-opo. Valpas on Opetushallituksen ylläpitämä oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu, jonka avulla oppivelvollisuutta valvovat koulutuksen ja opetuksen järjestäjät voivat seurata oppivelvollisen nuoren oppivelvollisuuden suorittamista koko oppivelvollisuusiän ajan (Opetushallitus 2024). Tutkimuksen keskisuurella kaupungilla on yksi oppivelvollisuudesta vastaava opinto-ohjaaja, joka vastaa koko alueen oppivelvollisten ohjauksesta ja valvoo oppivelvollisuuden suorittamista. Tutkimuksessa nousi esille, että tarvittaessa etsivät nuorisotyöntekijät voivat tehdä yhteistyötä Valpas-opon kanssa.

Paikkakuntakohtaisuus voi myös vaikuttaa etsivien nuorisotyöntekijöiden asiakkaiden kohde-ryhmään, esimerkiksi pienissä kunnissa etsivät nuorisotyöntekijät voivat edelleenkin olla hyvin tiiviisti mukana myös alle 18-vuotiaiden oppivelvollisten tukemisessa koulunkäynnin haasteiden ja kouluakäymättömyyden kanssa. Yhteistyötä voidaan tarvittaessa myös tehdä esimerkiksi Tuva-luokan kanssa, jolloin tavataan myös näitä alle 18-vuotiaita nuoria. Etuna yhteistyön tekemisessä nähtiin se, että nuoret ovat mahdollisesti täysi-ikäistyttyään sitten etsivän nuorisotyön asiakkaita, jolloin on hyvä olla jo entuudestaan tuttuja nuorten kanssa. Vaikka tutkimuksen keskisuuren kaupungin etsivät nuorisotyöntekijät eivät suoranaisesti teekään juurikaan enää töitä alle 18-vuotiaiden nuorten kanssa, paistoi heidän vastauksistaan ammattitaito ja kokemus

nuorten kanssa työskentelystä. Haastatteluaineistoa syntyi kattavasti ja samalla ilmeni myös muuta mielenkiintoista tietoa, kuten aikaisemmin mainitsemastani yhden oppivelvollisuudesta vastaavan opinto-ohjaajan vastuu keskisuuressa kaupungissa, joissa oppivelvollisia nuoria on paljon.

7 OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTUMISEN VAIKUTUKSET KOULUNKÄYNNISTÄ KIINNOSTUMATTOMIIN NUORIIN

Ensimmäisessä kysymyksessä tarkastelen etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä siitä, millaisia vaikutuksia he kokevat oppivelvollisuuden laajentumisella olevan nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Analyysivaiheessa tutkimuskysymyksestä muodostui kaksi kuvauskategoriaa (Taulukko 4), joiden avulla lähden avaamaan tutkimustuloksia alaluvuissa. Tutkielman selkeyttämiseksi jaan myös kuvauskategorioiden alle toisen asteen kategorioita, joista kuvauskategoriat ovat syntyneet.

7.1 Ulkoiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta

Positiiviset vaikutukset

Oppivelvollisuuden laajentuminen toiselle asteelle aiheutti etsivissä nuorisotyöntekijöissä sekä positiivisia että negatiivisia ajatuksia nuorten kohdalla, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Ensimmäisenä positiivisena kategoriana haastatteluissa nousi esiin nuoren seuranta ja kontrollointi, joka voi parhaimmillaan luoda nuorelle tunteen siitä, että hänestä ja hänen tekemisistään ollaan kiinnostuneita.

Välittömiä vaikutuksia nuorelle, että häntä tietenkin vaaditaan vähän tilille siitä, että missä hän on ja miksi hän ei herää tai tule kouluun tai miksi ei käy koulussa tai miksi ei tee tehtäviä ja semmoista varmaan enemmän kontrollia myös.

Haastatteluissa nostettiin toisena tärkeänä kategoriana esiin se, että oppivelvollisuuden laajentumisen myötä jokaiselle nuorelle pitäisi löytyä toisen asteen koulupaikka ja heille pitäisi paikkaa tarjota oppivelvollisuuden vuoksi. Myös opintojen keskeyttämistilanteessa nuorelle pitää löytyä uusi paikka suorittaa oppivelvollisuutta, yleensä sen nähtiin olevan Tuva-koulutuksessa. Haastatteluissa nostettiin esiin positiivisena kategoriana myös oppivelvollisuuden tarjoaman yhteisön merkitys nuorelle, jota koulunkäynti ei kiinnosta. Positiivisena kategoriana nähtiin myös se, että oppivelvollisuuden laajentumisen ja sen myötä toisen asteen hakeutumisvelvoitteen ansiosta nuori saa pakotetun mahdollisuuden kiinnostua opinnoista. Aikaisemmin olisi

voinut olla se tilanne, ettei nuori lähde ollenkaan peruskoulun jälkeen jatkamaan opintoja toiselle asteelle. Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä nuori saa pakotetun mahdollisuuden opintoihin toiselle asteelle.

Piän tätä kuitenkin sellasena ihan hyvänä, että on se oppivelvollisuus olemassa, että semmoinen 15–16-vuotias ei vielä ihan vaan sen peruskoulun pohjan kautta tee sitä päätöstä, että nyt en enää opiskeluja jatka tai näin vaan että siihen niinku pakotettu mahollisuus sitten siihen ammatillisen tutkinnon tai toisen asteen tutkinnon käymiseen on.

Toisaalta se voi joitakin innostaakkin, ku on pikku pakko, että joku soittelee kotia.

Muistan että niitä oli muutamia, jotka oli neljäkin vuotta ollut peruskoulun jälkeen vaan kotona. Eikä niitä oo kukaan potkinu, että nyt alappa lähtä ja sitte ensimmäinen paikka mihin ne tuli niin oli se työpaja. Että tämmöisiähän ei periaatteessa pitäisi enää hirviästi olla ainakaa nii palijo ku sillo.

Yhtenä koulunkäynnin motivaatiotekijänä ja oppivelvollisuuden laajentumisen hyvänä ja yhdenvertaistavana puolena kaikki informantit nostivat toisen asteen opintojen maksuttomuuden. Maksuttomuuden nähtiin jopa auttavan koulussa pysymisessä ja sinne menemisessä.

Negatiiviset vaikutukset

Tutkimuksessa nousi esiin kolme eri ensimmäisen vaiheen kategoriaa, joiden voidaan ajatella sisältyvän oppivelvollisuuden laajentumisen negatiivisiin vaikutuksiin nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Ensimmäinen kategoria on koulun kirjoilla oleminen kiinnostuksen puutteesta huolimatta. Etsivien nuorisotyöntekijöiden vastauksissa korostui ajatus siitä, että oppivelvollisuuden laajentuminen voi pahimmillaan siirtää nuorten haastetta oman polun löytämisestä vain myöhemmäksi. Heidän työssään ongelma näkyy siten, että heille tulee nyt paljon ilmoituksia juuri 18 vuotta täyttäneistä, jotka katsotaan eronneeksi oppilaitoksista.

Kouluja edelleen keskeytetään, mutta sitä saatetaan sitkuttaa siihen, että se ikä on siellä lähellä kahdeksaatoista, että meille etsivään nuorisotyöhön tulee nyt tosi paljo ilmoituksia just 18 täyttäneistä. Elikkä he lopettaa opinnot sitten, kun ei ole enää pakko opiskella.

Tutkimushenkilöt näkivät haasteena sen, että ennen täysi-ikäisyyttä ja oppivelvollisuuden päättymistä koulusta kiinnostumattomat nuoret eivät suorita aktiivisesti tutkintoon tähtäävästi opintoja, vaan tekevät vain joitain suorituksia ja viettävät aikaa koulussa, jotta heitä ei katsottaisi

eronneeksi opinnoista ennen oppivelvollisuusiän päättymistä, koska oppivelvollisuusikäisenä oppivelvollisuutta tulisi kuitenkin jossain suorittaa.

Siinä on kaks semmosta tavallaan pointtia, että se näkyy siinä, että sitten näitä 18-vuotiaita ilmotettuja on meillä jo aika paljo ja paljo sitten ketkä sen verran rapistellee siellä koulussa, että ei tuu tuota katsottua eronneeksi vaan he käy siellä syömässä ja aina jonkun merkkauksen hakemassa sinne tänne niin, että miksi nää sanoisit ittesä koulusta pois 17-vuotiaana ku tiiät et on pakko mennä johonki niin samakai sulla on pyöriä siellä tuttujen ja kavereitten kanssa.

Kuinka tiiviisti siellä koulussa loppujen lopuksi sitten ollaan semmoset, jota se ala ei kiinnosta niin, tuskin ne opinnot siitä kauheasti etenee, että sitä nimellisesti ollaan sitten siellä koulun kirjoilla ja ehkä jotakin suorituksia tehhään. Tai sit menevät sinne kouluun että ovat siellä läsnä itse fyysisesti koulussa niinku paikalla, mutta eivät vaikka mene sinne oppitunneille, että saattavat siellä koulun käytävillä nähä kavereita ja kuluttaa aikaa, mutta että ei sitten mene sinne oppitunnille.

Tutkimuksessa esiin nousi haasteena se, että toisen asteen opinnot jäävät osalla nuorista joka tapauksessa kesken, mutta nuori ikään kuin tuhlaa aikaa koulussa täysi-ikäiseksi asti oppivelvollisuuden laajentumisen vuoksi.

Siinä mennee vuosia saattaa mennä kuudestatoista- seitsemääntoista- kahdeksaantoista vuoteen niin voi mennä hukkaan. Jos koulunkäynti ei kiinnosta niin joutut oottelemaan 18 ikävuoteen asti, että nää oot jossakin kirjoilla, että se nyt varmaan semmoinen suurin tuota haaste siinä on.

Siellä nyt niinku venytään ja valutaan koulun käytävillä, että aiemmin ehkä olisi otettu ne eropaperit, vaikka vuotta aiemmin, niin nyt sitten se viimeinen vuosi siellä sitkutetaan.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden vastauksissa korostuivat yleisesti erilaisten yksilöllisten polkujen tärkeys, eikä koulunkäyntiä pidetty kaikille sopivana vaihtoehtona, vaan nimenomaan toivottiin laajempaa mahdollisuutta suorittaa oppivelvollisuutta kuin perinteinen koulunkäynti ja nykyiset vaihtoehtoiset suoritustavat, kuten Tuva-koulutus. Palaan tähän aiheeseen vielä tarkemmin myöhemmin tässä luvussa. Yksi tutkimushenkilö nosti koulun tarjoamien palvelujen, kuten kuraattorin tai psykologin jo luodut kontaktit yhtenä syynä siihen, miksi nuori voi haluta olla koulun kirjoilla kiinnostuksenpuutteesta huolimatta, koska samoja palveluita ei perusterveydenhuollosta välttämättä saisi ilman pitkiä jonotusaikoja.

Toisena kategoriana etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksissä nousi useiden koulujen keskeytyminen. Oppivelvollisuuden aikana voi keretä keskeytyä useita opintoja, eikä opintoja

saada saatettua loppuun. Oppivelvollisuuden laajentumisesta ja siten opintojen pakollisuudesta nousi tutkimuksessa esiin ilmiö, että nuoret hakevat tahallaan kouluihin, joihin eivät pääse, josta kehittyi myös tutkimustuloksissa kolmas ensimmäisen asteen kategoria. Nuoret, jotka eivät pääse minnekään kouluihin, suorittavat usein oppivelvollisuutta tutkintoon valmentavissa opinnoissa (Tuva), jonka kautta he voivat myös hakea eri opintoihin.

Jos ei kiinnosta siinä hakuvaiheessakaan niinku yhtään niin hakee helposti mihin ei pääse. Ja siitä sitten näitä nuoria helposti roikotetaan siellä Tuvassa, että siellä Tuvalla saattaa olla kaksiki vuotta. Ja sieltä yritetään sitten aina johonki niitä saaha ja sitten on paljon nuoria mikä meillä etsivässä nuorisotyössä näkyy niin niillä saattaa olla neljä viiskin eri toisen asteen ammatillista koulutusta keskeytynyt.

Tutkimushenkilöiden vastauksissa korostuu heidän yleinen ajatuksensa siitä, ettei oppivelvollisuuden laajentuminen poista kouluakäymättömyyttä, koska aina on heitä, joita ei saada kiinnitettyä riittävän hyvin kouluun.

Niitä koulupoissaoloja edelleen on, niinku niitä on ollu ennenki, että ei se siitä se tilanne sillain selkeästi varmasti oo oppivelvollisuuden myötä muuttunut, että jos ei koulukuntoinen oo, niin sitä ei silloin oo. Että oli se pakko käyvä koulua tai ei.

On tietty määrä nuoria, joita ei kuitenkaan saaha sieltä kotoa lähtemään kouluun, vaikka mikä ois, että niitä jää aina. Sataprosenttisesti tämä ei niinku toteudu koskaan. Tietty määrä nuoria jää joka tapauksessa kotiin.

Tuen saaminen oppivelvollisuuden laajentumisen myötä

Tutkimushenkilöiden ajatusten mukaan oppivelvollisuuden laajentumisen myötä nuorta yritetään kiinnittää ja motivoida kouluun sekä tarjota palveluita, kuten erilaisia tuen tarpeita opiskeluun. Nuori ei jää oman onnensa nojaan toiselle asteelle siirryttäessä, vaan hänestä otetaan tarvittaessa koppia, jos näyttää ettei koulunkäynti suju ja nuori esimerkiksi eroaa koulusta.

Siellähän on älyttömän hyvä tuki, kun vaa ossaa perustella sitä ommaa tuen tarvetta.

Kaikki tutkimushenkilöt kehuivat kaupungin oppivelvollisuudesta vastaavan opinto-ohjaajan palveluita nuorelle, koska oppilaanohjaajan kanssa voi yhdessä miettiä vaihtoehtoja, ja tarvittaessa myös erehtyä ja vaihtaa opiskelupaikkaa. Hyvänä puolena yhdessä haastattelussa nousi

esiin, että oppivelvollisuuden laajentumisen myötä nuoresta otetaan velvollisuuden puolesta koppia, mikäli hän eroaa koulusta ja ohjataan esimerkiksi Tuva-koulutukseen sen sijaan, että hän siirtyisi vapaaehtoisten palveluiden piiriin, kuten juuri etsivään nuorisotyöhön tai jäisi jopa ilman tukea ja ohjausta.

Toisaalta haastatteluissa nousi esiin myös tuen rakenteen heikkoudet, koska kaikki nuoret eivät ole koulunkäyntikykyisiä. Lisäksi koettiin, ettei tukitoimia löydy välttämättä riittävästi, eikä läheskään aina ole tarjota nuorelle riittävää tukea. Haastattelussa nousi esille erityisammattioppilaitosten olevan tukossa sen vuoksi, että tukea ei ole nuorille riittävästi tarjolla muualla. Tuva-luokkien sisältöjen koettiin olevan välillä hyvin riittämättömiä, jolloin niistäkään ei kaivattavaa tukea kaikille nuorille löydy, vaikka heidät usein Tuva-luokkaan ohjataan. Erityisesti kahdessa haastattelussa tuotiin esiin kritiikkiä Tuva-luokkien toiminnasta.

On myös ihan ala-arvosesti toteutettuja Tuva-luokkia, missä sitä tekemistä ei ole. Se on semmosta nihkeätä, siellä ollaan niinku vaan säilössä, että se on se tylsin vaihtoehto, että siellä pietään siihen 18-vuotiaaksi asti kattelemassa ikkunasta ulos. Se on se tylsin siinä, että aina se Tuva-luokkien sisältö ei ole ehkä se, vaikka se hienolta tuolla nettisivuilla näyttää.

Tuva-koulutuksen hyvänä puolena nousi ajatus oppivelvollisuuden laajentumisen tuesta verrattuna aikaan ennen oppivelvollisuuden laajentumista, jolloin koulusta eronnut nuori olisi luultavasti tullut suoraan alaikäisenä etsivän nuorisotyön asiakkaaksi, kun nyt hänet taas ohjataan suoraan esimerkiksi Tuvalle opiskelemaan, jolloin hän pysyy kiinnittyneenä koulujärjestelmään. Tutkimustulosten perusteella tuen voidaan ajatella siis ainakin olevan pitkäjänteisempää oppivelvollisen kohdalla oppivelvollisuuden laajentumisen myötä. Kokemuksesta osattiin kertoa, että ennen oppivelvollisuuden laajentumista nuoren erottua koulusta on usein jouduttu odottaa korvaavaa paikkaa seuraavaan syksyyn asti, mikäli uutta paikkaa on haettu johonkin.

Ennen ei olis suoraan ollut sitä koulupaikkaa, olis joutunu varmaan oottamaan syksyyn asti, että olisi saanut sen koulupaikan versus, että hän on nyt sitte suoraan saanu siirtyä sinne Tuvalle.

Yhdessä haastattelussa tutkimushenkilö nosti konkreettisen positiivisen puolen oppivelvollisuuden laajentumisesta erityisesti heille, joilla on vaativan erityisen tuen tarve, koska silloin on ensiarvoisen tärkeää tuen jatkuminen myös toisella asteella. Haastattelussa nostettiin esiin TELMA-koulutuksen tärkeys joillekin erityistä tukea tarvitseville nuorille, mikäli realistisia mahdollisuuksia tutkintoon johtavaan koulutukseen ei ole lähtä.

Niillehän se on hyvä, joilla on vaativan erityisen tuen tarve esimerkiksi. Ne on jotenki paremmin sitten hoteissa sillon, ku heillä on se tuen tarve suuri. Niin he myöskin sitten on siinä 18-ikävuoteen asti, että varmasti pidetään jotenkin huolta. He ei jää heitteille, koska se on semmoinen ryhmä mikä helposti sitten saattaa jäähä, että kun ei mikään onnistu niin no minäpä jään kottiin. Että tässä se niinku kuitenkin varmistetaan, että heillä opinnot jatkuu, koska heille on kuitenkin pakko järjestää sitä erityistä tukea sitten.

Yksi tutkimushenkilö nosti mielenkiintoisen näkemyksen kokonaisuudessaan oppivelvollisuuden laajentumisesta tuen näkökulmasta, pohtien sen tulleen kokonaan väärään päähän, koska haasteet, jotka voivat myös aiheuttaa kouluakäymättömyyttä ovat nähtävissä jo päiväkotiyässä. Tutkimushenkilön mukaan haasteiden ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen tulisi käyttää resursseja jo päiväkotiyässä, jotta lapset ja nuoret eivät joutuisi kärsimään haasteista vuosia sen vuoksi, että niihin ei reagoitu riittävän ajoissa.

Mahdollisuudet oppivelvollisuuden suorittamiseen

Viimeisenä toisen asteen kategoriana käsitellään mahdollisuuksia oppivelvollisuuden suorittamiseen. Tutkielmassa on jo aikaisemmin tuotu ilmi informanttien positiivinen ajatus siitä, että oppivelvollisuuden laajentumisen myötä jokaiselle nuorelle löytyy opiskelupaikka ja kaikilla on myös velvollisuus hakea opiskelupaikkaa. Opiskelupaikkojen saatavuus on siis taattu kaikille nuorille, mikäli nuorta ei valita hänen hakemaan koulutukseen tai nuori esimerkiksi eroaa opinnoista, voi toista astetta suorittaa esimerkiksi usein tässäkin tutkielmassa mainitussa Tuva-koulutuksessa. Tutkimushenkilöt pohtivat myös vaihtoehtojen saatavuutta oppivelvollisuuden laajentuessa, joista esiin nousi pohdinnoissa pääsääntöisesti Tuva-luokat, mikä kertoo jo itsessään siitä, että vaihtoehtoisia suoritustapoja ei koettu oppivelvollisuuden suorittamiselle olevan kovinkaan paljon. Yhdeksi kategoriaksi tutkimuksessa nousikin vaihtoehtojen vähyys oppivelvollisuuden laajentuessa, minkä ei nähty mahdollistavan yksilöllistä polkua, jos esimerkiksi opiskelumotivaatio ei ole vielä kasvanut riittävästi ja nuori keskittyisi hetken ajan mieluummin esimerkiksi työnteeseen tai mikäli omaa opiskelualaa ei vielä ole löytynyt tai haluttuun kouluun ei ole yrityksestä huolimatta päässyt. Haastatteluissa sivuttiin myös oppisopimuskoulutuksen sopivuutta tällaisille nuorille.

Lisääntyy se semmoinen negatiivinen suhtautuminen opintoihin, jos ei löydy semmosta oikeaa paikkaa, missä vois sitä suorittaa.

Kyllä se Tuva on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin se, että sitten käy niin kun viidessä eri ammattikoulussa kokeilemassa ja kaikki keskeytyy ja se taas tulee epäonnistuminen.

Tuva-luokkien tarve nähtiin haastatteluissa, ei ehkä niinkään opiskelun näkökulmasta, vaan nimenomaan elämäntaitojen oppimisen näkökulmasta. Toisaalta sitä myös kritisoitiin haastatteluissa myös juuri samaisen asian takia, ettei nuoret välttämättä saa sieltä irti mitään hyödyllistä, joka voisi lisätä nuorten motivaatiota koulunkäyntiin. Tuva-luokkien kysyntä koettiin oppivelvollisuuden laajentumisen myötä kuitenkin suureksi, joillekin se on vain pysähdyspaikka, kun taas jotkut nuoret viettävät siellä useamman vuoden. Tuva-koulutus ei kuitenkaan kaikkien etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan palvele läheskään kaikkia nuoria, vaikka siellä moni nuori oppivelvollisuutta silti suorittaa.

No se, että jos tulee esimerkiksi tämmönen, joka olis hakeutunu esimerkiksi, vaikka tekniikan alalle, olis joku maarakennus tai autopuolen, niin sitten siellä on joku mukava täti, että leivotaan pipareita, että vittu hän mihinkään piparileivontakouluun oo tullu. Tiiäthän semmosta, että vaikka se on yksilölle ja mä näen sen jopa et leivonta on ihan tärkeä juttu ryhmäytymisen tai tämmösen kannalta, mutta aina se mitä se nuori tarvihtee ja mitä se Tuva tarjoaa, niin ne on yhtä kaukana ku maansiirtokone ja piparimuotti.

Etsivät nuorisotyöntekijät toivat esiin opintotarjonnan liiallisen kouluorientoitumisen, joka ei tue erilaisia oppijoita. Vaihtoehtoja koetaan olevan siis liian vähän, jotta myös niitä nuoria saataisiin motivoitumaan oppivelvollisuuden suorittamiseen, joita koulunkäynti ei kiinnosta.

Olis voinut enemmän hyödyntää, vaikka esimerkiksi työpajoja. Missä ne pääsis sitten oikeasti tekemään niitä töitä et siinä ois niinku muitaki vaihtoehtoja kuin vaan sitä koulua ja niinku tuvajuttuja.

Etsivät nuorisotyöntekijät nostivat esille myös oppivelvollisten eriarvoisuuden opintoihin hakeutumisessa. Pienemmillä paikkakunnilla koulutusvaihtoehdot ja sen myötä itselle sopivan koulun löytäminen tarjolla olevista vaihtoehdoista voi olla haastavaa tai joissain paikoissa jopa mahdotonta, jos paikkakunnalla ei ole tarjolla toisen asteen opintoja. Tällöin eteen voi tulla pakollinen muutto toiselle paikkakunnalle koulupaikan perässä, mikä sekin rajaa vaihtoehtoja mahdollisten lähipaikkakuntien opiskelutarjonnan vuoksi. Noin 16-vuotiaana muutto yksin toiselle paikkakunnalle on jo itsessään suuri elämänmuutos opiskeluiden lisäksi, jolloin koulunkäynti ei välttämättä erityisesti kiinnosta. Muutto toiselle paikkakunnalle ei ole välttämättä edes

ainoa syy kotoa pois muutolle, vaan esiin nostettiin myös syrjäkylien ja opiskelupaikan pitkä välimatka ja sen vuoksi esimerkiksi asuntolamajoituksen pakollisuus.

7.2 Sisäiset vaikutukset oppivelvollisuuden laajentumisesta nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta

Käsityksiä nuorten yksilöllisistä tekijöistä

Tutkimuksessa korostui ajatus siitä, että nuoret ovat yksilöitä. Erityisesti kouluakäymättömyys teemasta puhuttaessa painotettiin ajatusta ja kokemusta siitä, että nuorten opintokiinnostus voi kehittyä eri aikoihin, eikä se tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö nuori joskus olisi valmis opiskelemaan, vaikkei hän ole välttämättä valmis vielä heti toisella asteella. Lisäksi tutkimushenkilöt korostivat ajatusta siitä, ettei samanlaista polkua edes tarvitse tavoitella muiden kanssa. Armollisuus nuoria, heidän elämäntilanteitaan ja valmiutta kohtaan paistoi läpi informanttien ajatuksista, alla on luettavissa jokaisen tutkimushenkilöiden ajatuksia aiheesta.

Tiän nuoria, että vaikka alkuun on opinnot keskeytynyt ja näin niin sitten se kuitenkin jossain vaiheessa on löytynyt se oma polku ja se oma kiinnostuksen kohde, että jotain on halunnut lähteä sitten opiskelemaan.

Niilläkin nuorilla, joita ei koulunkäynti kiinnosta, niin niillä on hyvä tulevaisuus, että yleensä se semmoinen omaan elämään vaikuttaminen sitten viimeistään silloin joskus 23-vuotiaana alkaa heräämään. Että toisilla se kestää vähän kauemmin kuin toisilla.

Mutta on nuoria, jotka nytten täyttää mullaki 30 ja on nyt saanut esimerkiksi ensimmäisen tutkintonsa, et kaikki voi mennä ihan hyvin. Se kiinnostee sitten, jos kiinnostaa ja hyvä jos kiinnostaa, että pääasia että ne omat tuotat arvot ja omat tarpeet tulisi itelle selväksi ja silloin se on helppo mennä niitä asioita kohti.

Että mikä se on kylläkin se niinku aika ja semmonen sopiva, milloin sinä haluat opiskella, jollakin se on 16 vuotta, jollakin se on 24 vuotta millon on valmis sioutumaan.

Oppivelvollisuuden laajentuminen nähtiin siis haittaavan joidenkin nuorten yksilöllisen polun rakentamista siitä näkökulmasta, että nuorten oma toimijuus ja kiinnostus opiskeluihin syntyy eri aikaan, eikä välttämättä motivaatio opiskeluita kohtaan ole kaikilla vielä toisella asteella huipussaan ja silloin usein koulu ei kiinnosta.

Mä aina suhtaudun prosessiin maltillisesti, että jossain vaiheessa nuoren oma toimijuus alkaa sieltä niinku tulla ja se tarttuu sitten omaan rattiin.

Etsivät nuorisotyöntekijät pitivät motivaatiota koulussa käymisen kannalta erityisen tärkeänä, erityisesti sisäisen motivaation merkitystä korostettiin. Oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksiin motivaatio rinnastettiin siten, että oppivelvollisuuden pakollisuuden mukana ei voida kuitenkaan tuoda motivaatiota, eikä näin ollen koulunkäynti välttämättä oppivelvollisuuden laajentumisen myötä kiinnosta yhtään enempää niitä nuoria, joita koulu ei kiinnosta. Päinvastoin pakon nähtiin vain huonontavan motivaatiota.

Motivaatio tulee sisältäpäin ja sitä ei voi kenenkään niskaan niinku kaataa sitä motivaatiota. Pakkohan ei motivoi ketään. Pakkohan on niinku kaiken motivaation tappaja.

Toisaalta aikaisemmin tässä tutkielmassa pohdittiin etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksistä sitä, että motivaatio voi myös oppivelvollisuuden laajentumisen myötä syntyä siten, että nuorella on teoriassa oppivelvollisuuden myötä pakko lähteä kokeilemaan toisella asteella opiskelua, jolloin voikin syntyä pakotettu mahdollisuus kiinnostua opinnoista. Silloin jos kiinnostus opintoja kohtaan syntyy, usein myös syntyy sisäistä motivaatiota opintojen suorittamiseen. Tähänkin pohdintaan sopii hyvin etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatukset siitä, että jokainen nuori on yksilö.

Nuoren yksilöllisiin tekijöihin sisältyy vielä kolmas kategoria, koulunkäyntikyky. Oppilaan koulunkäyntikyky nousi kaikissa haastatteluissa esiin ja kaikki tutkimushenkilöt olivat sitä mieltä, ettei oppivelvollisuuden laajentumisesta ole välttämättä lainkaan hyötyä niille nuorille, jotka eivät ole koulunkäyntikykyisiä. Tutkimuksessa nousikin koulunkäyntikyky yhdeksi pääsyyksi sille, ettei kaikkia nuoria voida saada oppivelvollisuudesta huolimatta kouluun.

Käsityksiä nuorten tunnekokemuksista

Tutkimuksessa nousi esiin nuorten kokemia tunteita oppivelvollisuuden laajentumisen myötä. Nuoren huoli oikean ja itseä kiinnostavan ammatinvalinnan tekemisestä siirtymävaiheessa yläkoulusta toiselle asteelle koettiin uudistuksen myötä olevan vieläkin stressaavampaa, koska on tietoa siitä, että koulunkäynti on pakollista. Aikuisen näkökulmasta etsivät nuorisotyöntekijät toivat esiin huolen siitä, että nuori hakeutuu alalle, mikä kiinnostaa kaveria, mutta ei kuitenkaan oikeasti itseä, jolloin taas oma motivaatio koulua kohtaan ei ole huipussaan, eikä koulu

välttämättä sen vuoksi kiinnosta. Yhtenä näkökulmana tutkimushenkilöt nostivat esiin myös nuoren negatiivisten tunteiden lisääntymisen opintoja kohtaan, mikäli nuorelle ei löydy sopivaa paikkaa suorittaa oppivelvollisuutta. Voi olla tilanne, ettei nuori ole esimerkiksi päässyt halua- maansa kouluun, jonka vuoksi on joutunut pakon vuoksi mennä johonkin itselle huonompaan vaihtoehtoon, joka ei kiinnosta lainkaan.

Lisääntyy se semmoinen negatiivinen suhtautuminen opintoihin, jos ei löydy sem- mosta oikiaa paikkaa, missä voi sitä suorittaa.

Oppivelvollisuuden laajentumisen koettiin myös voivan aiheuttaa stressiä nuorelle, jolla kou- lunkäynti ei kiinnosta. Stressitilanteista nostettiin esiin esimerkiksi koulun pakollisuus ja eten- kin se, jos itselle sopivaa koulupaikkaa ei löydy ja hakeutumisvelvoitteen vuoksi johonkin on kuitenkin pakko hakea. Pakollisuuden nähtiin aiheuttavan stressiä myös niille nuorille, jotka koulua eivät jostain syystä pysty käymään, esimerkiksi terveydellisten syiden vuoksi.

Olisi pakko käyvä, mutta kun ei nyt pysty, ei kykene jonkun takia olemaan niin tuota niin siitäkin tietynlainen sitten stressi sille nuorelle itselleenkin.

Tutkimuksessa ilmeni myös koulussa sinnitteleminen, joka pitää sisällään esimerkiksi ajatuk- sen siitä, ettei koulusta uskalleta erota, jos se ei kiinnosta, koska ei tiedetä muutenkaan vaihto- ehtoa tilalle. Vaikka koulu tai ala ei edes kiinnostaisi, suoritetaan opintoja, koska se on pakol- lista. Ajatus laajentaa näkökulmaa siten, että myös tunnollisesti koulua käyvillä koulunkäynti ei välttämättä syystä tai toisesta kiinnosta oppivelvollisuuden laajentumisen ja pakollisuuden myötä, jos he eivät saa toteuttaa omaa polkua, eikä esimerkiksi opiskelemaan lähdetty alava- linta tunnukaan omalta. Koulussa sinnitellään sen sijaan, että vaihdettaisiin esimerkiksi johon- kin muuhun alaan, koska ei välttämättä edes tiedetä muista vaihtoehdoista.

Tullee stressiä siitä, että nyt pitäisi sitä koulua käyvä ja mieluummin vaikka lähtis johonki tekkee jotaki työtä tai jottain, että ei pysty sitte menneen sitä polokua mikä omasta mielestä vois tuntua parhaalta. Siellä sillain sinnitellään ja että vähän niinku että no kun koulussa kerta kuuluu käyvä niin käyvään koulussa, että siellä vähän niinku sitte sitkutellaan sitä koulua läpi.

Stressin lisäksi tutkimuksessa nousi esiin oppivelvollisuuden laajentumisen aiheuttavat nuorten paineet ja pelot. Paineiden koettiin syntyvän jo alkujaan siitä, että nuoreen kohdistetaan odo- tuksia ja vaatimuksia koulunkäynnin suhteen niin lähipiiristä kuin yhteiskunnasta. Paineita voi syntyä siitä, jos itselle sopivaa opiskelupaikkaa ei löydy, eikä koulu sen vuoksi kiinnosta. Nuo- ren paine siitä, ettei välttämättä pysy toisten kanssa samalla polulla ja samassa tahdissa, vaikka

sitä nuorelta odotetaan. Kouluakäymättömien nuorten paineen ajateltiin kasvavan koulun pakollisuuden vuoksi. Lisäksi muiden perässä pysymisen vaikeuden nähtiin nostattavan pelkoa nuoren joukkoon kuulumattomuudesta.

Paljon lyö painetta sitten niille joilla, ei vaan niinku se koulunkäynti suju. Siis paine siitä oppivelvollisuudesta. Muut etenee, minä en, miten pääsen mukkaan.

Yhtenä näkökulmana nostettiin myös kotoa ja lähipiiristä tuleva paine sen vuoksi, että kotoa ei välttämättä kannusteta koulunkäyntiin, jonka vuoksi nuori voi kokea ristiriitaisuutta ja painetta siitä, että yhteiskunta vaatii häneltä oppivelvollisuuden vuoksi opiskelua, kun taas kotona sitä ei edes odoteta häneltä.

Tarinoita on niin paljon kuin on perheitäki, että on kokemusta nuoresta, jossa menee kolmannessa sukupolvessa kotona työttömänä eläkkeellä ja olisi suuri järkytys ja yhteisö menisi aivan palasiksi, jos siitä nyt joku johonkin kouluun lähtisi.

Oppivelvollisuuden laajentumisen aiheuttamien paineiden nähtiin lisäävän mahdollisesti jopa ahdistusta nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Koulunkäynnin painetta nuorille nähtiin lisäävän myös todistusvalinnat jatko-opintoihin, etenkin juuri nuorille, joita koulunkäynti ei kiinnosta. Huonolla todistuksella ei välttämättä pääse haluamaansa jatko-opiskelupaikkaan, joka lisää taas itsessään koulunkäynnin painetta ja kiinnostuksen puutetta koulunkäyntiin.

Ne yksilön paineet siitä, että mitä se tulevaisuus tullee olemaan ja mistä se löytyisi mielekkyys.

8 KEINOJA NUOREN KOULUNKÄYNNIN KIINNOSTUKSEN LISÄÄMISEEN

Analyysin myötä muodostui neljä eri kuvauskategoriaa, jotka on jaoteltu sen mukaan, mihin kaikkeen etsivät nuorisotyöntekijät kiinnittäisivät huomioita, jotta nuori saataisiin kiinnostumaan koulunkäynnistä. Neljä eri kategoriaa ovat yksilö, vanhemmat, koulu ja yhteiskunta (Taulukko 5). Tässä luvussa tarkastelen jokaisen kategorian tuloksia erikseen.

8.1 Yksilön motivointi

Tutkimuksessa yhtenä merkittävänä koulunkäynnin kiinnostusta edistävänä tekijänä jokaisen etsivän nuorisotyöntekijän ajatuksissa korostui nuoren omien valintojen merkitys koulunkäynnin motivaation kannalta. Etsivät nuorisotyöntekijät puhuivat sisäisestä motivaatiosta, joka voi syntyä omien kiinnostuksenkohteiden pohjalta, ei esimerkiksi vanhempien tai kaverien kiinnostusten tai odotusten kautta.

Kaikki aina kertoo sulle mikä on tärkeätä, mutta sitten sen pysähtyminen siihen, että mikä niinku oikeasti itelle on.

Nuorella ei oikein ole sitten tietoa siitä, että mitä muita mahdollisuuksia olis, kun se opiskelu tai sitten mennä ihan vaan töihin.

Sitten että olis tarpeeksi niinku rohkeutta ja voimavaroja ja itseluottamusta lähteä sinne, minne itse haluaisi lähteä.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan nuoret pystyvät paremmin löytämään itse kiinnostavan alan tai koulun, mikäli heille lisätään tietoa eri vaihtoehtoista sekä korostetaan kouluun ja työelämään tutustumisen tärkeyttä jo peruskoulun aikana. Tiedon lisäämistä eri ammasteista toivottiin jo peruskoulun aineenopettajilta, jotta he osaisivat kertoa esimerkiksi mihin ammatteihin heidän opettama aine on hyödyllinen. Oppilaanohjaustuntien lisääminen koettiin tärkeäksi, jotta tietoutta saadaan parannettua eri opintovaihtoehtoista. Työelämään tutustumisjaksot (TET-jaksot) koettiin myös tärkeäksi osaksi eri ammattien tietoisuuden lisäämistä. Samalla myös toivottiin lisää yritysysteistöitä kouluihin.

Pääsee tutustumaan eri oppilaitoksiin ja käymään katsomassa, että minkälaista siellä on ja tuo tutuksi niitä toisen asteen vaihtoehtoja ja näin että pystyy vähän

sitä ommaa mielikuvvaa siitä niinku tekemään, että minne on hakeutumassa ja minkälaiseen oppilaitokseen mahdollisesti on sitten menossa.

Pitäisi hirveästi terottaa siellä yläasteella sitä, että eri reittien kautta voi päästä korkeakouluun, se ei ole pelkästään se lukio minkä kautta sä voit päästä korkea-kouluun, vaan myös amiksen kautta voi päästä.

Kouluihin ja itse alaan tutustumisen tärkeyttä ei korostettu pelkästään tietoisuuden lisäämisen näkökulmalla opintovalintoja tehtäessä, vaan pidettiin tärkeänä, että koulupaikan saatua tehtäisiin jo jokin ennakkotutustuminen omaan kouluun ja tulevaan alaan. Myös käytännön tekemiseen tutustuminen ennen opintojen alkua koettiin tärkeänä, jolloin kiinnostus opintoja kohtaan saattaa kasvaa.

Niin varmaan sitten just sekin motivoi se, että tietäisi vähän mihin on menossa ja olisi se tutustuminen ja olisi se ajatus, että mihin opintoihin sitä sitten pääsee kiinnittymään, että pääsee sinne, vaikka työsalliin tekemään niitä puuhommia tai konehommia tai muuta.

8.2 Vanhemmuuden merkitys ja tukeminen

Tutkimushaastatteluissa tuotiin esille myös vanhemmuuden näkökulman tärkeys. Osalla tutkimushenkilöistä oli huoli miten vanhemmat osaavat tukea nuorta kouluakäymättömyyden kanssa. Vanhemman roolia ja vastuuta pidettiin hyvin tärkeänä nuoren elämässä ja nuoren koulunkäynnin tukemisessa. Vanhemman tuen merkitys nuorelle on valtava niin yleisesti kuin myös koulunkäynnin tukemisessa. Tuotiin esiin näkökulma, että vanhempi voi pahimmillaan jopa sallia nuoren kouluakäymättömyyttä, jolloin nuorta on aika mahdotonta saada kouluun, jos lähipiiri sallii kotiin jäämisen.

Toki aina on hyvä muistaa, että siellä on myös vanhempia ja muita aikuisia siellä taustalla, että sinne kai mää haluaisin sitten vaikuttaa, että jos näyttää että se koulu ei lähde ja siellä on nihkeätä.

Me aina puhutaan hyvin ammattilaislähtöisesti siitä, että mitä me voijaan tehdä, mutta hyvä muistaa, että me ollaan prosentti siitä ajankäytöstä. Mitä se nuori, mitä se sosiaalinen ympyrä tai yhteisö missä hän on niin sinne, siellä on kanssa aika paljon pelimerkkejä, se on loput 99 %.

Kolme etsivää nuorisotyöntekijää toivatkin ajatuksen vanhemmuuden tuen lisäämisestä yhtenä keinona edesauttaa nuorten koulunkäyntiä. Esiin nousi ajatus suomalaisesta kulttuurista, jossa nuoret itsenäistyvät hyvin aikaisin verrattuna esimerkiksi keskieurooppalaiseen kulttuuriin,

jossa nuoret asuvat huomattavasti pidempään kotona. Siksi koettiin tärkeäksi antaa vanhemmille tukea ja palautetta heidän omasta vanhemmuudestaan, koska tarve vanhempien väliselle vertaistuelle, etenkin nuorten vanhemmille on iso.

Se, että saisi myös palautetta siitä omasta vanhemmuudesta niinku kasvatusvinkkejä, että se olisi yhteisöllisempää myös se tavallaan kasvattaminen. Otettaisiin vastuuta sillain, että se ei olisi aina niin herkkä aihe, että kukkaan ei saa puuttua siihen, miten minä oman lapseni kanssa oon ja ku se mennee niin se on hirveän yksinäistä että se on semmoinen mitä hirveän harvoin nostetaan esille.

Siis jos villisti ajattelisi niin myös niinku, vaikka niitä nuorten vanhempiakin voisi tukea siinä. Sitä kuitenkin se luomuverkosto on niin semmonen hedelmällinen ja hyvä, että jos sais jotenkin niinku sitä tuettua, että se perhekin voisi sitten tukea sitä nuorta.

Haastattelussa nousi jopa ajatus vanhempien akatemian perustamisesta yhteisöllisemmän kasvattamisen ja tukemisen lisäämiseksi myös nuorten vanhemmille.

Oulussa on ainut vanhempain akatemia, jossa tulee tukea lapsia. Nekin on yleensä pienemmille lapsille, jotta sitten niinku tutkimusten mukaan se mitä tapahtuu siitä 10 vuotiasta siihen 17 vuotiaksi niin se on kehollisestikin yhtä iso hyppäys kun se mitä tapahtuu sikiöstä vauvaksi ja siihen ei ole sitten ehkä semmoista yhteisöllistä tukea tai tapoja auttaa siinä, niin se olisi yksi semmoinen mitä mä ajattelen.

8.3 Koulun keinot edistää kiinnostusta koulunkäyntiin

Etsivät nuorisotyöntekijät nostivat konkreettisia keinoja siihen, miten koulut voisivat motivoida nuorta koulunkäyntiin. Yhtenä konkreettisena kiinnostusta lisäävänä tekijänä nähtiin etenkin toisen asteen opintorakenteen muuttaminen motivoivammaksi. Ammatillisen koulun opintorakenne aiheutti tutkimushenkilöissä jopa ihmetystä, että miksi opintoja ei voitaisi aloittaa nuoria motivoivista ammattiopinnoista, jolloin kiinnostus myös yhteisiin tutkinnon osiin (YTO-aineisiin) voisi kasvaa, kun on varma siitä, että ala itsessään kiinnostaa. Peruskoulun jälkeen nuorta voi hyvin motivoida juuri se käytännön tekeminen, mitä ammattikoulussa kuvitelmien mukaan pääsee tekemään, mutta alun YTO-aineet voivat turhauttaa ja pienentää motivaatiota. YTO-aineiden siirtäminen myöhemmäksi opintoja voisi motivoida myös niitä oppijoita, jotka motivoituvat itse tekemisestä. Lisäksi oppimisen osoittamista muillakin tavoilla kuin kokeilla pidettiin tärkeänä, jotta erilaiset oppijat tulisi huomioiduksi.

Kun nuori mennee vaikka ammattikouluun, että ensin olis niitä ammatillisia opintoja ja vasta sitten niitä ytoja. Se on semmonen juttu, mikä monesti sitte niinku laskee sen motivaation saman tien. Hän menee ammattikouluun ja on silleen, että jes mä pääsen nyt rakentamaan, että nyt mä osaan ens kesänä tehdä meidän mökille huussin niin tuota sitten se onkin ensimmäisenä niitä ytoja, mitä on just ollut siellä ysiluokalla.

Toisena kiinnostusta lisäävänä tekijänä uuden koulun alkaessa tutkimuksessa nostettiin esiin ryhmäytymiseen panostaminen. Nuorta saataisiin paremmin kiinnitettyä kouluun, kun hän kokee kuuluvansa siihen porukkaan. Ryhmäytymisen tärkeys koettiin myös itsenäisen opiskelun vuoksi tärkeäksi, jotta silloin nuorella olisi kuitenkin kokemus siitä, että koulussa on se oma ryhmä tai oma porukka, jonka kanssa on hyvä opiskella ja tehdä töitä.

Kolmantena kiinnostusta lisäävänä tekijänä, johon koulut voivat vaikuttaa on nivelvaiheen tiedonsiirron sujuvoittaminen. Etsivät nuorisotyöntekijät pitivät ensiarvoisen tärkeänä sitä, että mahdolliset tuen tarpeet tulevat sujuvasti tietoon myös uuteen koulupaikkaan, jotta nuoren koulunkäynti mahdollistuisi parhaalla tavalla ja siten myös motivaatiota saataisiin parannettua, kun koulunkäynti tuen tarpeen osalta mahdollistetaan oppivelvolliselle heti alusta lähtien.

Mikä se nuorella sitten onkaan se haaste, että jos siellä on vaikka sitä kiusaamista, että sekin siellä tiettäis sitten siellä uudessa koulussa ja tai niitä tuolta nepsy erityisyyttä niin sitten, että millä tavalla se siellä pystyykö isossa salissa ottamaan, vaikka suullisia ohjeita, kuuleeko niitä, ymmärtääkö niitä, pystyykö toimimaan.

Neljäntenä kiinnostusta lisäävänä tekijänä pidettiin aikuisten tuen lisäämistä nuoren arjessa. Nuori tarvitsee aikuisen tukea arjessaan, myös koulunkäynnissä. Yhdenkin turvallisen ja nuoreen uskovan aikuisen merkitys nostettiin esiin nuoren elämässä. Olipa kyseessä sitten lähipiiristä joku tai vaikka koulusta opettaja tai ohjaaja.

Jos sillä nuorella on yksikin semmonen turvallinen aikuinen tai joku semmonen aikuinen, johon hän niinku luottaa tai turvautuu tai näin ja uskoo siihen nuoreen, niin se voi olla, että se pelastaa niinku siis saattaa täysinkin muuttaa sen suunnan.

Nuoren aito kokemus siitä, että joku on kiinnostunut hänestä ja hänen asioistaan helpottaa myös ohjauksen vastaanottamista, jolloin myös koulunkäynti voi helpottua. Jokaisella nuorella on tarve tulla kuulluksi ja kohdatuksi, mikä korostui etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksissa. Aikuisten arkinen läsnäolo on itsenäistyvällekin nuorelle tärkeää. Yhtenä tekijänä koulunkäynnin kiinnostuksen lisäämisessä ilmenikin tutkimuksessa nuoren kohtaamisen tärkeyden

korostaminen myös koulun puolelta. Nuori nähtäisiin ja kuultaisiin myös sieltä koulusta. Sen myötä nuoren kanssa voitaisiin myös yhdessä miettiä, millä tavalla koulupäivästä saataisiin helpompaa tai mukavampaa.

Läsnä olevan kasvattajan läsnäoloa mä haluaisin sinne arkeen lisätä, niin sillonhan sun on myös helpompi motivoitua, kun kokemus on siitä, että joku minusta välitti ja joku muuten kysyi mitä kuuluu ja tietää ehkä mitä mä haluan tai mitä mä tarvin, niin minusta se ei ole hirveän vaikea.

Lasten, opiskelijoiden, koululaisten ja koulun henkilökunnan tällöinen sosiaalisen ilmapiirin lähennyttäminen toisiin. Siellä ollaan tosi aidosti kiinnostuneita siitä, että hei miten siellä Jonilla voidaan, jos siellä joku perseilee tai häröilee niin siitä oltaisiin kiinnostuneita.

Nuoren toivon ja oman arvokkuuden herättäminen myös koulun puolelta tukee etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksia nuoren omien valintojen tärkeydestä ja yksilöllisyydestä. Yhtenä isona muutoksena etsivät nuorisotyöntekijät toisivatkin kouluihin autoritäärisyyden tilalle nuorisotyöllistä otetta, jossa nuori on keskiössä ja nuoresta oltaisiin aidosti kiinnostuneita. Avainroolissa pidettiin nuorelle kysymystä *Mitä sinulle kuuluu?* Tutkimuksessa ilmenneiden ajatusten mukaan nuoret kärsivät siitä, että kouluissa ei välitetä nuorista riittävästi.

Siellä on 30–40 aikuista joka päivä nuorten arjessa, joka ohittaa ja kävelee ohi. Joka päivä. Siitähän meillä nuoret kärsii, eikä mistään muusta.

Siellä on niinku tosi paljo, mutta se että mulla on välillä se tunne että ne loistavat kasvattajat ja ketä siellä on niin sitten ne lapset ja nuoret sitä haittaa sitä loistavaa pedagogista menestystä.

Yhtenä konkreettisena keinona koulussa nuorten ja aikuisten sosiaaliseen lähennyttämiseen esitettiin sitä, että opettajanhuoneen ovi pidettäisiin jatkossa aina auki, jotta nuorella olisi pienempi kynnyks mennä tarvittaessa puhumaan aikuiselle myös oma-aloitteisesti.

Miksei opettajanhuoneen ovi ei voi olla auki. Todennäköisesti ne ei mene, vaikka silloin siellä olis aikuisia saatavilla. Mutta hyvin harvassa paikassa se menee niin. Ku minulla on suu auki ja minulla on teille asiaa, niin te kuuntelette ja sitten kun minulla menee suu kii, niin minulla ei ole enää asiaa, niin mä menen tuonne opettajanhuoneeseen. Pistän oven kiinni, meen juomaan kahvia ja sitten te koputtatte ovveen, esitätte asianne, oman nimen ja käden ketä haluatte puhutella.

Haastatteluissa annettiin esimerkkinä se, ettei tutkimushenkilöiden työpaikalla ulkopuolinen voisi tietää kuka paikalla olevista on asiakas, etsivä nuorisotyöntekijä, lääkäri tai psykiatrinen sairaanhoitaja, koska työtapana on nuorisotyöllinen, jolloin kaikki ovat kiinnostuneita toisten

voinnista ja kuulumisista. Samaa normaalia ihmisyyden olemista toivottiin myös kouluille. Yhtenä ajatuksena nousi myös oppilaitosnuorisotyöntekijöiden lisääminen kouluihin, jotta koulussa olisi aina pienellä kynnyksellä joku aikuinen tukemassa ja auttamassa nuorta.

8.4 Yhteiskunta tukemassa koulukiinnostusta

Etsivät nuorisotyöntekijät kokivat opintovaihtoehtojen toisella asteella olevan kokonaisuudessaan liian kouluorientoitunutta, jonka vuoksi he ajattelivat nuorten motivaatiota koulunkäyntiin lisäävän se, että koulutusvaihtoehtoja parannetaan ja lisätään. Perinteisen koulunkäynnin ja Tuva-luokkien rinnalle ehdotettiin esimerkiksi työpajojen lisäämistä, jolloin käytännön tekemisellä voisi myös suorittaa oppivelvollisuutta.

Olis voinu enemmän hyödyntää, vaikka esimerkiksi työpajoja. Missä ne pääsis sitten oikeasti tekemään niitä töitä. Joku tämmöinen rakentamispuut -työpaja tai käsityöpaja tai autopaja tai mikä ikinä työpaja. Et siinä ois niinku muitaki vaihtoehtoja kuin vaan sitä koulua ja tuvajuttuja.

Enemmän sais olla niitä niinku se on jotenkin vähän vanhanaikainen koko koulu järjestelmä sillai, että mun mielestä vois enemmän painottaa sinne tekemisen puolelle, että voisi olla tämmöisiä niinku työpajat tyyppejä ratkaisuja ottaa mukaan näihin, että ne pääsis oikeesti tekemään siellä ja ne saattaisi niinku siellä aivan loistaa ja innostua sitten eri aloista kuin sitten se, että istutaan pulpetissa ja tehdään jotaki tyhjänpäiväisiä tehtäviä niinku välillä kuuluu tuosta tuvakoulutuksestaki.

Keskisuuren kaupungin alueelta nousi selkeäksi epäkohdaksi se, ettei esimerkiksi taiteellisille nuorille löydy sopivaa itseä kiinnostavaa paikkaa missä oppivelvollisuutta suorittaa, koska nykyään myös lähikunnassa sijaitseva taidekoulu on suunnattu vain täysi-ikäisille nuorille. Tutkimuksessa toivottiinkin siis monipuolisempia vaihtoehtoja suorittaa oppivelvollisuutta huomioiden erilaiset ihmiset ja kiinnostuksenkohteet. Oppisopimuskoulutus nousi myös usein tutkimuksessa esille motivoivana ja monelle nuorelle sopivana oppivelvollisuuden suorittamisen muotona, jonka vuoksi sitä toivottiinkin lisää nuorille. Henkilökohtaisten opintopolkujen tärkeyttä myös korostettiin nuorten yksilöllisyyden vuoksi, eikä uskottu siihen, että kaikki motivoituisivat perinteisestä koulunkäynnistä.

Tutkimuksessa nousi esiin ajatus siitä, että lopultahan kyse on myös paljon yhteiskunnan resursseista ja rahasta, kun puhutaan lapsesta tai nuoresta, jota koulunkäynti ei kiinnosta.

Resursseja kasvattamalla voidaan motivoida nuorta koulunkäyntiin esimerkiksi lisäämällä pienryhmiä ja myös erilaisia tukitoimenpiteitä.

No kyllä sitä resurssia sinne peruskouluun enemmän, mää uskallan väittää, että peruskoulussa osataan äärimmäisen hyvin huomioida ne nuoret ja tiedetään ne haasteet. Ja jotenkin siellä kyllä osataan.

Varhaiseen puuttumiseen panostaminen ja tuen lisääminen jo päiväkotij- ja ala-asteikäisille nousi useammin tutkimuksessa esille kuin esimerkiksi tukitoimenpiteiden lisääminen toiselle asteelle. Tämä tukee aikaisempaa tutkimuksessa esille noussutta ajatusta siitä, että haasteisiin tulisi puuttua heti kun niitä ilmaantuu, eikä vasta sitten kun haasteet ovat jo pitkällä ja koulunkäynti vaikeaa.

Nää on kuitenkin semmosia asioita, mitkä helposti näkyy jo ihan siellä päiväkotikässä, että puututtaisiin jo heti silloin niihin nuoriin ja panostettaisiin niihin lapsiin siis, että kun se alkaa jo pikkuisen näyttää siltä, että koulu ei ole niinku se ykkösjuttu.

Aikuisten lisääminen kouluihin ja päiväkotiin nähtiin yhtenä merkittävänä koulunkäyntiä edistävänä tekijänä. Lisäksi nostettiin esille diagnostiikan tärkeys jo varhaisessa vaiheessa, jotta lasta ja nuorta osataan tukea oikealla tavalla. Myös tiedon lisääminen kasvatukseen siitä, milaista tukea esimerkiksi neuropsykiatriasiin haasteisiin tarvitaan. Nuorten koulunkäynnin motivaatiotekijänä tutkimuksessa nähtiin varhaisen tuen lisäämisen lisäksi tukipalveluiden kehittäminen Valpas-opon ympärille, koska hänen luonansa ovat juuri tutkimuksen kohderyhmän nuoret toisella asteella. Järjestelmää tulisi kehittää siten, että Valpas-opon ympäriltä nuori, jolla koulunkäynti ei kiinnosta saa tarvittavan tuen eri osa-alueille. Siihen liittyykin yksi koulunkäyntiä motivoiva kategoria eli terveys- ja kuntoutuspalveluiden parantaminen opiskeluiden rinnalle. Valpas-opon ympärille nähtiin mahdolliseksi tuoda esimerkiksi kuntoutuspalveluita ja terveyspalveluita. Kuntoutuspalveluista toivottiin erityisesti keskittymistä juuri niihin haasteisiin, jotka koulunkäyntiä voivat hankaloittaa, kuten esimerkiksi itsetunto-ongelmat, peliongelmat tai kiusaamiseen liittyvät haasteet. Yhteiskunnallisella tasolla ajateltiin kuitenkin ensisijaisesti terveydenhuoltopalveluiden turvattuuden olevan avainasemassa nuorten koulunkäyntikyvyn ylläpitämiseksi. Terveyspalveluiden saatavuus koettiin haasteelliseksi tällä hetkellä, joka vaikeuttaa merkittävästi myös nuorten mahdollisuuksia käydä koulua.

Terveyspalveluiden tuota piiriin saattaminen niin voi olla meleko jonglöörihommaa.

Tutkimuksessa nostettiin esiin myös pitkän aikavälin taloudellinen haittapuoli yhteiskunnalle siitä, jos me emme yhteiskuntana saa lapsista ja nuorista koulukuntoisia.

Jos sitä tukea ei ole silloin oikeaan aikaan tarjottu, eikä ole sitä ollut tarjolla. Niin kyllähän sellaset nuoret on sitten heleposti meidän niinku yhteiskunnan tukien varassa ja tuota sitten käyttää paljo ehkä niitä korjaavia tukitoimia sitten vanhempana.

9 LOPPULUVUT

9.1 Tulosten yhteenveto ja pohdinta

Tässä osiossa luon yhteenvetoa ja pohdintaa tuloksille. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä toimi: millaisia käsityksiä etsivillä nuorisotyöntekijöillä on oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista nuoriin, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Tutkimuksessa pystyin jakamaan ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset kahteen kuvaskategoriaan sen mukaan, katsottiinko oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutusten olevan ulkoisia, ikään kuin nuoren ympärillä tapahtuvia vai sisäisiä, jotka näkyvät yksilöllisesti esimerkiksi tunnetasolla. Tutkimustuloksissa pyrin säilyttämään etsivien nuorisotyöntekijöiden laajan kyvyn tarkastella asioita nuorisolähtöisesti.

Tutkimustuloksista ilmeni, että etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan oppivelvollisuuden laajentumista ei ole suunniteltu loppuun asti siten, että se ottaisi huomioon nuorten yksilöllisyyden ja siten erilaiset oppijat ja tuen tarvitsijat erityisesti oppivelvollisuuden vaihtoehtoisten suoritustapojen ja vaihtoehtojen saatavuudessa. Tutkimuksessa ilmeni, että yksilöllisyys on tärkeää huomioida etenkin nuorten kohdalla, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Nuorten yksilöllisyys ja oman toimijuuden kehittyminen eri aikoihin kulki läpi koko tutkimuksen, eikä niitä ole täysin pystytty eriyttämään vain yhteen tutkimuskategoriaan, vaikka se onkin jaoteltu analyysissa osaksi oppivelvollisuuden laajentumisen sisäisiä vaikutuksia. Se oli kuitenkin selkeästi etsivien nuorisotyöntekijöiden taustalla ydinajatuksena läpi koko tutkimusprosessin. Kouluakäymättömyys teemasta puhuttaessa on myös tärkeää tunnistaa se, että puhumme yksilöistä, joilla on jokaisella omat syyt ongelmallisiin koulupoissaoloihin. Markkanen & Pusa (2023, 29) kirjoittavatkin, että koulupoissaolojen taustalla on tunnistettu syytekijöitä olevan jopa 60.

Nuorten yksilöllisten tekijöiden merkityksen lisäksi tutkimustuloksissa ilmeni useita tunteita, joita oppivelvollisuuden laajentuminen voi aiheuttaa nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Ilmenneet tunteet olivat etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksissä pääsääntöisesti negatiivisia, kuten stressi, paineet ja pelot ja erilaiset joukkoon kuulumattomuuden tunteet. Yhtenä positiivisena tunteena esille nousi oppivelvollisuuden laajentumisen ja sitä myötä myös toisen asteen pakollisuuden tuoma tunne siitä, että joku on kiinnostunut nuoren asioista, koska häntä patistellaan kouluun ja kysellään perään, joka voi luoda tunnetta nuoren merkityksellisyydestä.

Tunteiden vaikutusta kouluun kiinnittymiseen ja näin oppivelvollisuuden suorittamiseen tukee teoria kolmesta eri kouluun kiinnittymisen ulottuvuudesta, joista yksi on emotionaalinen sitoutuminen kognitiivisen sitoutumisena ja toiminnallisen sitoutuminen lisäksi. Emotionaalinen sitoutuminen pitää sisällään eri tunnetason kokemuksia koulusta ja sen eri toimijoista. Emotionaalista irtautumista koulusta voi aiheuttaa erilaiset negatiiviset tunteet, kuten turhautuminen ja stressi. (Fredricks, Ye, Wang & Brauer 2019, 31–33.)

Tutkimustulosten mukaan oppivelvollisuuden laajentuminen voi aiheuttaa nuorille erilaisia negatiivisia tunteita koulua ja opintoja kohtaan, jotka taas voivat aiheuttaa emotionaalista irtautumista koulusta. Tutkimustulos asettaa pohtimaan sitä, onko negatiiviset tunteet oppivelvollisuuden laajentumisen syy vai seurausta sille, ettei koulunkäynti kiinnosta nuorta. Toisaalta taas aikaisemminkin on tuotu tässä tutkielmassa ilmi, että kouluakäymättömyys on usein monen tekijän summa, eikä se synny hetkessä (ks. esim Virtanen & Pelkonen 2023, 94). Tutkimustulosten perusteella voidaan kuitenkin katsoa, että oppivelvollisuuden laajentuminen voi olla itsessään aiheuttamassa negatiivisia tunteita koulua ja opintoja kohtaan, mutta syy se ei kuitenkaan kouluakäymättömyydelle ole. Nuorella, jolla koulunkäynti ei kiinnosta, tunteet koulua kohtaan eivät yleisestikään ole varmasti kovin positiivisia.

Tutkimustuloksissa oli mielenkiintoista se, että etenkin tunneasioissa nuorta, jolla koulu ei kiinnosta tarkasteltiin hyvin laajalla näkemyksellä. Ei huomioitu pelkästään nuoria, joilla on ongelmallisia poissaoloja, vaan ajateltiin myös sitä, miten oppivelvollisuuden laajentuminen voi aiheuttaa tunteita, kuten paineita ja stressiä muillekin nuorille, jolloin koulu ei erityisemmin kiinnosta, vaikka siellä pakon vuoksi käydäänkin. Koulussa käynti ei ole siis mielekäästä, mutta sieltä ei voida myöskään olla pois oppivelvollisuuden pakollisuuden vuoksi. Koulunkäynnistä on voinut tulla sinnittelemistä oppivelvollisuuden laajentumisen myötä. Toisaalta oppivelvollisuuden laajentumisen tavoitteenahan on ollut se, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa myös toisen asteen koulutuksen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Mikäli nuori oppivelvollisuuden laajentumisen myötä sinnittelee toisen asteen tutkinnon siitä huolimatta, että koulu ei kiinnosta, on oppivelvollisuuden laajentumisen tavoitteeseen päästy. Toinen asia onkin pohtia sitä, miten saataisiin kaikki suorittamaan toinen aste sellaisella tavalla, joka olisi itselle mielekäs. Toisaalta eläminen siten, että kaikki tekeminen olisi mielekäästä ei ole edes mahdollista.

Oppivelvollisuuden laajentumisen ulkoisina vaikutuksina nuorelle nousi tutkimuksessa esiin tuen saaminen tai jopa sen puute. Etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksissä vaihtelivat

ajatukset siitä, tarjotaanko toisella asteella riittävää tukea nuorille vai ei. Toisaalta uudistuksen positiivisina vaikutuksina nähtiin, että jokaisella on nyt mahdollisuus toisen asteen suorittamiseen niin välttämättömän opiskelupaikan kuin maksuttomuuden vuoksi. Jokaiselle löytyy aina paikka oppivelvollisuuden suorittamiseen, vaikka kouluja keskeytyisi. Lisäksi nuorella on pakotettu mahdollisuus kiinnostua opinnoista oppivelvollisuuden laajentumisen myötä. Tutkimuksen tuloksissa ilmeni se, että toista astetta tuetaan enemmän kuin aikaisemmin, ja nuoria seurataan ja koulunkäyntiä kontrolloidaan paremmin kuin aikana ennen uudistusta. Siltikin etsivien nuorisotyöntekijöiden keskuudessa ilmeni tyytymättömyyttä koulujen tukeen ja nuorten päivittäiseen kohtaamiseen. Tyytymättömyys toisen asteen tukeen ilmeni etenkin siinä, ettei kaikille nuorille löydy mielekästä tapaa suorittaa oppivelvollisuutta, koska ei ole tarjota riittävää yksilöllistä tukea ja keinoja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Lisäksi tulosten mukaan nuorten kohtaaminen ja kuuleminen on kouluissa vajavaista, eikä siellä olla riittävästi läsnä nuorelle, joka ei suoranaisesti ole oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutusta, mutta se liittyy sekä opintojen suorittamiseen ja kiinnostukseen käydä koulussa. Välillisesti oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyy kaikki sellainen mikä liittyy koulunkäyntiin toisella asteella uudistuksesta alkaen, koska oppivelvollisuuden laajentumisen myötä toisella asteella opiskelu on pakollista. Nuori ei voi enää tehdä itse päätöstä siitä hakeutuuko toisen asteen opintoihin, kuten ennen oppivelvollisuuden laajentumista. Siksi on tärkeää pohtia oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksia laajasti nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta.

Tukitoimenpiteiden puutteesta ei syytetty pelkästään yläkoulua ja toista astetta, vaan enemmänkin riittävän tuen puuttumista päiväkodista ja alakoulusta, koska etsivät nuorisotyöntekijät ajattelivat koulunkäynnin haasteiden näkyvän jo lapsena, jolloin niihin voidaan vielä paremmin vaikuttaa. Etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatusten mukaan on jo tapahtunut paljon ennen sitä kuin koulunkäyntikiinnostus on laskenut tai lakannut toisella asteella. Markkanen & Pusa (2023, 28) tukevat ajatusta, että oppilaan mahdollisuuksia suoriutua oppivelvollisuudesta vaarantavat jo ongelmalliset poissaolot perusopetuksessa ja ne myös syrjäyttävät opinnoista, minkä vuoksi puuttuminen koulupoissaoloihin jo varhaisessa vaiheessa on tärkeää. Onkin tutkittu, että ensimmäiset merkit ongelmallisista koulupoissaoloista voi olla havaittavissa jo päiväkotitai alakouluiässä (Markkanen & Pusa 2023; Gottfried & Gee 2017). Tutkimustulosten mukaan oppivelvollisten koulunkäynnin tukemisessa ollaan ikään kuin myöhässä toisella asteella, koska se sama satsaus pitäisi käyttää jo lapsiin varhaisessa vaiheessa niin, ettei korjaavia tukitoimenpiteitä tarvitsisi käyttää niin paljoa nuoruusiässä nuorten ollessa paremmin jo koulunkäyntikykyisiä. Määtä ja Palmun (2020, 28–29) ajatus tukee sitä, että kouluun osallistumisen tulisi olla

tärkeä osa nuoren identiteettiä jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska myöhemmin nuoren on vaikea muuttaa omaa identiteettiä siitä, millainen oppija hän on.

Tutkimuksen tulosten mukaan Tuva-luokat aiheuttivat sekä myönteistä että kielteistä näkemystä. Myönteisenä niistä pidettiin sitä, että aina on joku paikka mihin mennä, jos koulunkäynti ei suju tai ei pääse johonkin tiettyyn haluamaansa kouluun. Nuorta yritetään pitää koulujärjestelmässä Tuva-luokkien avulla kiinni, mutta tutkimuksen tulosten mukaan Tuva-luokat eivät ole monellekaan nuorelle tarkoituksenmukaisia paikkoja oppivelvollisuuden suorittamiseen, mikä voi itsessään syödä mielenkiintoa oppivelvollisuuden suorittamiselta. Tulosten mukaan oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollisuudet eivät tue yksilöllisiä oppijoita, etenkin tekemisen kautta oppivia, ei niin kouluorientoituneita nuoria. Tutkimustulosten mukaan nuoret ovat myös eriarvoisessa asemassa oppivelvollisuuden suorittamiseksi asuinpaikan perusteella.

Tutkimuksessa ilmeni, että oppivelvollisuuden laajentumisen myötä tutkimuksen keskisuudessa kaupungissa vastaa Valpas-opo käytännössä yksin kaikista alueen oppivelvollisista nuorista, joilla koulunkäynti ei kiinnosta ja ne syystä tai toisesta keskeytyvät tai ovat vaarassa keskeytyä. Kaupungissa ja sen lähialueilla on paljon oppivelvollisia nuoria. Onko yhdellä oppilaanohjaajalla mahdollisuutta auttaa riittävästi kaikkia nuoria, joilla koulunkäynti ei kiinnosta? Etsivät nuorisotyöntekijät kertoivat, että tekevät tarvittaessa yhteistyötä Valpas-opon kanssa, mutta nuorisotyön perustuessa vapaaehtoisuuteen ei se ole tavanomaista. Ehdotuksena tulikin tutkimuksessa se, että palvelua tulisi kehittää siten, että Valpas-opon ympärille rakennettaisiin tukipalveluita. Tutkimus tuotti siis mielenkiintoista tietoa siitä, millä tavalla oppivelvollisuuden laajentuessa oppivelvollisten palvelut toimivat Suomen keskisuudessa kaupungissa. Tutkimuksessa ei voida kuitenkaan ottaa kantaa siihen, onko palvelu riittävää ja saavatko nuoret riittävää tukea Valpas-seurantapalvelusta oppivelvollisuuden aikana.

Tulosten perusteella oppivelvollisuuden laajentumisen selkeitä negatiivisia vaikutuksia etsivien nuorisotyöntekijöiden käsitysten mukaan ovat koulun kirjoilla oleminen kiinnostuksenpuutteesta huolimatta, useiden koulujen keskeytyminen sekä kouluihin hakeutuminen, joihin ei pääse, jolloin saatetaan roikkua Tuva-koulutuksessa kaksikin vuotta. Tuva-koulutuksen tavoitteena on saada nuorelle sellaiset opiskeluvalmiudet, jotka mahdollistavat hakeutumisen lukio-koulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen antaen samalla valmiuden suoriutua näistä opinnoista. Tuva-koulutuksen suoritus aika on enintään yksi vuosi ja se on tarkoitettu perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheeseen. (Opetushallitus 2024.) Tutkimustuloksissa ja

tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen eli Tuvan tavoitteissa on ristiriitaa keskenään siten, että etsivät nuorisotyöntekijät kokivat käytännössä Tuvan olevan monelle säilytyspaikka oppivelvollisuuden ajan, kun muuta opiskelupaikkaa ei ole tarjota tai opinnot jatkuvasti keskeytyvät muualla. Lisäksi koettiin, että tuen puutteet kouluissa voivat olla myös syy siihen, että nuori joutuu suorittamaan oppivelvollisuutta erityisammattioppilaitoksessa. Ristiriidat aiheuttavatkin mietteitä siitä, onko oppivelvollisuuden laajentumisessa otettu riittävästi huomioon nuoria, joita koulunkäynti ei kiinnosta ja pyritty kehittämään uusia tapoja suorittaa oppivelvollisuutta siten, että nuori saisi siitä parhaimman mahdollisen hyödyn irti. Tulokset saavat pohtimaan, onko tarkoituksenmukaista ”säilöä” nuorta Tuva-koulutuksessa, jos nuori ei innostu mistään siellä tehtävistä asioista, jolloin oppivelvollisuuden päätyttyä usein opinnot eivät sitten jatku lainkaan vai olisiko tarkoituksenmukaisempaa kehittää sellaisia opintovaihtoehtoja, jotka saisivat nuorissa aikaan innostusta ja kiinnostusta siten, että oppivelvollisuuden päätyttyä nuori haluaisikin jatkaa mahdollisesti opintoja vielä tutkinnon loppuun asti. Tulosten mukaan Tuva-koulutus nähtiin tarpeellisena, mutta sen lisäksi tarvittaisiin tarkoituksenmukaisempia paikkoja oppivelvollisuuden suorittamiselle, jotta yhä useampi nuori saataisiin motivoitumaan koulunkäynnistä.

Seuraavana tarkastellaan tuloksia toiseen tutkimuskysymykseen: Miten etsivät nuorisotyöntekijät muuttaisivat asioita, jotta nuori motivoituisi koulunkäyntiin? Tutkimustulosten mukaan tarvitaan vaikuttamista neljälle eri osa-alueelle, jotta nuori saataisiin motivoitumaan koulunkäynnistä. Osa-alueina ovat yksilö, vanhemmat, koulu ja yhteiskunta. Analyysissä syntyneet kategoriat mukailevat teoriaosuudessa käsiteltyä kouluakäymättömyyden yleistä syytekijöiden neljää näkökulmaa, joita ovat yksilö-, vanhemmuus/perhe-, koulu- ja yhteisötaso (Palmu, Sergejeff & Puustjärvi, 2020). Onkin siis tarkoituksenmukaista ajatella, että jokaiseen kategoriaan pitäisi myös vaikuttaa, jotta nuori saataisiin motivoitumaan koulunkäynnistä.

Tärkeimpänä tekijänä tutkimustuloksissa pidettiin kuitenkin yksilöä ja sitä, että nuori saataisiin kokemaan sisäistä motivaatiota koulunkäyntiin. Toisaalta sisäisen motivaation synnyttämiseksi tarvitaan keinoja, jotta nuori saadaan motivoitua koulunkäyntiin ja oppimiseen. Oppimista ja motivaatiota kuvataan nykyään enemmän sosiaalisena ja tilannesidonnaisena vuorovaikutustapahtumana, jossa jokainen sosiaalinen konteksti, kuten vanhemmat, kaverit ja opettajat vaikuttavat jokainen osaltaan opiskelijan motivaatioon ja siten oppimiseen. Motivaation ei siis ajatella kehittyvän pelkästään yksilötasolla. (Salmela-Aro 2018.) Onkin siis tärkeä huomioida myös tutkimuksen osa-alueista vanhemmat ja koulu osaksi motivaation kehittymistä. Yhteys nuoreen

nousi tutkimustuloksissa esille niin vanhempien kuin koulun osalta. Yhteydellä tarkoitan tässä sitä, että nuori tulisi kohdatuksi ja kuulluksi siten, että hänestä oltaisiin kiinnostuneita. Fagerström (2023, 178) tuokin artikkelissaan esiin, että kotiin jääneiden nuorten kanssa toimiminen on aktiivista yhteyteen pyrkimistä. Aikuisten tehtävänä on silloin vastustaa epätoivoa ja edistää optimismia. Fagerström korostaa, että aikuiset tarvitsevat paljon kannustusta tukiverkostoiltaan, jotta pystyvät kannattelemaan nuorta ja saamaan apua toiveikkuuden löytymiseen. Tukiverkostot voivat rakentua niin ystävistä, sukulaisista kuin myös ammattiauttajista. Tähän ajatukseen muovautuu myös tutkimustulosten vanhempien tukeminen ja vertaistuen merkityksen voima. Vanhempien tukipalveluiden kehittäminen myös nuorten vanhemmille on hyvinkin toteuttamiskelpoinen kehitysehdotus. Tutkielman tuloksia vahvistavat aikaisemmat tutkimukset, jotka osoittavat, että vanhemmilla ja perheellä on kriittinen rooli lastensa kasvatuksessa, jonka vuoksi heidät tulisi nähdä tasavertaisina kasvatuskumppaneina yhteistyössä koulun ja yhteisön kanssa (kt. esim. Anderson, Chen, Min & Watkins 2017; Kim & Gentle-Genitty 2020).

Tämän tutkielman merkittävänä tuloksena on ajatus nuorisotyöllisen otteen tuomisesta myös kouluihin, joka tukee myös aitoa yhteyteen pyrkimistä nuorten kanssa perinteisten valtasuhteiden sijaan. Viime vuosina on keskusteluissa pyörinyt mietteet siitä, onko aikuisten ja etenkin opettajien auktoriteetti kutistunut ja asetetaanko lapsille ja nuorille riittävästi rajoja. Tämän fenomenografisen tutkimuksen tulosten mukaan kuitenkin yhtenä koulunkäynnin motivaatiotekijänä olisi joissain kouluissa vielä etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan valloilla olevan autoritäärisen kasvatuksen poistaminen, jonka tilalle otettaisiin nuorisotyöllistä otetta, jolloin nuori ja hänen ajatuksensa ja tarpeensa olisivat keskiössä. Toisaalta on tärkeää muistaa, ettei nuorisotyöllinen ote kuitenkaan poista rajojen asettamista, se enemmänkin määrittelee nuorten ja ryhmän olevan keskiössä, jolloin heidän kohtaamisensa on tärkeää. On todennäköistä, että osa opettajista jo nyt koulun arjessa toteuttaa nuorisotyöllistä otetta tai ainakin samaa nuorisolähtöistä ajattelua, jolloin he pyrkivät myös kohtaamaan nuoren samoista lähtökohdista. Kouluissa usein painotetaan hyviä arvosanoja ja opintomenestystä, painottaen ajattelua usein tulevaisuuteen, jolloin näkökulma nuoren elämästä voi jäädä hyvin pieneksi. Nuorisotyöllisessä otteessa tärkeänä pidetään hetkiä, jolloin nuorten kanssa vietetään aikaa siten, että he voivat itse ilmaista ajatuksiaan ja toiveitaan ryhmästä sekä siinä toimimisesta samalla parantaen ryhmähenkeä. (Korhonen, Hellström & Pöyry 2021.) Nuorisotyö voi tuoda kouluun uutta osaamista sekä parantaa nuorten asemaa sekä käynnistää uudenlaisia prosesseja (Jurvanen ym. 2021). Korjaavien toimenpiteiden vuoksi tarvitaan myös ennaltaehkäiseviä keinoja nuorten kouluviihtyvyyden parantamiseen, jotta koulunkäynti nuorta kiinnostaisi.

Tutkimustulosten mukaan koulut voivat olla vaikuttamassa nuoren koulunkäynnin motivointiin kehittämällä opintorakennetta niin, että ensin opiskellaan ammatillisia opintoja, jonka jälkeen vasta keskitytään yhteisiin tutkinnon osiin. Ikään kuin herätellään nuoret kiinnostumaan opinnoista, jonka jälkeen heille syntyisi sisäistä motivaatiota suorittaa opinnot loppuun. Samaa ajatusta tuki kehitysehdotus siitä, että ennen koulujen alkua päästäisiin jo tutustumaan kouluun ja myös siihen itse käytännön tekemiseen, jolloin kynnys uuteen kouluun menemiselle voisi olla pienempi. Ryhmytymisen panostaminen ja tiedonsiirron sujuvoittaminen siirtymävaiheessa ovat myös tutkimuksen tuloksia, jotka voisivat motivoida nuorta koulunkäyntiin. Palmu ja Virtanen (2020, 130) ovat nostaneet esille sen, että nivelvaiheen siirtymä voi epäonnistuessaan tuoda katkon koulupolulle, jolloin tuen tarpeiden havaitseminen voi hankaloitua vaikkapa riittämättömän tiedonsaannin ja yhteistyön sekä epäjohdonmukaisuuden vuoksi. Ei ole siis merkitsetöntä, miten nivelvaiheen siirtymä toiselle asteelle hoidetaan.

Etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksissa oli konkreettisia vinkkejä, jotka voisivat motivoida ja innostaa sellaisia nuoria koulunkäyntiin, joilla on haasteita kiinnostua koulusta. Aikaisemmin mainitut kehitysehdotukset voisivat tukea kuitenkin jokaisen nuoren koulumotivaatiota, jonka vuoksi tulosten voidaan ajatella olevan hyödyllisiä myös niille nuorille, jolla koulunkäynnin kanssa ei ole erityisiä haasteita.

Yhteiskunnallisina hyveinä ja jopa välttämättömyyksinä on pidetty koulutusta ja palkkatyöhön osallistumista. Mutasen (2024, 93) väitöskirjatutkimuksen tuloksissa ilmeneekin toisen asteen suorittamisen helpottavan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten sosiaalista painetta. Yhteiskunnallisen näkökulman lisäksi myös ihminen itse sosiaalisten paineiden helpottaessa hyötyy toisen asteen tutkinnon suorittamisesta. Kouluakäymättömyys on haaste itse nuorelle tällaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa, jossa ihmisen identiteetti määrittyy usein työn- ja opiskelujen mukaan. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö identiteetti kehittyisi joka tapauksessa, mutta se voi kehittyä jännitteisenä sen mukaan mitä olet ja mitä sinun odotetaan olevan. Normaalina pidettyyn koulutus- ja palkkatyöyhteiskuntaan yltämättömyys ihmisen elämässä mielletään usein pelkästään yksilön ongelmaksi sen sijaan, että sitä pyrittäisiin käsittelemään yhteiskunnallisina kysymyksinä (Mutanen 2024, 101.)

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt korostamaan sitä, että kouluakäymättömyys on laaja ilmiö, joka on sekä yksilön, yhteisön, että koko yhteiskunnan haaste. Tarvitsemme yhteiskunnan tukea

ja apua siihen, että jokainen peruskoulun päättävä nuori suorittaisi myös toisen asteen tutkinon, joka onkin ollut myös oppivelvollisuuden laajentumisen yksi tavoite (OKM 2022). Tutkimustulosten mukaan nuorta voisi motivoida koulunkäyntiin yhteiskunnallisella tasolla resursien lisääminen, jolloin saataisiin lisää tukipalveluita, pienryhmiä ja aikuisia kouluihin ja jo päiväkoteihin, jolloin koulunkäynnin ongelmat alkavat usein jo ilmetä. Kuntoutus- ja terveyspalvelujen sekä ajantasaisen diagnostiikan parantaminen kulkee tulosten mukaan myös käsi kädessä koulunkäynnin sujuvuuden ja siten motivoinnin kanssa. Toisen asteen koulutusvaihtoehtojen parantaminen ja lisääminen nähtiin myös yhtenä motivoivana tekijänä huomioimaan nykyistä paremmin erilaiset oppijat. Ajattelutavan muutoksia ja pienempiä uudistuksia voidaan tehdä myös ruohonjuuritasolta, mutta isolla mittakaavalla tarvitaan aina yhteiskunnallista tukea uudistusten tekemiseen. Ei esimerkiksi koulutuspaikkoja voi luoda lisää ilman rahallista tukea. Yksilöllisen opetuksen toteutus voi olla haasteellista ilman riittävää määrää aikuisia. Loppujen lopuksi usein on kyse rahasta ja siitä onko resursseja toteuttaa uudistuksia. Tuloksissa on kuitenkin lohdullista se, ettei kaikki ehdotukset tarvitse rahaa toteutuakseen, vaan jo pelkästään ihmisten ajattelutavan muutos ja nuorten kohtaaminen entistä paremmin voi olla edistämässä nuorten motivoitumista koulunkäyntiin. Kuten tutkielmassa toin esille, voi jo yksi turvallinen ja nuoresta kiinnostunut aikuinen olla muuttamassa nuoren elämän suuntaa.

Aiheena kouluakäymättömyys on haastava sen moninaisuuden vuoksi. Tarinoita on yhtä monta kuin on nuorta, joilla koulu ei kiinnosta. Tässä tutkielmassa onkin pyritty tuomaan esille etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksia siitä, miten oppivelvollisuuden laajentuminen on vaikuttanut nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta. Lisäksi on pyritty tuomaan esiin kehitysehdotuksia, joilla nuoria voisi motivoida koulunkäyntiin. Etsivät nuorisotyöntekijät painottivat tutkimuksessa sitä, että vaikka nuori ei kävisi koulua, voi hänen tulevaisuutensa silti olla hyvä. Kiinnostus koulua kohtaan voi syntyä myöhemmin tai sitten tulevaisuuden voi rakentaa jollakin muulla tavalla mielekkääksi. Mutanen (2024, 103–104) analysoi väitöskirjatutkimuksessaan haastetta siitä, kuinka koulutuspoluilla kaikkein heikoimmassa asemassa olevilta nuorilta estyy mahdollisuus päästä osaksi sellaisia koulutus- ja työyhteisöjä, joissa pääsisi rakentumaan myönteiset työ- ja koulutusidentiteetit, joka taas sysää yhä enemmän koulutuksen ja työn marginaaliin jääneitä nuoria vielä vain kauemmaksi Suomessa vallalla olevasta koulutus- ja palkkatyöyhteiskunnastamme. Voidaan siis miettiä, että kouluakäymättömyys ja työttömyys voivat estää myönteisten työ- ja koulutusidentiteettien syntymisen, jonka vuoksi kiinnittyminen yhteiskuntaan voi olla haastavaa, jolloin myös saatetaan käyttää paljon erilaisia korjaavia tukitoimenpiteitä ja elää yhteiskunnan varoilla myöhemmässä vaiheessa. Tutkimukseen

osallistuneiden etsivien nuorisotyöntekijöiden tavoin onkin tärkeä painottaa, ettei elämä silti välttämättä ole huonoa, vaikkei kiinnittyisikään mihinkään opiskelu- tai työpaikkaan. Elämän merkityksellisyys voi löytyä myös muista asioista.

Yhteenvetona voin tulosten perusteella kiteyttää etsivien nuorisotyöntekijöiden mukaan oppivelvollisuuden laajentumisen vaikuttavan koulusta kiinnostumattomaan nuoreen niin sisäisellä kuin myös ulkoisella tavalla. Vaikutukset nähtiin sekä myönteisinä, että kielteisinä, jopa samasta aiheesta, kuten tuen saamisesta. Toisaalta tuen saaminen nähtiin oppivelvollisuuden laajentumisen myötä pitkäjänteisempänä, mutta samaan aikaan koettiin, ettei uudistuksessa ole otettu riittävästi huomioon erilaisia vaihtoehtoisia suoritustapoja oppivelvollisuudelle huomioiden juuri nuoret, joilla se itse koulunkäynti ei kiinnosta ja he saattaisivat motivoitua enemmän esimerkiksi käytännön tekemisestä. Tällaisessa tilanteessa nuorelle ei ole tarjota riittävää tukea, jos ei ole keinoa löytää sopivaa paikkaa suorittaa oppivelvollisuutta. Nuorten ajateltiinkin motivoituvan koulunkäyntiin kohdistamalla muutoksia yksilöön, vanhempiin, kouluihin sekä yhteiskuntaan.

9.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimusta tehdessä yksi tärkeä kriteeri on tutkimuksen eettisyys. Tutkimuksen eettisyys kulkee mukana koko tutkimusprosessin ajan alkaen heti tutkimusaiheen valinnasta. Tutkimuksen eettisyyttä tuli arvioida jo tutkimusluvan hakuprosessin aikana laajasti kaupungin tutkimuslupahakemuksessa. Tässä tutkimuksessa aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen, jolloin sen tutkiminen on tärkeää. Tutkimusta tehdessä tulee aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita ovat rehellisyys, luotettavuus, vastuunkanto ja arvostus (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Rinnakkain tutkimusetiikan kanssa kulkee myös tutkimuksen luotettavuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149). Tutkimuksen eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen eri alueeseen, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja (Kuula 2011, 61). Itsemääräämisoikeuden kunnioittamista on esimerkiksi se, että tutkimushenkilö voi kieltäytyä haastattelusta ja keskeyttää tutkimukseen osallistumisen missä vaiheessa vain. Itsemääräämisoikeus ei kuitenkaan rajoitu pelkästään oikeuteen päättää tutkimukseen osallistumisesta, vaan se koskee myös sitä, että tutkimushenkilöllä on oikeus esimerkiksi olla vastaamatta johonkin kysymykseen halutessaan. (Ranta & Kuula-Luumi 2017.) Tutkimushenkilöille kerrottiin myös haastattelutilanteen alussa

oikeudesta keskeyttää tutkimus missä vaiheessa vain ja myös oikeudesta olla vastaamatta johonkin kysymykseen niin halutessaan.

Tutkimushenkilöt pysyvät tutkimuksessa täysin nimettömänä, eikä heistä tulla paljastamaan mitään henkilökohtaisia tietoja, joka voisi loukata heidän tietosuojansa tai yksityisyyttä. Tutkimuksessa ilmenee vain tutkittavien työnimike, mutta sen avulla ei voida yksittäistä työntekijää tunnistaa. Eettisyyden näkökulmasta pohdittuna tietylle paikkakunnalle tehty tutkimus voi vaarantaa tutkimushenkilöiden anonymiteetin, mikäli paikkakunta on tiedossa. Tässä tutkimuksessa ei tuoda tarkkaa paikkakuntaa esille, koska sen ei katsottu olevan tutkimuksen arvonalta merkityksellistä. Lisäksi tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta tutkimushenkilöiden anonymiteetin säilyttäminen on osa hyvää tieteellistä käytäntöä. Toisaalta tähän tutkimukseen ei myöskään osallistuneet kaikki etsivät nuorisotyöntekijät tutkimuspaikkakunnalta, jonka näen myös tutkimuksen eettisyyden kannalta olevan hyväkin asia, koska näin ei voida sanoa ketkä paikkakunnan etsivistä nuorisotyöntekijöistä on tutkimukseen osallistunut ja kenen ajatuksia tutkimuksessa läpikäydään. Olen varmistanut tutkimuksessa myös sen, ettei aineisto-otteista pysty tunnistamaan yksittäistä henkilöä, enkä ole sen vuoksi merkinnyt kenen haastateltavien ajatuksia haastattelutuotannat ovat. Pyrin tällä suojaamaan entistä enemmän tutkimushenkilöiden tietosuojaa ja yksityisyyttä.

Anonymiteetin varmistamisesta kerrottiin jo haastattelukutsussa. Myös haastatteluaineisto tullaan tuhoamaan tutkimuksen päätyttyä. Haastatteluun ja sitä myötä myös tutkimukseen osallistujan tulee tietää, mistä tutkimuksessa on kysymys ja missä haastattelusta syntyvää materiaalia säilytetään ja käytetään (Hyvärinen 2017). Tutkimuksella ei tulla vahingoittamaan tutkittavia, vaan heidän ajatuksiansa ja mielipiteitään tullaan kunnioittamaan läpi tutkimuksen. On tärkeää tiedostaa se, että ihmisten käsityksiä tutkiessa ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Haastattelussa informaation saannin edellytyksenä on luottamuksen rakentaminen tutkimushenkilöiden ja haastattelijan välille (Ruusuvuori & Tiittula 2017). Edellä mainittujen eettisten periaatteiden lisäksi pyrin tutkimuksessa edistämään luottamuksen rakentamista tutkimushenkilöihin osoittamalla kiinnostusta heihin ja heidän sanomiinsa. Tutkijana on tärkeää kuitenkin säilyttää oma neutraalius ja puolueettomuus, jossa omat mielipiteet eivät tule haastattelutilanteessa esiin. Tärkeintä haastattelutilanteessa on informanttien ajatukset.

Tutkimustulosten toistettavuus on yleisesti käytössä oleva tutkimuksen luotettavuuden kriteeri. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteerejä on haastavampaa pohtia

toistettavuuden näkökulmasta, etenkin käyttämässäni fenomenografisessa tutkimuksessa, jossa ollaan kiinnostuneita ihmisten erilaisista käsityksistä. Jos toinen tutkija toistaa samanlaisen tutkimusprosessin, ei hän luultavasti pääsisi samoihin tutkimustuloksiin johtuen jo siitä, että ihmisen käsitykset ovat kontekstiherkkiä ja muuttuvat jatkuvasti, eikä näin ollen samoja tutkimushenkilöiden olosuhteita voida toistaa. (Hajar 2021, 1432.) Toistettavuutta tutkimuksessa voidaan myös ajatella siltä näkökannalta, että toisella tutkijalla olisi käytössä sama tutkimusaineisto, pääsisikö hän silloin samoihin tutkimustuloksiin. Puusa (2020, 151) nostaa esille sen, ettei kaksi tutkijaa samasta laadullisesta aineistosta päätyisi koskaan tismalleen samoihin lopputuloksiin, koska ihmiset eivät havaitse saatikka tulkitse asioita samalla tavalla. Onkin tärkeämpää tutkimuksen toistettavuuden sijaan reflektoida sitä, vastaako tutkimus tutkimuskysymyksiin. Marton (1988, 148) mukailee käsitystä siitä, ettei samassa fenomenografisessa analyysissä kahdella eri tutkijalla ole mahdollista päästä tismalleen samoihin lopputuloksiin, mutta hän kuitenkin tuo esiin sen, että kun analyysissä tutkija on löytänyt kategoriat, olisi silloin mahdollista toisella tutkijalla tarkistaa, että aineistosta on mahdollista löytää kyseiset kategoriat, joka lisää myös luotettavuutta. Tällöin eri tutkija kiinnittäisi myös samoihin asioihin huomioita tehdessään tarkistuksen analyysiin. Luotettavuutta lisää myös tutkimuksen tarkka raportointi jokaisessa eri vaiheessa. Tässä tutkielmassa myös tutkimuskysymyksiin syntyi kattavat vastaukset, joten tutkimuksen voidaan ajatella olevan luotettava kuvaamaan etsivien nuorisotyöntekijöiden käsityksiä tutkittavasta aiheesta.

Yhtenä luotettavuuden kriteerinä voidaan pitää tietoisuutta teoreettisen perehtyneisyyden pohjalta syntyneistä tutkijan omista käsityksistä ja oletamuksista, jotka vaikuttavat niin tutkimuksen suuntaamisessa, toteuttamisessa kuin myöskin analyysissä (Huusko & Paloniemi 2006, 166). Luotettavuutta lisää se, että tutkija on koko tutkimusprosessin ajan tietoinen siitä, että tutkijan on mahdotonta lähestyä empiiristä aineistoa ilman minkäänlaisia ennakko-oletuksia. Teoreettinen perehtyneisyys lisää tietoisuutta aiheesta ja on välttämätöntä tutkimuksen tekemiselle, mutta samalla perehtyminen teoriaan voi synnyttää myös lisää ennakko-oletuksia, vahvistamalla aikaisempia tai luomalla kokonaan uusia. Tutkimuksen luotettavuutta lisää teoria-empiria-suhteen pohtiminen (Huusko & Paloniemi 2006, 170). Teoria-empiriasuhdetta olen pyrkinyt kuvaamaan tulosten pohdinnassa mahdollisimman kattavasti.

Huusko ja Paloniemi (2006, 169) nostavat esiin tärkeänä luotettavuusseikkana fenomenografisessa tutkimuksessa tutkijan tulkinnan uskollisuuden aineiston käsitysten eroavaisuuksille sekä niiden keskinäisille eroille. On siis tärkeää huomioida erilaiset käsitykset aineistosta ja antaa

niiden näkyä, on siis tärkeää, että analyysin kategoriat eroavat toisistaan riittävästi, eikä niiden tulisi olla päällekkäisiä. Luotettavuutta lisää yksinkertaisesti siis huolellinen aineiston analysointi. On tärkeää muistaa, että syntyneet kategoriat eivät edusta yksittäisen ihmisen ajattelua suoraan, vaan yleisesti ihmisten erilaisia ajattelutapoja. Luotettavuustekijänä tutkimuksessa on tuoda selkeästi esiin mitä tutkimus edustaa ja mitä tutkimustuloksista voidaan päätellä. Aikaisemmin on jo tuotu esille se, että tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus kulkevat käsi kädessä, on siis myös eettisyyden kannalta tärkeää, ettei analyysistä syntyneistä kategorioista voi tunnistaa yksittäisen ihmisen ajattelua. Se mahdollistaa myös anonymiteetin säilymisen läpi tutkimusprosessin.

Fenomenografisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituskaan yleistää tutkimustuloksia vastaamaan isoa joukkoa ja tuottamaan absoluuttista totuutta, vaan fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tieto siitä, että tutkimustulokset ovat todellisuutta tutkittaville, niiden ei tarvitse olla todellisuutta jollekin ulkopuolella olevalle. Tutkimushenkilöiden todellisuus, jota tutkielmassa on pyritty tuomaan esiin, on rakentunut tutkituille heidän omien kokemusten ja käsitysten kautta. Tutkielman tutkimustulokset koostuvat tutkimushenkilöiden omista ajatuksista sekä niiden keskinäisestä variaatiosta kokea ja käsittää tutkielman ilmiö. (Niikko 2003, 25.) Luotettavuutta lisää myös se, ettei tutkimuksen missään vaiheessa ole lähdetty kyseenalaistamaan tutkittavien käsityksiä, vaan ne ovat saaneet tulla omalla painollaan esiin ja niitä on pyritty analysoimaan ilman minkäänlaisia ennakko-oletuksia käsityksistä. Fenomenografiassa ei olla kiinnostuneita siitä, miksi henkilöt käsittävät asioita niin kuin he käsittävät tai mikä on eri vastausten variaatioiden syynä (emt). Se lisää luotettavuutta siitä, että tutkimustulokset ovat tosiaankin tutkimushenkilöiden omien käsitysten pohjalta rakennettuja.

Tutkimuksen haastatteluissa ilmeni, että etsivät nuorisotyöntekijät eivät oppivelvollisuuden laajentumisen myötä oikeastaan enää työskentele alle 18-vuotiaiden nuorten kanssa, koska oppivelvollisuus on pakollista täysi-ikäisyyteen asti. Tieto on ristiriidassa kaupungin nettisivujen kanssa, joissa esitellään etsivän nuorisotyön olevan suunnattu 16–29-vuotiaille nuorille. Jäin pohtimaan sitä, että voinko tutkijana luottaa siihen, että tutkimushenkilöt ovat vastauksissa ajatelleet pelkästään ikäkohderyhmää, koska he eivät tällä hetkellä juurikaan heidän kanssansa enää töitä tee vai onko vastauksissa mietitty enemmän vanhempaa ikäryhmää, jotka eivät ole enää oppivelvollisia. Tiedostin haasteen jo heti haastatteluissa, mutta tutkimusaineiston saatuani koin, että aineisto oli kattava ja tutkittavat ovat osanneet ajatella monipuolisesti nuoria oppivelvollisuusikäisiä. Toisaalta rikkautena aineisossa on myös se, että etsivillä

nuorisotyöntekijöillä on laajaa kokemusta myös vanhemmista koulukäymättömistä nuorista, jolloin heillä on käytännön kokemusta myös siitä tilanteesta, kun nuorta ei ole saatu suorittamaan toista astetta. Kohderyhmä on otettu huomioon tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa ja tiedostan sen vaikuttavan myös käsityksiin. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoitukseen luoda mitään tiedollista totuutta, vaan tutkia etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksia, joita syntyi aineistoon paljon. Luotettavuutta olisi erityisesti oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista kouluikäymättömiin nuoriin lisännyt se, jos tutkimuksessa olisi voinut haastatella kaupungin Valpas-opoa, joka työskentelee päivittäin juuri kohderyhmän nuorten kanssa. Ongelmaksi kuitenkin muodostui se, että anonymiteetin varmistaminen olisi haastavampaa, koska virassa työskentelee kaupungissa vain yksi Valpas-opo.

Lisäksi yhtenä luotettavuustekijänä on tärkeä pohtia tutkimushenkilöiden määrää. Tutkimushenkilöiden saamisen haastavuuden vuoksi tutkimukseen osallistui vain neljä etsivää nuorisotyöntekijää. Aineisto kuitenkin on kattava myös neljän tutkimushenkilön käsityksistä. Tutkimuksessa ei ole myöskään tarkoitus yleistää tietoa, joten siitä näkökulmasta informanttien määrä ei vähennä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimukseen on osallistunut puolet keskisuuren kaupungin etsivistä nuorisotyöntekijöistä. Koen määrän olleen tähän tutkimukseen riittävä, eikä merkittävää lisäarvoa olisi tullut useammasta tutkimushenkilöstä.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Aiheena oppivelvollisuuden laajentuminen on hyvinkin tuore, eikä sen hyödyistä tai kannattavuudesta ole vielä saatu paljoakaan tutkimustietoa. Jatkossa tutkimustuloksia olisi mielenkiintoista saada siitä, millaisia pitkän ajan vaikutuksia oppivelvollisuuden laajentumisella on ollut ylipäänsä nuoriin. Oma kiinnostukseni kumpuaa kuitenkin niihin marginaalissa oleviin nuoriin, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Tämä tutkimus on fenomenografinen, joten tutkimus on tuottanut tietoa siitä, miten etsivät nuorisotyöntekijät ajattelevat oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutuksista nuoriin, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Olisi kuitenkin mielenkiintoista saada pitkittäistutkimuksena tuloksia siitä, onko oppivelvollisuusuudistus vaikuttanut positiivisesti esimerkiksi nuorten suorittamiin toisen asteen tutkintoihin. Toisaalta tutkimukset myös kohdistuen suoraan nuoriin ja heidän kokemuksiinsa oppivelvollisuuden laajentumisesta olisivat hedelmällisiä tuomaan nuorten omaa ääntä kuuluviin heitä koskevissa asioissa. Sivuten tämän tutkimuksen aiheetta, mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös kouluikäymättömien nuorten omat näkemykset siitä, mitkä tekijät ovat olleet vaikuttamassa siihen, että he eivät käy

ainakaan säännöllisesti koulussa. Jotta voidaan ymmärtää asioiden seuraus, tulee meidän ymmärtää ensin syy/syyt. Mikäs parempi asiantuntija niitä syitä olisi pohtimaan kuin nuori itse.

Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä oppivelvollisuudesta vastaavat opinto-ohjaajat olisivat myös oivia tutkimuskohteita jatkoon. Tutkimus tulisi toteuttaa haastattelemalla esimerkiksi eri kaupunkien oppivelvollisuudesta vastaavia opinto-ohjaajia esimerkiksi samaisesta aiheesta kuin tässä tutkielmassa. Uskon, että niin oppivelvollisuuden laajentumisesta kuin koulukäymättömyydestä tullaan tekemään vielä paljon tutkimuksia. Jään niitä mielenkiinnolla odottamaan.

LÄHTEET

Aaltonen, S. & Lappalainen, S. 2013. Samalla viivalla? Koulutuspolulta poikenneiden nuorten resurssit ja toisen asteen koulutus. Teoksessa K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma, & A. Teittinen. (toim.) Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Helsinki: Gaudeamus.

Aluehallintovirasto. 2021. Perusopetus lukuvuotena 2020–2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://avi.fi/documents/25266232/52069681/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf/4d514fd1-8d39-b4bd-dbaa-a0eed137ed8e/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf?t=1625817080832> Viitattu 6.2.2024.

Anderson, J. A., Chen, M. E., Min, M., & Watkins, L. L. 2017. Successes, challenges, and future directions for an urban full service community schools initiative. *Education and Urban Society*. First Published December 18, 2017. **51**(7), 894–921.

Cooper, T. 2018. Defining youth work: Exploring the boundaries, continuity and diversity of youth work practice. Teoksessa Pam Alldred, Fin Cullen, Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE handbook of youth work practice*. Lontoo: SAGE, 3–17.

Fagerström, K. 2023. Miten työskennellä koulusta kotiin jääneiden nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa? *Perhe- ja pariterapialehti*, 39(3), 9.

Fredricks, J. A., Ye, F., Wang, M.-T., & Brauer, S. 2019. Chapter 3 – Profiles of School Disengagement: Not All Disengaged Students are Alike. Teoksessa J. A. Fredricks, A. L. Reschly, & S. L. Christenson (Toim.), *Handbook of Student Engagement Interventions*, 31–43.

Gottfried, M. & Gee, K. 2017. Identifying the Determinants of Chronic Absenteeism: A Bioecological Systems Approach. *Teachers College Record* 119 (2017): 1–34.

Graham, B., White, C., Edwards, A., Potter, S. & Street, C. 2019. School exclusion: a literature review on the continued disproportionate exclusion of certain children. Department for Education. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/800028/Timpson_review_of_school_exclusion_literature_review.pdf

Hajar, A. 2021. Theoretical foundations of phenomenography: A critical review. *Higher education research and development*, 40(7). <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1080/07294360.2020.1833844?needAccess=true>

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G. & Gentle-Genitty, C. 2019. Differentiation between school attendance problems: Why and how? *Cognitive and Behavioral Practice*, vol 26(1), 8–34.

Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 37 (2), 162–173.

Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusu-vuori. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Into, etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. 2023. <https://www.intory.fi> Viitattu 15.2.2024.

Jurvanen, S., Kauppinen, E., Kiilakoski, T., & Kivijärvi, A., Laine, S., Nyman-Kurkiala, P. & Siegfriids, A. 2021. Mitä koulunuorisotyö on? Tutkimuskatsaus koulunuorisotyön määritelmiin ja tavoitteisiin. Näkökulma 75, Nuorisotutkimusverkosto. <https://nuorisotutkimus.fi/nako-kulma75/> Viitattu 9.9.2024.

Kakkori, L. & Huttunen, R. 2014. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa A. Saari, O-J. Jokisaari, & V-M. Värri. (toim.) Ajan kasvatusta. Kasvatusfilosofia aikalaistutkimuksena. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kearney, C.A. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.

Kearney, C.A. 2008. Helping school refusing children and their parents: a guide for school-based professionals. Oxford University Press.

Kearney, C. A. & Graczyk, P. 2014. A Response to Intervention Model to Promote School Attendance and Decrease School Absenteeism. Child & youth care forum, 43(1), pp. 1–25.

Kearney, C. A., & Silverman, W. K. 1996. The evolution and reconciliation of taxonomic strategies for school refusal behavior. Clinical Psychology: Science and Practice, 3(4), 339–354.

Kim, J. & Gentle-Genitty, C. 2020. Transformative school–community collaboration as a positive school climate to prevent school absenteeism. Journal of community psychology, 48(8), pp. 2678–2691.

Kiuru, N. 2023. Nuoruus. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen, & I. Ruoppila. (toim.) Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koole, M. 2023. Phenomenography. Teoksessa J.M. Okoko, S. Tunison, K.D. Walker. (toim). Varieties of Qualitative Research Methods. Springer Texts in Education. Springer, Cham.

Korhonen, H., Hellström, V. & Pöyry, S-M. 2021. Unelmien koulu: Koko koulu nuorta varten. Nuorisotyö. <https://nuorisotyö.nuorisoseurat.fi/unelmien-koulu-koko-koulu-nuorta-varten/> Viitattu 9.9.2024.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Markkanen, E-L. & Pusa, A-M. 2023. Sitouttavan kouluyhteisön arviointi. Arvioinnin loppuraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2023:20.

Marton, F. & Pong, W.Y. 2005. On the unit of description in phenomenography. Higher Education Research & Development 24(4), 335-348.

Marton, F. 1988. Phenomenography: A Research approach to Investigating Different Understandings of Reality. Teoksessa R.R: Sherman & R.B. Webb. (toim.) Qualitative research in education: Focus and Methods. Lontoo: The Falmer Press.

Marton, F. 1986. Phenomenography: A research approach to investigating different understandings of reality. Journal of Thought, 21(3), 28–49.

Marttinen, E. 2017. Deciding on the Direction of Career and Life. Personal Goals, Identity Development, and Well-Being during the Transition to Adulthood. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mutanen, H. 2024. Kamppailua toimijuudesta ja identiteeteistä. Nuoret aikuiset koulutuksen ja työn marginaalissa ja aktivointitoimenpiteissä. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus.

Määttä, S. & Palmu, I. 2020. Ihmisen psykologiset perustarpeet osallisuutta tukevinä tekijöinä. Teoksessa I. Palmu. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Valteri-koulu: Valterin julkaisusarja nro 4.

Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Nuorisolaki. 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> Viitattu 17.11.2023.

OECD. 2022. Health at a Glance: Europe 2022. State of health in the EU cycle. Euroopan unioni.

Opetushallitus. 2024. Oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/oppivelvollisuuden-seuranta-ja-valvontapalvelu-valpas> Viitattu 3.9.2024.

Opetushallitus. 2024. Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)? <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva> Viitattu 6.9.2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta. <https://okm.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta> Viitattu 24.11.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. Tutkimuksen mukaan korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus tehosti opiskelijavalintaa – jatkotutkimusta ja -kehittämistä tarvitaan vielä. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/tutkimuksen-mukaan-kehykoulujen-opiskelijavalintauudistus-tehosti-opiskelijavalintaa-jatkotutkimusta-ja-kehittamista-tarvitaan-viela> Viitattu 14.2.2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2. Viitattu 17.11.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2023. PISA 2022: Osaaminen heikentynyt Suomessa ja lähes kaikissa muissa OECD-maissa. <https://okm.fi/-/pisa-2022-osaaminen-heikentynyt-suomessa-ja-lahes-caikissa-muissa-oecd-maissa> Viitattu 13.2.2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. Etsivän nuorisotyön käsikirja. Paananen, E., Piironen, M. & Uustalo, K. (toim.). <https://www.intory.fi/app/uploads/2022/03/Etsivan-nuorisotyön-kasi-kirja-Into-2022.pdf> Viitattu 24.11.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2023. Yhteisellä koulutiellä. Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen. Sergejeff, J. (toim.) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165025/OKM_2023_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oppivelvollisuuslaki. 1214/2020. Annettu Helsingissä 30.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214> Viitattu 7.9.2023.

Ord, J., Carletti, M., Morciano, D., Siurala, L., Dansac, C., Cooper, S., . . . Zentner, M. 2022. European Youth Work Policy and Young People’s Experience of Open Access Youth Work. *Journal of social policy*, 51(2), pp. 303-323.

Palmu, I., Sergejeff, J. & Puustjärvi, A. 2020. Koulunkäynnin ongelmat. Teoksessa I. Palmu. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Valteri-koulu: Valterin julkaisusarja nro 4.

Palmu, I. & Virtanen, T. 2020. Tuki siirtymävaiheissa. Teoksessa I. Palmu. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Valteri-koulu: Valterin julkaisusarja nro 4.

Perusopetuslaki. 628/1998. Annettu Helsingissä 21.8.1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P26> Viitattu 16.2.2024.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa. & P. Juuti. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

- Pyykkönen, J. 2023. Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten turvallisuuspääoman vahvistaminen. Selvityshenkilön raportti. Helsinki: Sisäministeriön julkaisuja 2023:11. Viitattu 17.11.2023.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Rolls, K. 2023. Phenomenography: an alternative to the usual qualitative method. Evid Based Nurs 26(4), 129-130. <https://ebn.bmj.com/content/ebnurs/26/4/129.full.pdf>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Saarinen, A. 2020. Equality in cognitive learning outcomes: The roles of educational practices. Helsinki: Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Salovaara, V. 2023. Koulutusvalinnan illuusio nuorten siirtymävaiheessa peruskoulusta toiselle asteelle. Teoksessa M. Kalalahti, H. Silvennoinen, J. Varjo & M. Vilkinen. (toim.) 2023. Koulutus ja yhteiskuntaluokka. Tampere: Tampere University Press.
- Salmela-Aro, K. 2018. Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Teoksessa A. Salo, A. Kajamies, K. Salmela-Aro, K. Aunola & M. Vauras. Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sawyer, S. M., Azzopardi, P. S., Wickremarathne, D. & Patton, G. C. (2018). The age of adolescence. Lancet Child Adolescent Health 2(3), 223–228.
- Schatz, M., Popovic, A. & Dervin, F. 2017. From Pisa to national branding: exploring Finnish education. Discourse: Studies in the cultural politics of education 38 (2), 172-184.
- Sergejeff, J., Pilbacka-Rönkä, T. & Palmu, I. 2020. Monialainen yhteistyö ja opiskeluhoito. Teoksessa I. Palmu. (toim.) Takaisin kouluun – koulua kouluakäymättömille. Valteri-koulu: Valterin julkaisusarja nro 4.
- Siegel, D.J. 2019. Brainstorm. Nuoruuden aivomyrskyn voima ja merkitys. Helsinki: Viisas elämä Oy. Suomentanut: Teija Hartikainen.
- Svensson, L. 2024. The Historical Methodological Foundation of Phenomenography. Qualitative inquiry 2024(01), 1–8.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2023. Kuntien vertailutietoa TEAviisarista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/aineistot-ja-palvelut/tilastojen-laatu-ja-periaatteet/laatuselosteet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely> Viitattu 8.10.2024.

<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tieto-ja-toimintamallit/kuntien-vertailutietoa-teaviisarista> Viitattu 6.2.2024.

Torsti, P. 2021. Yhteinen ja pakollinen vai erillinen ja valinnainen? Toisen asteen oppivelvollisuus uudistus osana sadan vuoden kamppailua ja jatkumoa. Teoksessa J. Sääntti, A. Nevala, L. Kemppinen, A. Saari, S. Kotilainen, & K. Puranen-Impola. (toim.) Koulu ja menneisyys. Oppivelvollisuus 100 vuotta. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Keiski, R., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Spoof, S-K., Tarkiainen, T., Kaila, E. & Aittasalo, M. (toim.) Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2023(2). https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf Viitattu 7.12.2023.

Vauhkonen, T., Kallio, J., Kauppinen, T. & Erola, J. 2017. Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Research in Social Stratification and Mobility* 48, 42-52.

Virtanen, T. & Pelkonen, J. 2023. Poissa porukasta. Vahvista kouluun kiinnittymistä ja puutu poissaoloihin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yates, C., Partridge, H. & Bruce, C. 2012. Exploring information experiences through phenomenography. *Library and Information Research* 36 (112), 96–119.

LIITTEET

Liite 1

Hei sinä Etsivän nuorisotyön ammattilainen!

Olen yleisen kasvatustieteen maisteriopiskelija Lapin yliopistosta ja työstän pro gradu -tutkielmaani, jossa olen kiinnostunut nuorisotyöntekijöiden ajatuksista siitä, kuinka oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa nuoriin, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Etsin haastateltavia tutkimukseeni. Jos työskentelet Etsivässä nuorisotyössä nuorten kanssa, joilla poissaolot tai koulunkäynnin epäsäännöllisyys aiheuttavat huolta, olet etsimäni henkilö. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja ja toteutan ne etäyhteydellä maaliskuun aikana sinulle sopivana ajankohtana. Haastatteluun olisi hyvä varata aikaa noin tunti. Haastattelukysymykset lähetän sinulle halutesasi etukäteen nähtäville.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksessa käsittelen aineistoa luotamuksellisesti noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Haastateltavat pysyvät anonyyminä koko tutkimusprosessin ajan, eikä haastatteluaineistoon pääse käsiksi muut kuin minä tutkimuksen tekijänä. Nauhoitan haastattelut litteointia varten, tutkimuksen päätyttyä aineisto tuhotaan. Tutkimustani ohjaa professori Tanja Äärelä.

Otathan minuun yhteyttä sähköpostilla eisomurs@ulapland.fi, mikäli sinulla heräsi kiinnostus ja haluat kertoa omista ajatuksistasi. Kaikenlaiset ajatukset ovat yhtä arvokkaita, joten ethän epäröi ottaa yhteyttä! Otathan yhteyttä 6.3.2024 mennessä.

Kiitos, jos välität kutsua eteenpäin kohderyhmään kuuluville henkilöille.

Ystävällisin terveisin,
Essi Isomursu

Liite 2

Hei sinä XXX kaupungin etsivän nuorisotyön ammattilainen!

Olen yleisen kasvatustieteen maisteriopiskelija Lapin yliopistosta ja työstän pro gradu - tutkielmani, jossa olen kiinnostunut etsivien nuorisotyöntekijöiden ajatuksista siitä, kuinka oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa nuoriin, joilla koulunkäynti ei kiinnosta. Olen rajannut tutkimusalueeksi XXX alueen, johon olen saanut XXX kaupungilta myöntävän tutkimusluvan 18.4.2024. Etsin haastateltavia tutkimukseeni. Jos työskentelet XXX kaupungilla etsivässä nuorisotyössä nuorten kanssa, joilla poissaolot tai koulunkäynnin epäsäännöllisyys aiheuttavat huolta, olet etsimäni henkilö. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja ja toteutan ne etäyhteydellä Teams-sovellusta hyödyntäen mahdollisimman pian sinulle sopivana ajankohtana. Tutkimusluvan mukaisesti haastattelun voi toteuttaa omalla työajalla ja siihen olisi hyvä varata aikaa noin tunti. Haastattelukysymykset lähetän sinulle halutessasi etukäteen nähtäville.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksessa käsittelen aineistoa luotamuksellisesti noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Haastateltavat pysyvät anonyyminä koko tutkimusprosessin ajan, eikä haastatteleluaineistoon pääse käsiksi muut kuin minä tutkimuksen tekijänä. Tutkielmassa ei voida yhdistää yksittäistä työntekijää mihinkään vastaukseen, vaan omat ajatukset pysyvät täysin nimettömänä. Nauhoitan haastattelut litterointia varten, tutkimuksen päätyttyä aineisto tuhotaan. Tutkimustani ohjaa professori Tanja Äärelä.

Mikäli sinulla heräsi kiinnostus ja haluat kertoa omista ajatuksistasi osallistumalla tutkimukseen, vastaathan tähän sähköpostiin 2.5.2024 mennessä. Kaikenlaiset ajatukset ovat yhtä arvokkaita pro gradu -tutkielmani, joten ethän epäröi ottaa yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,
Essi Isomursu

Liite 3

HAASTATTELUKYSYMYKSET:

TAUSTAKYSYMYKSET:

- Kuinka monta vuotta olet työskennellyt etsivässä nuorisotyössä?
- Kerro lyhyesti omasta opinto- ja työhistoriastasi?
- Mikä on työssäsi parasta? Kurjinta/huonointa?
- Kerro onnistunein/jollain tavoin ”paras” kokemuksesi nuoren/nuorten kanssa.
- Kerro huonoin/jollain tavoin epäonnistunein kokemuksesi nuoren/nuorten kanssa.

AIHEKYSYMYKSET:

- Mitä/millaisia ajatuksia sinulle herää nuoresta, jolla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Millaisten tekijöiden ajattelet vaikuttavan siihen, ettei koulunkäynti kiinnosta nuorta?
- Millaisia vaikutuksia ajattelet olevan nuorelle itselleen siitä, ettei koulunkäynti kiinnosta?
Tuleeko mieleesi esimerkkitapauksia, jos vähän sitä kautta valotat.
- Miten ajattelet nuoren koulupoissaolojen vaikuttavan hänen lähipiiriinsä ja ympäristöönsä? (Mistä näin ajattelet?)
- Millainen tulevaisuus on nuorella, jolla ei koulunkäynti kiinnosta? Millaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia asialla on, mitä ajattelet?
- Millaisia tukitoimia/apukeinoja sinulla on tarjota nuorelle, jolla koulunkäynti ei kiinnosta?
Tuleeko mieleesi tilanteita/tapauksia, joista voisit kertoa tarkemmin (anonyymisti tietenkin)?
- Millaiset asiat voisivat motivoida nuorta koulunkäyntiin?
- Miten muuttaisit asioita, jotta nuoret motivoituisivat koulunkäyntiin?

OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTUMINEN:

- Mitä ajatuksia sinulla nousee ensimmäisenä mieleesi oppivelvollisuuden laajentumisesta?
- Miten oppivelvollisuuden laajentuminen on näkynyt työssäsi? Kerro esimerkkejä.
- Millaisia vaikutuksia ajattelet oppivelvollisuuden laajentumisella olevan yleisesti? (Miksi, mistä näin päättelet?)
- Millaisia vaikutuksia ajattelet oppivelvollisuuden laajentumisella olevan nuoreen, jolla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Millaisia hyötyjä oppivelvollisuuden laajentuminen voi tuoda nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Millaisia haasteita oppivelvollisuuden laajentuminen voi aiheuttaa nuorille, joilla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Miten oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa nuorten valmistumiseen toiselta asteelta?
- Millaisena näet oppivelvollisuuden laajentumisen myötä siirtymävaiheen peruskoulusta toiselle asteelle nuoren näkökulmasta, jolla koulunkäynti ei kiinnosta?
- Miten kehittäisit siirtymävaiheen tukea niin, että nuoret saataisiin motivoitumaan paremmin koulunkäynnistä toisella asteella?
- Onko sinulla jotain lisättävää mitä haluaisit vielä kertoa haastattelussa? Kiitos!